

elki-

evangélikus
LELKÉSZ
SZAKFOLYÓIRAT

őaszton

LII. ÉVFOLYAM 10. SZÁM

1977. OKTÓBER

„Keresztyének, akiknek nincsenek mellékútjaik”

Szent-Ivány Ödön, a Déli Egyházkerület volt felügyelője 1977. július 27-én halt meg. Közvetlenül halála előtt kérték fel, hogy a főtí Kántorképző Intézetben a Nyári Tanfolyamon résztvevők számára tartson előadást. Az előadást megírta, de váratlan halála megakadályozta, hogy azt el is mondja. Lapunkban közzétesszük ezt az előadást, amely nyilvánvalóan mutatja Szent-Ivány Ödön egyértelmű teológiai, egyházpolitikai és politikai álláspontját.

„Keresztyének, akiknek nincsenek mellékútjaik”

Éveken át ismert volt előttem, hogy nyaranta az egyházi zenét szeretik egy-egy széles tábora több hétre eljön Főtra, hogy megtöltekezzenek ennek a zenének a mélyebb ismeretével és egyúttal elsajátítson olyan fokú manuális készségét, amely képessé teszi a résztvevőt, hogy elhagyva ezt a — divatos szóval: — zenei tábort, a tanult ismereteket a maga gyönyörűségére és nem is másodsorban: mások számára hasznosítsa. Másokat említettem, de pontosabban is meghatározható ezek köre. Úgy hiszem, hogy az esetek túlnyomó részében az a szándék él a résztvevőkben: zenével kíván szolgálni gyülekezetében, vezetni kívánja orgonán vagy harmóniumon az istentiszteleti éneket. Most elsőízben van alkalmam szentől-szembe látni ezt a nem is kis sereget, amely itt Főton lelkesen készül szép szolgálatára. A tanfolyam vezetősége úgy állította össze a foglalkozások rendjét, hogy a természetesen első helyen álló, súlyponti tanulmány: a zenélés töltsse be a hallgatók napjait. Ez így van jól, hiszen azért jöttek ide. Mit keresek én most itt Önök között? Én, aki csak zenekedvelő, zenerajongó vagyok, de nem művelője a zenének és nem is szakembere? Válaszolok e felvetett kérdésre. Azt a feladatot kaptam: ismertessem, hogy hol is vagyunk most, hol folyik ez a zenei tanfolyam? Földrajzilag Főton, ez nyilvánvaló. Ezenkívül meghatározó még, hogy az evangélikus egyháznak egy intézetében, melynek fontos rendeltetése, hogy otthont adjon az egyház kántorképzésének. Ez nyilvánvaló, én azonban szeretnék ennél továbbmennni a hely, a környezet meghatározásában. Testvéreim mind egy-egy gyülekezethez tartoznak, az ország különböző részében elhelyezkedő gyülekezetekhez. Nem tudom, tudatosult-e Önökben, hogy ez a gyülekezeti hovatartozás lényeges kérdés, az otthont jelenti, de a legfontosbban meghatározó tényező az, hogy mi mind külön-külön és együttesen beletartozunk a Magyarországi Evangélikus Egyház testébe. Ezt több szempontból is lényegesnek, meghatározónak tekintem, mert

- a gyülekezet határai nem választanak el bennünket egymástól,
- az élet folyamán változhat a lakóhelyünk s ezzel együtt gyülekezetünk is,

— alapvető tehát ez a nagy egység, a Magyarországi Egyház, amely mindannyiunk gyülekezeteit egyesíti.

Helyünk meghatározásánál — engedjék meg —, hogy még egy, lát-
szólag nyilvánvaló helyzet meghatározást mondjak, mert ezt mind az
egyház, mind számunkra, egyháztagokra döntőnek tekintem: egyházunk
élete és szolgálata a Magyar Népköztársaság területén folyik, éspedig a
szocializmust építő Magyarország területén. Az életben elengedhetetlen
követelmény, hogy jól tájékozódjunk és felismerjük helyünket, felismer-
jük utunkat. Mondhatná valaki, hogy az egyház számára mindegy kell
legyen, hol folyik élete. Hirdeti az evangéliumot, kiszolgáltatja a szent-
ségeket és szolgál a maga sajátos módján hazája népének, vagy még in-
kább az emberiségnek. Ez az állítás annyiban igaz, hogy megfogalmazta
az egyház feladatát, mely valóban azonos akár kapitalista államban, akár
szocialista társadalomban végzendő el. Milyen módon hangoznék azon-
ban a szó, a zene, ha az előadó függetlenül magát környezetétől, pl.
az akusztikától. Az evangélium hirdetése, Jézus Krisztus szavának tar-
talma nyilván másként hat különféle élethelyzetekben. Hirdethetem-e az
igét, a megtérés szükségességét, vagy akár a bűnbocsánatot egy éhezőnek
úgy, hogy ugyanakkor nem adok neki kenyeret, vagy ruhát, vagy szabad-
ságot, attól függően, hogy ki, hol és mire éhezik. Egy elnyomott afrikai-
nak, aki éhezik is, vagy esténként egy, a fehérektől elkülönített, elzárt he-
lyen, a gettóban tartózkodhat csak, hirdethetem minden körülménytől
kiszakítottan a bűnei bocsánatát? Joggal mondhatná nekem, ha ezt ten-
ném, hogy ez a Te Krisztusod hozzon nekem szabadságot, egyenlő joga-
kat, kenyeret, ruhát, mert különben üres szó csak az, amit mondasz a lé-
lek szabadságáról, az örök életről. Hirdeted-e bűneiket azoknak, akik
engem elnyomnak? Tekintsem testvérek azt, aki engem nem tekint test-
vérenek? Ezt a példát, amely élesen körvonalazott, azért hoztam fel, hogy
szemléltessem, nem közömbös, hol és milyen szituációban hangzik az
igehirdetés, az egyház szolgálata. Nem az evangélium változik, hanem a
körülmény, amelyben hangzik. Jézus azt tanítja, hogy aki fegyvert ra-
gad, fegyver által vész el. Ha ezt betű szerint értem, úgy hagynom kell
lemészároltatnom magam? Az afrikainak ezt tanítsam? Nyilván nem
kérne ebből a Krisztusból. De ezt kell tanítani ugyanott, annak a fehér-
nek, aki fegyverrel igazza le a színesbőrűt. Érthető-e, amit kifejezni sze-
retnék? Hangsúlyoztam, hogy egyházunk szolgálata a szocialista körü-
lmények között folyik. Egy olyan országban, ahol a nép, a társadalom sa-
ját javára, elnyert szabadságának kiteljesítésére, életkörülményeinek fej-
lesztésére dolgozhat. Ugye más ez a körülmény, mintha egy, a tőkésék
által elnyomott munkásosztály tagjainak vagy parasztságnak, értelmiség-
nek a problémái között végzi az egyház a maga szolgálatát. Egy, a tőkés-
társadalomban munkanélkülinek hiába tanítom, hogy végezze becsülete-
sen a munkáját, ha nem jut például munkához, de taníthatom a becsü-
letes munkára azt az embert, aki szocialista viszonyok között él. Az ige
igazsága ugye ugyanaz mindkét esetben, de értelmetlenül hangzik egyik
esetben, értelme van a másikban. Fiatal barátaim! Talán valamennyire
sikerült illusztrálnom, miért mondtam, tudnunk kell hol és milyen vi-
szonyok között élünk, él egyházunk. Ne legyen félreértés, nekünk nem a
szocialista ideológiát kell hirdetnünk, vagy ahhoz alkalmazkodnunk, vagy
ezt kevernünk az evangéliummal. Ezt se nem kérik, se nem várják től-
ünk. Azt várják tőlünk csak, hogy a magunk sajátos módján segítsük a
társadalmat, a béke erőit, az emberiség nagy kérdéseinek megoldására
irányuló törekvéseket.

Egyházunk a kapitalizmusból jött át a felszabadult hazába, a szocia-

lizmus kibontakozó társadalmába. Egyházunkat általában jellemezte, hogy nehezen ocsúdott a háború borzalmas csapásai alól és bizalmatlanul tekintett a jövő elé.

A régi rend hívei, akik vezető tisztségeket töltöttek be az egyházban, hátrafelé húzták az egyház szekerét és abban bíztak, hogy az egyházzal vagy az ellenállás, vagy a passzivitás útját járathatják s ezzel is akadályozhatják az új társadalom kibontakozását. Nem céloim, hogy egyházunknak ezt az időszakát boncolgassam, csupán megemlítettem, mert képpünk enélkül nem lenne teljes. Elkeseredett személyi harcok dúltak az egyházban, amely a gyülekezetek békességét, lelki munkáját is zavarta, megrontotta. Bár egyházunk és az állam szembenállása megszűnt azzal, hogy 1948-ban megkötötték az Egyezményt, mely rendezte az állam és az egyház viszonyát, az egyházban folytak a belső harcok, amelyek azután 1956-ban, az ellenforradalom kapcsán újra különösen kiéleződtek. Ez odáig vezetett, hogy bár az ellenforradalmat leverték és a társadalomban megindult a békés munka, az erők összefogása, a fejlődés, az egyházban ez még majd két évig nem mutatkozott. Tanácstalanság, légüres tér, visszahúzás és az előrelépni kívánás keveredett egymással. A társadalom fejlődése, az életszínvonal emelkedése nagy lépéssel haladt előre s ez az egyház életére sem maradhatott nyom nélkül. A régi rend hívei az ellenforradalom viharában szétszóródtak, többen külföldre szöktek, vagy egyszerűen lemondtak egyházi tisztségeikről, vagy kényszerültek az általános légkör hatásaként lemondani tisztségeikről és megindult egyházunkban is a tisztulás folyamata. Mindinkább világossá lett s egyre szélesebb körökben, hogy addig az egyház rossz úton járt. A régi renddel való összefonódása az egyházat még a kapitalista viszonyok között a társadalomban az élre ültette s bizonyos értelemben hatalomhoz juttatta. A püspökök az uralkodó réteg szövetségesei voltak, és az egyház — tisztelet a kivételnek — elszakadt a munkásosztálytól, sokak számára idegen maradt. Ennek kihatását, következményeit az egyház ma is érzi s az, ami a munkásosztályt ma is elválasztja az egyháztól, az részben még mindig ennek a téves útnak a következménye. Szükség volt tehát egy olyan vezetőre az egyházban, aki tevékenységével, életútjával addig is tiszta, szolgáló étellel cselekedett lelkeszi pályáján, független volt a régi társadalom vezetőitől, haladó gondolkodású és mégis egyházas szemlélettel szolgált a maga helyén. Így esett az általános bizalom dr. Káldy Zoltán tolna-baranyai esperes személyére. 1958. nov. 4-én iktatták be a Déli Kerület püspöki székébe. Az ő vezetésével — hamarosan vezető püspöke, mint ma mondjuk püspök-elnöke lett egyházunknak — az egyház megindult azon az úton, amelyen megtalálta feladatát, szolgálatát a szocialista magyar hazában és amely utat ma a szolgálat útjának nevezzük. Nagyon is hangsúlyosan mondom azt, hogy az egyház az ő vezetésével indult meg és jár ezen az új úton, mert hiszen körülötte sem személyi kultuszt nem kívánnék láttatni s ő maga tiltakozna ez ellen a leghevesebben, de hamis is lenne a kép. Hamis kép lenne, mert ő megmutatta a helyes utat — ezt bizvást mondhatjuk — teológiailag, politikailag és egyházpolitikailag, s nyomában vagy vele együtt megindultak egyre többen, az egyház népe. Tisztultak a fejek, tisztult a gondolkodás. Káldy Zoltán és azok a vezetők az egyházban, akik felelősséget hordoztak érte, mint teol. tanárok, az egyház világi tisztségviselői keresték azt az utat, amelyen az egyház egyház marad, sőt betöltheti hivatását. Mert hiszen meggyőződésünk, hogy az egyháznak a szocializmusban is megvan a hivatása, feladata. Nem szeretném, ha bárki is frázisnak tekintené, amiket ezután mondok. Személytelenül mondom, mert nem akarom egy sze-

mély, vagy egyes személyek köré csoportosítani a történeteket. Ezért elővették — így mondom, s ez az igazság — a Szentírást s annak tanítását keresték, mit mond az akkori, vagy úgyszólván fogalmazhatok, mostani élethelyzetre. Nem úgy mondom, mint egy legendászerű csodát, hanem nagyon is realiztikusan fejtem ki, hogy megvilágosodott a Szentírásból, Krisztus Urunk tanításából, hogy ahogy Ő maga sem járt a dicsőség útján, az egyháznak, ma élő tanítványainak sem lehet sorsa, vagy feladata, a dicsőség keresése. Mi hát a feladata az egyháznak? Korábban voltak, akik az állammal való szembenállásra buzdítottak. Mondván, hogy az állam vezető erejének, a pártnak az ateizmus a világnézete, a Marx—leninizm. alapján, tehát ezzel szembé kell szállni s ha kell, mártírsorsot is vállalni kell. Volt olyan szemlélet, hogy az egyháznak az őskeresztység életével azonosan, a földalatti egyházat kell létrehoznia s e módon élni a szembenállást. Mindez egyszerűen hamis, hiszen ez az állam, amelyben a párt bár marxista és ezt a tanítást hirdeti is, s nyíltan ateista, alkotmányában biztosítja mindenki számára a vallásszabadságot, a vallás szabad gyakorlatát. Mivel szemben kellene tehát a föld alá menni? Mivel szemben kell tehát harcolni? Nevetségessé vált ez a szemlélet, hiszen az állam biztosítja az egyházak tevékenységét, a gyülekezetek szabad, rendezett életét, az egyház autonómiáját, mellyel szabadon igazgatja magát. Sőt: messze az Egyezményben rögzített lejáratú idők túl, állami támogatást folyósít a lelkészek fizetéséhez. Papírt biztosít az egyház sajtójához, könyvkiadásához. A szocialista magyar rádióban hetente félórát biztosít a különböző egyházak igehirdetése céljára. Az állam tehát engedi, sőt biztosítja, sőt támogatja az egyház életét. Ki ellen kell tehát harcolni és kinek? Kikből áll az egyház? Kik alkotják gyülekezeteit? Azok az emberek, akik ugyanakkor munkások, parasztok, értelmiségiek, öregek és fiatalok, dolgozók és nyugdíjasok. Életükkel, életvitésükkel, meggyőződésükkel, tehetségükkel szántanak-vetnek, termelnek a gyárban, számolnak vagy terveznek az íróasztal mellett, vagy gép mellett. S ezt egyik kezükkel? S a másikkal harcolnak önmaguk ellen? Hol lehet szétválasztani az embert, az énjét? Egyik belső fele hívó, a másik fele szocializmust épít? Hol itt az ellentmondás? Mi nem vagyunk az életben a szocialista haza fiai s az egyházban valamiféle más szerzet tagjai. Mi egyszerre és egyidőben vagyunk hazafiak, méghozzá a szocialista haza fiai, s ugyanakkor hívók. Ezt így állítja és vallja az állam is, ennek vezetői: a közelmúltban éppen Kádár János, a párt első titkára, nemkülönben. Aczél György min. elnök-helyettes, vagy pl. Miklós Imre az Állami Egyházügyi Hivatal államtitkár elnöke. De még nem fejtettem ki, mire tanított a Szentírás és miként világította meg egyházunk követendő útját a maga fényében. Ezt most szeretném tehát kifejteni. Eddig úgy tűnhetett, hogy a felszabadulás utáni évtizedek rövid egyháztörténetét kívántam bemutatni vagy érzékeltetni. Bár nem ez volt elsődleges szándékom, el nem kerülhettem ezt, amikor arról kívánok szólni, miként lépett egyházunk arra az útra, melyet egyházunk új útjának nevezünk. Mit világított meg tehát a Szentírás? Azt világította meg, hogy az egyház útja a diakónia, azaz a szolgálat útja. Szeretném, ha senki sem hinné, hogy ez most valami új teológia, valami új tanítás. Változatlanul valljuk azt, ami Pálnál és Luthernél olyan nagy hangulyt kapott: Kegeyelemből, egyedül hit által nyerjük el üdvösségünket. De éppen ebből a hitből, az üdvösség birtoklásából származik a hála, mely a szolgálatra indít. Hitünk szerint Isten a Jézus Krisztus által felszabadított bennünket az alól, hogy különféle erőfeszítéseket tegyünk jóakarátának új és új elnyerése céljából. Az ember minden érdeklődése, energiája, találékonyága arra fordít-

ható, hogy embertársainak — viszonzást, hálát, elismerést nem várva — segítsen és szolgáljon. Vajon tehát Isten helyett az embertársra kell figyelni? Nem Isten helyett, hanem az Istenre az embertársban kell figyelni. Istent az embertársban kell szeretni. S másként nem is lehet, mert mi Istennek közvetlenül sem adni, sem tenni nem tudunk semmit. Hiszen mondja Jézus, hogy aki eggyel teszi ezt az én kicsinyeim közül, velem teszi ezt. Tehát nem új tanítás, új teológia az, amit a diakónia teológiájának hívunk, hanem új hangsúly. A hit mellett, a hittel azonos súllyal kap hangsúlyt, hogy a hívő emberből természetszerűen fakad a szolgálat.

A Szentírásból hadd utaljak most Luk. 22:27 igehelyre. Így szól: „Mert melyik nagyobb-é, az, aki asztalnál ül, vagy aki szolgál? Nemde, aki asztalnál ül? De én olyan vagyok tiköztetek, mint aki szolgál.” Egyházunk e világban a feltámadott és élő Krisztus teste az ő újrájöveteléig. Lehet-e tehát más magatartása, tartalma, mint annak, akit megtestesít. Krisztus pedig szolgált embertársainak és úgy élt, hogy ha nem is szólt volna, akkor is parancsoló lenne élete példájával számunkra a benne megtestesülő engedelmességre és szolgálatra.

Vagy vegyük például szemünk elé Jézus megkísértésének történetét. A kísértő azt mondja Jézusnak, változtassa a köveket kenyérré. Ezzel azt akarta elérni a kísértő, hogy Jézus használja fel hatalmát a saját maga szolgálatára. (A kenyeret képletesnek tekinthetjük.) Jézus azt mondja: nemcsak kenyérral él az ember. A második kísértésben azt ajánlja a kísértő, hogy vesse magát alá a mélybe és parancsoltson, hogy az ő anyaljai hordozzák őt.

Itt még inkább világossá válik, félreérthetetlenül, hogy a kísértő azt szeretné, hogy Istennek a Jézus számára ígért hatalmát állítsa Jézus a maga szolgálatába. A saját dicsőségét ezzel megalapozhatta volna. Ráléphetett volna a dicsőség útjára. Jézus azonban nem a dicsőséget választotta. A harmadik kísértés arra irányult, hogy Jézus tagadja meg Istent és szolgálja a Sátánt. Jézus elkergeti a kísértőt. Jézus elvetette magától a hatalmat. Nem akarta az Isten által neki ígért hatalmat a maga javára használni. Meggyőződése arra indította, hogy az Isten erejét és segítségét éppen fordítva, saját, az Isten ígéreteinek a valóra váltására szóló szolgálatának javára használja fel. Jézus ellene mondott a dicsőség útjának és vállalta a kereszt útját. — Tanúság ez arra, hogy Jézus nem vállalt a világban külön státust (ma úgy mondanók külön pozíciót). Ugye milyen könnyű behelyettesíteni ebbe a képbe az egyházat. Milyen sokszor bukott el az egyház a szinte szóról-szóra így elhangzott kísértői mondatok alapján. Igényelte és elfogadta a saját hatalmi státust. Én úgy érzem, hogy ez a kép rendkívül szemléltető. Mai egyházunk felismeréseinek ez egyik sarkalatos pontja, mert úrrá lett az a meggyőződés, hogy nem uralkodni kell a világban, hanem szolgálni a világnak. Más szóval az emberiségnek, a társadalomnak.

Szólhatunk továbbá Jézus megkeresztelésének eseményéről. Jézus kéri Keresztelő Jánost, hogy keresztelje meg a Jordán vizében. János ezt Jézus szempontjából feleslegesnek tekinti és magát méltatlannak tartja e cselekvés véghezvitelére. Jézus azonban ragaszkodik ehhez. Miért? Mert minden emberrel egyenlővé kívánja tenni magát. Együtt az emberekkel. Ezt kívánja. Beletagozza magát az emberiségbe. Kívánhat-e tehát az egyház mást, mint Jézus? Az egyház emberek gyülekezete, ezekért van. Nyilvánvaló számomra, hogy egyetlen ember fölé sem helyezheti magát. Jézus sem tett különbséget ember és ember között. Egyszerű embereket hívott el a szolgálatra, majd együtt ült a bűnösökkel és azt mond-

ta, hogy mit csodálkoznak ezen mások, hiszen a betegeknek van szükségük orvosra, nem az egészségeseknek. Így kell ennek lennie ma is. Miniket, akik ma itt együtt vagyunk, nem valami kiváltságos kasztból, büntől mentes fiatalként vagy öregként hívott el. És ilyenekből áll az egyház, kegyelemre szoruló, esendő emberekből. Nekünk sincs jogunk magunkat mások fölé helyezni, jobbnak, kiváltságosnak tekinteni. Nehogy valaki közülünk, ha jót cselekszik, valamiféle többletédemre gondoljon, mert akkor önkéntelenül is rálépett arra az utra, amelyet a dicsőség útjának neveztem imént. Úgy gondolom, hogy mindannyian tisztában vagyunk azzal, hogy nem keresztények is végeznek diakóniát, szolgálnak. Humánumból. Pl. szocialista humánumból.

És nehogy valaki ezt lekicsinyelje. Ezért is úgy hiszem, hogy nekünk keresztényeknek úgy kell végeznünk a jöttvést, hogy az, akinek szolgálunk, cselekvésünkben ne a mi kezünket lássa, ne a mi szavunkat hallja, hanem azt a forrást lássa és hallja, aki mindennek az indítója, az Úr Jézus Krisztust.

Isten nem nézi az utolsó ítéletkor, hová tartoztunk ebben az életben. Akkor hiszem, csak azt fogja mondani, és bár hangozna ez az ige felénk: Mert éheztem és ennem adtatok, szomjaztam és innom adtatok, jövevény voltam és befogadtatok, meztelen voltam és felruháztatok, beteg voltam és meglátogattatok, fogoly voltam és eljöttetek hozzám.

Mi, akik ma együtt vagyunk itt, szeretnénk tudatosan szolgálni. Testvéreim pl. arra szánták el magukat, hogy gyülekezetükben az egyházi zene területén fognak szolgálni. Nagyon áldott ez a szolgálat. Történeljék az kicsiny falusi, vagy szórvány gyülekezetben, vagy városi nagy templomban. Bárhol is történjék ez, szolgálat. Szolgálat arra, hogy a kis vagy nagy gyülekezet hangos énekszóval imádkozzék, dicsérje az Urat. Azok szolgálatával, akik itt már a megelőző években képzést kaptak, megszólaltak némaságra ítélt hangszerek, gyönyörűséget, örömet szereztek gyülekezetek tagjainak. Nagy öröm, külsőleg és belsőleg egyaránt, ha valaki zenélni tud. Akár a maga gyönyörűségére. Milyen nagy érték hát, ha ez a megszólaltatása a zenének nemcsak önmagunknak, hanem másoknak a számára végzett szolgálatot jelent. Én úgy gondolom, hogy akik erre a szolgálatra vállalkoznak, szeretetből teszik. Szeretetből, amely a zene és ének alakjában valósul meg. Jó szolgálat ez, mert azt, aki hallja és részesévé lesz, közelebb viszi Istenhez. Engem Isten kegyelme nagyon elkenyézett. Sok mindennel az életben, elsorolhatatlanul, de a zene szeretetével is és ezen belül az egyházi zene gazdag tartalmával. Gyülekezetemben, ha megszólal az orgona, vagy gyakran akár csak a harmónium, bizony gyakran elszorul a torkom a meghatottságtól. De őszintén mondom, hasonlót érzek sok-sok alkalommal, amikor kis vagy nagyobb gyülekezetben vidéken ér a szívemig az orgona hangja és egy falusi gyülekezet, nemesen egyszerű és tiszta szívből esengő, felszálló éneke, könyörgése vagy dicsőítése. Áldott szolgálat ez azoknak, akik művelik a zenét és hallgatóiknak elősegítik az ige befogadását. A zene nem ideológiai érv, vagy fegyver az egyház kezében, de egy nemes szolgálat gazdag ajándéka hívőknek és ki merem mondani: nem hívőknek egyaránt. A zenéből kicsendül a szerző és az előadó szeretete. Ez az, ami megfogja a hallgatót. S most előadásom befejező témaként szeretnék még szólni arról a diakóniáról, amely a szeretetben jut kifejezésre. Nekünk, keresztényeknek az életvitelében sorsdöntő tényező a szeretet. Nehéz a szeretetről szólni, mert már annyian, annyit beszéltek a szeretetről, hogy felületesebb hallgató számára már sablonosnak tűnhet. Talán vannak, akik ha hallják a kifejezést, hogy keresztényen szeretet, szinte egy langyos

fürdővel társul a gondolatuk. Pedig nem ilyenre gondolok. Másra, lényegesen többre. Megkísérlem kifejezni, hogy mire gondolok. A másikat, az embertársat — és nemcsak az ún. hittestvért — a munkánkat, tanulmányunkat, a népet, társadalmunkat, egyházunkat szenvedélyesen, igen szenvedélyes ragaszkodással, önfeláldozó szeretettel szeressük. Szinte olyan forrón, ahogy az ember a szülőt szereti. Keresztyén életvitelünket, életstílusunkat a mindenek felett álló szeretetnek kellene jellemeznie. Ez a *kell* szó parancsolóan hangzik s persze a szeretetet parancsolni nem lehet. Mégis másként nem tudom kifejezni. A diakóniai életforma, a keresztyén ember élete szükségszerűen a szeretet áradása. Szeretet nélkül semmik vagyunk, zenélve vagy anélkül. Ha valakit csak a kötelesség, vagy a fizetés tart az iskolában, családban, munkahelyen, az nem sokat ér. A családi élet melegségében, a munkahely szeretetében a keresztyén embernek elől kell járnia. Úgy kell ezt tenni, hogy a példa fényljk mások előtt. Nem valami különleges feladatot jelöltem meg, hiszen erre képes egy nem keresztyén ember is.

Példaképpen: ismerek férfit, aki évek óta beteg, feladott feleségét úgy ápolja, 3 ember erőfeszítésével, pedig nem is fiatal ember, hogy hitből származó erejével, állítom: ő tartja életben. Emberileg kilátástalan, szörnyen kimerítő helyzetében is felcsillanó és reménykedő szemmel mondja: ma kissé jobban van. Ezt az asszonyt a szeretet, az őt körülvevő diakóniai szeretet tartja életben. Vagy tudok olyan emberről, aki infarktust kapott s mikor a mentők el akarták vinni, kikönyörögte, hogy még telefonon beszélhessen a munkahelyével s elreferálhassa félbenmaradt munkáját. Ugye ez nem egyszerűen kötelességtudat. Nem, ez forró lángolás, szeretet a hitves iránt, a munka iránt. S sorolhatnék még. Ilyen szeretetnek van értelme, ilyen százezer voltos feszültséggel teli szeretetnek van értelme, így van értelme az ápolásnak, a munkának. Ha valaki csak arra vár, hogy teljék az idő, leteljk a munkaidő, s nem érzi életében a szeretet, az alkotás ízt, nem él igazán. Hiszem, hogy Testvéreim is így látják a szeretetet értelmesnek, érdemesnek. Ez a fajta szeretet nem sablonos, nem modoros, hanem életigenlő, teljes életből fakadó. Akinek ilyen szeretete van, az árasztani képes a családra, az egyházra és népére, társadalmára.

Előadásom végéhez érkeztem. Összefoglalom az elhangzottakat, miről is volt szó? Váztoltam az elején, hogy hol folyik egyházunk élete és hogyan vezetett az egyház útja a diakónia, azaz a szolgálat teológiájához és az egyház életéhez a szocialista magyar hazában. Szóltam arról, hogy az ide vezetű út kezdetben tele volt akadályokkal s hogy mennyire röggössé tették a régi vezetők, akik az egyház kormányzásával szerették volna ellenkező irányba fordítani az úton a kocsni haladását. Szóltam a diakóniai teológia alapjairól, igei alátámasztásáról. Persze ezt is csak érzékeltetésül, vázlatosan, mégis megalapozottan. Beszéltem arról, hogy üdvösségünk bizonyosságában miként szolgálhatunk embertársainknak, nemkülönben említettem néhány példával a szolgáló szeretet élésének megnyilvánulásait. Most pedig arra szólítom fel kedves Testvéreimet, hogy örüljünk, örüljünk együtt!!!! Mi lehet örömünk oka? a számtalan közül néhányat említenék, mint amelyek át meg átszövik életünket, tudatunkat. Hadd irányítsam néhányra figyelmüket. Olyanokra, amelyekről megvallhatom, hogy életemet kiegyensúlyozottá teszik:

— van Urunk, aki megváltott minket és mindannyiunk Gondviselője,

— van egyházunk, amelyben hirdetik az evangélium és élhetünk a szentségekkel,

— egyházunknak útja van a szocialista magyar hazában, amelyben a társadalom vezető szervei igénylik és igénybeveszik az egyház szolgálatait,

— szabadon élhetünk magyar hazánkban, ahol szabadon gyakorolhatjuk vallásunkat,

— résztvehetünk a szocializmus építésében, segíthetjük a társadalmi jólét és erkölcs növekedését, az emberiség békéjét,

— magunkévá tehetjük egyházunk iránytűjét, a diakónia teológiáját, amely eligazítja életünket hitünk igazságaiban és a szolgálat felismerésében,

— úgy lehetünk keresztyének, hogy ezt megvallva, kezünkkel és értelmünkkel építhetjük hazánkat,

— olyan keresztyéneknek vallhatjuk magunkat, akiknek nincsenek mellékútjaik és egyértelmű a teológiájuk, politikájuk és egyházpolitikájuk.

És még sorolhatnám. Van tehát okunk az öröme. Minden bizonnyal vannak mulasztásaink is, problémáink is, amelyeket komolyan kell vennünk és elbizakodottság nélkül, felelősségünk vállalásával kell haladnunk az úton.

† Szent-Ivány Ödön

Joshiro Ishida:

Krisztusban — Együtt a misszióban

1. Az elmúlt negyed évszázad alatt a misszióról sokat töprengtek, boncolták, tanulmányozták, kutatták és vitatkoztak róla ilyen vagy olyan módon, mennyiségileg pedig legalább annyit, mint az előző száz évben összesen. Bizonyossága ennek az a számos gyűlés és konferencia, amit a világ legkülönböző sarkában tartottak, felhasználván azt a tömérdek irodalmat, ami megjelent ebben a vonatkozásban. A „misszió” vagy a „missziói perspektíva” pedig szinte egyedüli követelménye lett mindenfajta teológiai dolgozatnak és egyházi munkának oly annyira, hogy az egyház létokát (raison d'être) is a misszióban határozták meg s ez talán nem is volt tévedés.

2. Ez a mennyiségi bőség azonban éppoly veszélyes lehet, mint a teljes hiány. Akkor lesz ez világossá, amikor meglátjuk, hogy a „missziói vita” erőteljessége és mennyisége mit eredményezett, ti. egy olyan polarizációt (polaritást), amely szinte kényszerít bennünket arra, hogy bizonyos alternatívák közül csak az egyiket válasszuk, ilyen alternatívák: *vagy* személyes üdvösség, *vagy* a társadalmi jólét javítása, *vagy* igehirdetés *vagy* fejlődés.

3. Az ügyek ilyen állása közben már szinte halljuk a kiáltást: „Urunk, meddig várjunk még? Meddig késel?” ilyen kiáltás belőlünk magunkból is fel-feltör. *Valószínűleg elértük most már azt a pontot, amikor a szóbelileg vitázók száma messze felülhaladja az Isten missziójában ténylegesen dolgozókat.* Egykor a farizeusok teljesen megvoltak elégedve, még élvezték is azt, hogy minden „szalmaszálat keresztbe tegyenek”, ha csak lehet; *csak Jézus maga volt úton s ment keresztül a városokon és falvakon tanítván a zsinagógákban, hirdetvén az Isten Országának jóhírét és gyógyítván mindenfajta betegséget és erőtlenségeket és „amikor meglátta a sokaságot, megszánta őket, mert elgyötörtek és elesettek voltak, mint a juhok pásztor nélkül.* Ekkor így szólt tanítványaihoz: *Az aratnivaló sok, de a munkás kevés, kérjétek tehát az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat aratásába”.* Mt. 9, 35—38.

4. Tulajdonképpen semmi új sincs ebben a témában. „Együtt a misszióban” ez lehet még szinte közhely is, azok közül a témák közül való, amelyek az elmúlt esztendőben divattá lettek, ilyenekre gondolok: „Partnerség az engedelmisségben”, „Közös akciók a misszióban”, „Nemzetköziesítés”, „Misszió hat földrészén”, „Kölcsönös csereprogram”, „Interdependencia” stb., stb.

5. A Lutheránus Világszövetség 6. Világgyűlésének e szemináriumában (Seminar I.) 1977-ben, most válaszút előtt állunk: *Menjünk-e tovább abban az irányban, amelyben dolgozataink még egy fejezetet adnak majd*

hozzá a „missziói tanulmányi anyag” már eddig is vaskos kötetéhez? vagy az itteni tárgyalásaink, beszélgetéseink, istentiszteleti életünk tüze lobbant bennünket, hogy együtt dolgozzunk a missziói munkában: „együtt a misszióban” minden országban, városokon és falvakban, tanítván, hirdetvén az evangéliumot és gyógyítván mindenfajta betegségét?

1. Együtt — elárasztva a Szentlélek erejével

6. Mivel az egészen egyértelmű, hogy a misszió Isten missziója és az is, hogy egyedül Ő képes misszióját végrehajtani, amikor az Atya küldi a Fiút és az Atya a Fiúval együtt küldi a Lelket a világ üdvözítésére, ezért csak ez a kifejezés „együtt” szorul közelebbi meghatározásra; különben úgy tűnhet, hogy ha elfogadjuk Isten misszióját, talán nem is helyenvaló erről beszélni: együtt a „misszióban”.

7. Ha a Szentírás szóhasználatát figyeljük, miként használja az „együtt” kifejezést, úgy találjuk, hogy megvan az „együttmunkálkodás” kifejezés és a görög *szünergosz* szóból származik (társ a munkában). A *szünergosz* az Újtestamentumban rendszerint birtokos személyraggal ellátva olyan munkást vagy munkásokat jelöl, aki vagy akik, valakivel együtt dolgoznak a Krisztus ügyéért (R m. 16,3; 9,21; Fi 12,25; 4,3; Filem 1,24; I Thes 3,2). ... Mi Isten munkatársai vagyunk (1Kor 3,9) világítja meg talán legjobban a dolgot itt. A szó igei formája: *szünergeó* is használatos mint pl. 1Kor 6,1 és 16,18-ban és ott így fordítják: „velük együtt szolgálnak és fáradoznak”. Így a szó teljes jelentéstartalma figyelve azt mondhatjuk, hogy ez az „együtt” nemcsak azt jelenti: kollégák vagyunk egymással, egymás között, hanem azt is, hogy *Istennel dolgozunk együtt*.

8. Ha ezeket a textusokat gondosan elolvassuk és tanulmányozzuk, joggal csodálkozhatunk azon, hogy az itt használt terminus *technicus* (*szünergoi*) ugyanolyan gyökerű szó, mint a később használt és annyi vitára alkalmat adó *szünergizmus*, ezt a Pelagius féle tanítást tudvalevő módon Augustinus eretneknek minősítette. Vajon Páltól ered a *szünergizmus* gondolata? Az akkori *szünergizmus* értelmében használja Pál is a kifejezést Isten-ember relációban? — Abból az összefüggésből kiindulva, amelyben ő ír világos, hogy *Pál apostol valami egészen másra gondol*.

9. Míg a *szünergizmus* az isteni és az emberi oldalt egészen egymás mellé helyezi és olyannak mutatja Istent, mint aki megköveteli az emberi együttmunkálkodást az Ő munkájához, *addig Pál itt Istenre helyezi a hangsúlyt, aki csupa kegyelemből és irtalmasságból megengedi nekünk, hogy Vele együtt munkálkodjunk. Nem arról van szó, hogy emberek dolgoznak Istenért, hanem arról, hogy megadja népének azt a privilégiumot, hogy vele együtt dolgozhatnak*. Elesen kell látnunk a problémát és hogy mi forog kockán ennek megértésével, vagy meg nem értésével.

10. Ez nem valamilyenfajta etimológiai játék, nem is felidézése csupán egy régi eretnek-vitának. Ugyanakkor, csakúgy margójegyzetként, mi is figyelmeztetünk a *szünergizmus* egy modern formájára, amely éppen a misszióval kapcsolatban jelentkezik, különösen akkor, ha erről beszélünk: „együtt a misszióban”. Súlyos tévedés azt gondolnunk, hogy mi tehetünk valamit is az Isten missziója végrehajtásáért. *E helyett arról kell beszélnünk, hogy résztvehetünk, participálhatunk a misszióban, amely különben egészen Isten hatalmában van*. Ezt világosan láthatjuk és bizonyíthatjuk, ha végigtekintjük a misszió történetét, amellyel kapcsolatban különben hajlamosak vagyunk arra, hogy a figyelmet különösen is felhívjuk egyik vagy másik nép vállalkozására, vagy áldozatos életű misszionáriusokra, vagy hősi kalandos eseményekre.

11. Igaz ugyan, hogy a tanítványok mindent elhagytak és így követék Jézust, ahogyan ezt olvassuk Luk 5,11-ben, de ha a jelentetet gondosan elolvassuk, kitűnik, milyen túláradó kegyelem kerítette őket hatalmába és ehhez kell mérni mit hagytak maguk mögött. Ez valóban „boldogító csere” volt, ahogyan Luther szokta nevezni — és ezért nem is a tanítványok áldozatos cselekedetére kell figyelmünket fordítani, hanem arra, hogy mit kaptak Isten bővülködő kegyelmében.

12. Figyeljük meg, hogy Jézus Krisztus híres szavait „Amiként az Atya küldött engem, én is úgy küldelek titeket”. Jn 20,21 rögtön követi az az esemény, amelyet úgy ír le az evangélista, hogy Jézus rájuk lehelt és azt mondta nekik: „Vegyetek Szentlelket! Jn 20,21, k.

13. Az „együtt” tehát azt jelenti, hogy mielőtt azt vizsgálánk meg, mit tehetünk, azelőtt még *együtt áraszt el* a Szent Lélek ereje. Mielőtt az „együtt” kifejezésre, mint a közös cselekvés aktusára gondolnánk: vagyis a másokkal együtt és a másokért együtt cselekvésre, azelőtt meg kell töltekeznünk Szentlélekkel másként: a Léleknek kell belépnie életünkbe megelevenítő munkájával. (Ez. 37, 4—6).

14. Az még nem elegendő, hogy a Szent Lélek munkáját vezetőként fogadjuk el; az kell, hogy átjárjon a Szent Lélek és feltöltsön (mint egy szakadékot feltöltenek: engulfed. Ford.) Sőt, amikor már kérjük ezt, már akkor is tkp. a Szent Lélek vezetése alatt állunk. De még ekkor is fennáll az a veszély, hogy saját alkalmasságunkra hagyatkozunk. Nem elég, ha vezet a Lélek, az elég csak, ha egészen eláraszt, birtokba vesz (1Sám 10, 9—10). Ekkor támad bátorság szívünkben, bensőnkben, ahogy a SZÍ mondja: „Mert nem a csüggedés (félelem! lelkét adta nekünk az Isten, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét”. 2Tim, 1, 7—8.)

15. Ami aztán a misszióban való résztvételünket lehetségessé teszi, az a Szent Lélek irányt mutató ereje, így merjük aztán elmondani együtt Pál apostollal: „Mindent, amit cselekszem, az evangéliumért teszem, hogy én is részesüljek annak javaiban”. 1Kor 9, 23.

16. Az sem kérdéses a misszióra nézve, hogy az egyedül Istenre tartozik: Isten missziója. Ez világos. De a kérdés itt nem az, hogy vajon elfogadjuk-e a missziót mint olyant, ami egyedül Istenre tartozik vagy nem fogadjuk el; az igazi probléma itt inkább az, hogy vajon képesek vagyunk úgy elfogadni és véghez vinni, mint ami a *miénk* úgy, hogy ez a misszió most is és továbbra is Istené. Ez az együvértartozás „megtörténhet” a misszióban, akkor és amikor a Szent Lélek eláraszt bennünket, birtokbavesz és létrejön az említett „boldog csere”. Az Isten népe, a Krisztusban való új közösség az Isten eszköze, amellyel a Lélek munkálkodik. Minket felkészít maga a Lélek, akit zálogul (2Kor 5, 9) kaptunk, de nem von ki a földi realitások közül, sőt beleállít azokba és éppen itt van az „együtt” kifejezés jelentősége, hogy ti. misszió az Istennel való „együttes misszió” itt.

17. Érdemes megjegyezni, hogy az egyik tanítvány, adógyűjtő vámos, Máté miként kapott elhívást Jézustól, hogyan hagyta el mindenét és követte Őt Lukács leírása szerint (Luk 5.) „Lévi nagy vendégséget készített neki házában és nagy sokaság volt ott, vámszedők és mások, akik együtt ültek az asztalnál”. Vagyis Máté azonnal visszatért házába, másként: visszament saját realitásai közé és valami olyan volt, ami szinte „sokkolta” a farizeusokat és törvénytudókat és egész szektájukat, panaszkodtak is miatta (Luk 5, 30—32). Egy másik helyen pedig Luk 8, 38 szerint az az ember, akiből Jézus ördögöket űzött ki, könyörgött, hogy vele maradjon, de Jézus elküldte őt ezekkel a szavakkal: „Térj haza, beszéld el, mit tett veled az Isten” és az így tett. „Elment és hirdette saját városá-

ban (angol ford. szerint. Ford), milyen nagy dolgot cselekedett vele Jézus”.

18. A Szent Léleknek ezzel az irányító munkájával együtt jár az erő is. Most már bátran tudunk cselekedni, félelem nélkül, Isten missziójában földi realitásaink között.

2. Együtt = részesedés

19. Ismeretes számunkra, hogy milyen feltételek között tudott dolgozni a misszió a múltban, és az is, milyen fajta stratégiát követelt. A kettő közül: a *conversio gentium* és a *plantatio ecclesiae* közül mind a protestáns, mind a katolikus körök az utóbbit részesítették előnyben; amint az elmúlt években láthattuk, a misszionáriusok ez a felfogása, vagyis a *plantatio ecclesiae* koncepció radikális kérdéseket vetett fel. sőt megkérdőjelezte mindazt, ami azelőtt magától értetődő előfeltétel volt (self-evident presuppositions), hogy ti. mit is kell értenünk misszió, egyház, tradíció stb. Radikális, de érvényes kérdések vetődtek fel, mert szinte már magától értetődő volt az a felfogás, hogy a misszió egyik oldalról áramlik a másik felé, hogy csak a keresztyéneknek van missziója, hogy vannak anyaegyházak, adományozók, küldők, birtokon belüliek — vagyonosak, ezeknek van küldetésük a nem keresztyénekhez, az ifjú egyházakhoz, az elfogadókhöz, a nincstelenséghez. Ténylegesen a misszió dinamikája ebből az egyenlőtlenségből adódott, ebből a kettéosztottságból. Ennek a felfogásnak az eredménye egy olyan fajta „lelki gyarmatosítás” (spiritual colonialism) lett, ami tarthatatlanná vált, és pontosan ezzel áll szemben a legutóbbi évek missziói tanulmányi munkája.

20. Ha mi erről a témáról beszélünk „együtt a misszióban”, világos, hogy többé nem alkalmazhatjuk a *transplantatio* (átültetés) sablonját. Az „együtt” már nem jelentheti, hogy vannak adók és vannak elfogadók, csak azt, hogy részesedők, osztozók vagyunk. (Az angolban a szó emlékeztet a bank-nyelvre is: azonos részvényeink vannak: sharing). A misszió nem a „szentektől” a „bűnösök” felé történik, hanem a bocsánatot nyert bűnösöktől a bűnösök felé a világ realitásai között. Mivel a misszió Istené, semmi félni valónk nincs itt; az osztozás, részesedés nem azt jelenti, hogy mi majd teszünk valamit a többiekért vagy fordítva. A részesedés azt jelenti, hogy emberségünk közös alapján állunk, ezt az emberséget váltotta meg Jézus Krisztus, aki nem krisztianizálta a világot, hanem meghalt a kereszten értünk teremtményekért, ez volt az „a missziói keret” amiben Ő dolgozott.

21. Mi, ahogyan mondtuk, résztveszünk Isten missziójában, ezért vagyunk együtt azokkal az emberekkel, akikhez küldettünk. Össze vagyunk kötve velük egy „máris fennálló szolidaritásban”. Nincs helye itt mindig ellentétekről és kontrasztról beszélni, sokkal inkább egy benső összetartozásról kell szólni (innate togetherness = velünk született együvé tartozás. Ford.) Az viszont ugyancsak nem tagadható, hogy aki megveti Isten felkínált kegyelmét, vagy közbömbös marad Isten meghívása iránt, az továbbra is a megváltás és megmentetés, a megbékélés híjával marad fájdalmasan.

22. Az Isten missziója nemcsak azok felé irányul, akiket tradicionális módon „az egyházon kívül állók” vinyettájával láttunk el (*extra ecclesiam elnek*), hanem azok felé is, akik „az Isten házanépéhez tartoznak”. A megtérést nem csak azokra kell vonatkoztatnunk, akik az egyházon kívül találhatók, hanem mint „napenkénti megtérést” mindazokra is,

akik az egyházon belül vannak; az evangélizációnak folytania kell az egyházon belül is.

24. Így a kívül és a belül, az extra és intra már nem lehetnek többé statikus, kategorikus kifejezések. A Tillich féle „latens egyház” vagy a Rahner féle „anonymus keresztyének” kifejezés ugyancsak megkérdőjelezi és vitára hívja ki a tradicionális, statikus értelmezést. Az világossá lett, hogy míg egyfelől megállapíthatjuk, a világ ma egy „keresztyénség utáni” korban, állapotban van, ugyanakkor azt is meg kell állapítanunk, hogy lényegében még egy „keresztyén előtti” korban vagyunk (magyarban csak nehézkesen visszaadható szójátéka: a „post-Christendom era” és a „pre-Christian era” közötti különbség. Ford.) Ez a helyzet kell, hogy felébresszen bennünket az Isten missziójában és evangélizációjában való állandó részvételre.

25. Az Isten missziójában résztvenni, mint ami alapvetően részese-dés egy sor kérdést vet fel, nemcsak az élethelyzetünkkel kapcsolatosakat, hanem pl. olyanokat, hogy mit jelent mindez Istentől kapott, életünk benső, természetes értelmére nézve; ez az, ami végső soron érdek valamennyiünket. Minden keresztyén, mint Isten missziójának résztvevője, kell hogy érdeklődjék azok iránt a válaszok iránt, amiket Isten az ún. végső kérdésekre ad; mi is inkább keresők vagyunk, mint olyan emberek, akik előregyártott feleletekkel rendelkeznek; a keresztyén ember inkább úgy jellemezhető, hogy osztozik a kérdésekben és válaszokban, mint úgy, hogy meg tud felelni mindig minden kérdésre.

26. Hajlamosak vagyunk arra, hogy túlságosan hamar, és így olcsón adunk választ minden kérdésre, hogy axiómákat állítunk fel, anélkül, hogy belekapcsolódnánk az emberek küzdelmébe, hogy egyik lennénk velük, akiknek pedig címezzük feleleteinket; az emberek körülöttünk úgy érzik, hogy lehetséges: a keresztyéneknek van mindenre válaszuk, de ezeket valahogy nem tudják kapcsolatba hozni azokkal a kérdésekkel, amik életükben felvetődnek. Ezért sürgős feladatunk missziói részvételünkben az is, hogy megpróbáljunk kapcsolatba kerülni az Isten végső kérdéseivel az emberi egzisztenciára vonatkozóan, és így az életet ismerve tegyünk fel együtt kérdéseket és osszuk meg azokat a kérdéseket az emberekkel, amelyek életvalóságukból vetődnek fel. Olyan kérdésekkel kell szembenéznünk, amelyekkel Isten mindannyiunkat szembeállít.

27. Ebben a törekvésünkben ugyancsak meg kell tanulnunk azt is, miként tudjuk megosztani közös ajándékainkat és azt, amit már megtaláltunk és feltaláltunk korunkban. Láttuk egy aránylag rövid időn belül, hogy a természettudományokban, társadalomtudományban, lélektanban, technikában, orvostudományban stb. elért eredmények ténylegesen miként segítettek nekünk Isten missziójában, noha nem is kevés azoknak a keresztyéneknek a száma, akik mindezzel nem is akartak kapcsolatba kerülni mondván, hogy mindez túl van, vagy kiesik a „keresztyén hatáskörből”. A mai világ olyan hatalmas kihívásokat ad betegségekkel, szegénységgel, discriminációval, kegyetlen üldözésekkel, milliárd problémával, hogy mi nem is tudnánk segíteni, ha nem vennénk igénybe a felfedezéseket, a mai tudományt, ismereteket, ha mindezt mások nem osztanák meg velünk és ha nem együtt akarnánk leküzdeni az emberi élet mai nehézségeit. Isten nem tartja távol magát a szenvedő világtól, de sokféleképpen dolgozik (Mt. 6,32; 1Pét 5,7). Mi sem tarthatjuk magunkat távol; az már ezentúl egyszerűen nem engedhető meg, hogy valaki pusztán becsületes, de naiv. Minket is állandóan, szinte bombáznak az információk, amiket modern hírközlési eszközök juttatnak el hozzánk. A múltban Isten jelenlétét, eleven voltát elsődlegesen a „teológia hatáskö-

rében” ismertük fel; ma ebben a közös részesedésben kell és lehet bizonyosságot tennünk arról, hogy „Isten nem halott” — erre ad erőt és bátort fel a Szent Lélek!

3. Együtt = Visszaadása annak, amit mi is úgy kaptunk

28. Amikor kolosszális méretű problémákkal kell szembe néznünk ma, és kihívások egész sorára kell válaszolnunk missziói részvételünkben, *nem elegendő egyszerűen megelégedni a bibliai üzenet időtlenségének hangsúlyozásával, tanításbeli pozíciónk emlegetésével, egyházi örökségünkkel és kincseinkkel. Itt az a kérdés vetődik fel, mennyire hozható mindez kapcsolatba az egyes helyzetekkel vagy tényleges kérdésekkel. Az bizonyos, hogy a bibliai üzenet pusztá mechanikus alkalmazása és doktrinális örökségünk kérdés nélküli továbbadása éppoly kevés, mint ahogyan megkérdőjelezhető az egyházi gyakorlat, mennyire van kapcsolatban mindez az új realitásokkal?*

29. Míg egyfelől könnyű polarizálni az Írás változatlan üzenetét a változó helyzetekkel, amikben hirdetni kell a mondanivalót, addig másfelől az igazi előttünk álló feladat éppen a kapcsolat megtalálása az üzenet és a mai közeg között, vagy a textus üzenete és a kulturális és társadalmi összefüggések között, amibe bele kell prédikálni a mondanivalót. Ezért jelentős, hogy kísérjük meg a *bibliai üzenetet relevánssá tenni minden nép számára és az egész egyházi örökséget értelmessé az adott helyzetben és a ma szükségleteinek megfelelően.*

30. Így értjük már, hogy miért is vagyunk szószólói a „tárgyszerű” (releváns) mai üzenetátadásnak. Ugyanakkor bizonyos óvatossággal kell kezelnünk ezt a kérdést és állandó hangsúlyozását. Mindenekelőtt nem feledhetjük azt a tényt, hogy a bibliai üzenet e világban inkarnálódott igazság, már eredetileg is releváns a világi helyzethez. Félrevezető lehet, ha arról beszélünk, hogy mi tesszük relevánssá az üzenetet. A tárgyhoz alkalmazkodás (relevancia) kérdése és koncepciója, szigorúan teológiai értelemben kapcsolatban van azokkal a kérdésekkel, amelyeket akkor teszünk fel, ha a bibliai igazságról szólnunk. Pontosan ez az a pont, ahol nagyon óvatosnak kell lennünk, nem a relevanciára törekvés önmagában, hanem az, hogy bibliai igazsághoz való hűség és a Jézus Krisztushoz ragaszkodó tanítványság is kötelez és a Lélek munkáját sem lehet számitáson kívül hagyni.

31. Míg egyfelől elismerjük, hogy kérdések feltevése és a problémákban való osztozás túlságosan fontosak ahhoz, hogy csak elhaladjunk mellettük — miként azt az imént említettem —, másfelől ki kell jelentenem, hogy szerintem Isten üzenete, az élő és üdvösséget munkáló Isten üzenete nem függ *csupán* azoktól a kérdésektől, amelyeket mi vetünk fel és azoktól a nehézségektől, amelyekben benne vagyunk. Azzal együtt, hogy megpróbáljuk követni a szinte torzysuló problémákat és megpróbáljuk analizálni is azokat az Isten, Fiával és a Szent Lélekkel való missziójának fényében és elkötelezettségünkben, tudjuk, hogy amire igazán szükségünk van, az nem csak a relevancia, vagyis a tudatos alkalmazkodás, hanem az, hogy megfelelően tovább tudjuk adni azt, ami a múltból ránk bízott (ezt nevezi reappropriationnak Ishida prf. For.).

32. Missziói részvételünkben úgy kell együtt dolgoznunk, hogy megkíséreljük mindazt eltávolítani, ami *exkluzív, zártkörű, szűk látókörű, legyen az felekezeti identitással kapcsolatos*, vagy tanításbeli igény, vagy egyházi gyakorlat a múltból öröklött hitbeli kincseinkkel kapcsolatban („parathéké”. — Depositum fidei. Ford.), ugyanakkor bele kell kapcsolód-

nunk Isten üdvtervébe, involválódnunk kell Isten dinamikus üdvtervének folyamatába és így kell demonstrálnunk, hogy a Jézus Krisztusban összpontosuló üdvösségtörténet kötelez és hív fel arra, hogy tradícionkat tovább adjuk (hogy folyamatosan tradáljuk, amit kaptunk és elfogadtunk a múltból. Ford.).

33. Könnyebbség kedvéért különböztethetünk *tradíció* és *tradálás* között (angolban tradition and traditioning), az utóbbi élő bizonyágtételt jelöl, amely alakítja is a jelent és a jövőt. Ebben az értelemben a *tradíció* az múlthoz kötött, múlthoz ragaszkodó magatartás, míg a *tradálás* egyfelől szintén a régi örökség komolyan vétele, de annak megfelelő, az adott szituációban érvényes továbbadása (something-reappropriated).

34. Tulajdonképpen egy állandó kihívásban élünk, hogy a meglevő tradíciót átváltoztassuk élő bizonyágtétellé minden korban és minden adott szituációban, különben a tradíció megmerevedik, megkövesedett, továbbadhatatlan formává válik, megfagy és mozdíthatatlan. Ha ilyen kettős értelemben tudjuk használni ezt a szót és különbséget teszünk tradíció és tradálás között, úgy világos, hogy folyamatosságunk (continuity) nem a múlt tradíciójának konzerválásában áll, hanem a tradíció értékeit tovább adó, élő bizonyágtételben és misszióban. Másrészt figyelünk kell arra is, hogyha a tradálás csupán a kortársak felé történő bizonyágtételt jelentené, a múlttal való minden folyamatosság nélkül menthetetlenül degradálódnánk (dwindle off) egy felelőtlen, önközpontú közösséggé és nem lennénk a *Krisztusban* új közösség.

35. Nagyon gondosan kell vigyáznunk örökségünk ilyen értelmű megfelelő továbbadására, különösen, amikor lutheránus hitvallásbeli identitásunkról van szó. Nekünk lutheránusoknak nem szabad úgy tekintetnünk önmagunkra, mint akik egyszerűen csak őrzői a lutheránus örökségnek, hanem csak úgy, hogy a lutheránus tradíció minket evangéliumi bizonyágtételre irányít és kötelez. Az evangélikus örökség magába foglalja azt is, hogy bizonyágtételünk eleven; ezt jól meg kell különböztetnünk a csupán hitvallásos pozíciótól, vagy magatartástól és főleg a konfesszionalizmustól, amelyben bizonyos hitvallások elsősorban a leírt hitvallást jelentik (confessio scripta) szinte függetlenül a Szentírástól már és kortársak helyzetét komolyan vevő hitvalló bizonyágtételtől, mint tényleges aktustól. A hitvallás élő tett (confessio in actu), amely által az egyház úgy ébred és ébreszt saját identitására, hogy ezt missziói perspektívában teszi, önértelmezés ez, de ezen az önértelmezésen a Krisztus uralkodik. Így az egyház arra van elhíva, hogy a valósághoz híven, dinamikus, egzisztenciálisan vallja meg hitét, ilyen értelemben vállaljuk a hitvallásosságát (confessionality és nem confessionalism. Ford.).

36. Az evangélikus egyházaknak az a feladatuk, hogy ezt a jó értelemben vett hitvallásosságot fenntartsák annak tudatában, hogy a múltban olykor konfesszionalizmus irányában csúszott el. Tény az, hogy a helyes hitvallásosságon a kifelé irányítottság és a missziói perspektíva mindig az elsődleges, ahogyan az kimutatható mind az ökumenikus, mind a reformációkori hitvallásaiban. *Hitvallási buzgóság és láz miatt az evangéliumi üzenet gyakran azonosnak minősült egy-egy írásba foglalt elvvel vagy hitartikulussal és így merev gondolkodási formává vált, pedig az eredeti szándék az volt, hogy embereket felszabadítson az Istenrel való személyes találkozás „eseményére”, az Isten személyes üdvösséget munkáló cselekedetében való részvételre* (the event of God's saving act). Jó értelemben vett hitvallásosságunk közös gazdag örökségével alkalmat ad mindegyikünknek — kinek-kinek a saját helyén —, hogy dinamikusan vallja meg a hitét, erőteljesen hirdesse Isten emberi lényekre

érvényes szabadító evangéliumát, úgy, amint azt Jézus Krisztus keresztségében és feltámadásában megmutatta.

4. Együtt = Isten missziójában részvétel a „törvény és evangélium” által

37. A látszólag túlhaladott és túlságosan kidolgozott, mégis mindig friss és jelentős különbségtétel a törvény és evangélium között, valamint ezek összefüggése és együttes hatása (interaction) nagyon jó, valóságos és helyén való számunkra, akik részt veszünk Isten missziójában a jelenlegi világ társadalmi, politikai és vallási bonyolultsága közepette.

38. *A törvény és evangélium megkülönböztetése és együttes munkája olyan valóságos, realista látásmóddal ajándékoz meg a jelen világgal (actuality) kapcsolatban, amelyben el vagyunk foglalva és kötelezve missziói munkánkra, hogy nálunk aligha lehetséges pl. egy rosszul értelmezett polarizációt hirdetni a „szent és a világi” között, az egyház „belső és külső” dolgai között, a lélek benső, egyéni üdvössége és a humanizáció kiterjedő közösség folyamata között.*

39. Ha a misszió számunkra valóban részesedést jelent, Isten küldő cselekedetében az egész világ számára, minden ember, férfi és nő felé, úgy nem igényelhetjük, hogy a mi missziói területünk csupán lelki és el kell hagynunk a fizikai és szekuláris dolgokat; egyszerűen nem rendezkedhetünk be munkánkkal a spirituális régiókra (nem keríthetünk el egy fülkét magunknak, kb. ezt jelenti az eredeti szó itt: compartmentalize. Ford.). A lelki és fizikai terület közötti különbségtételt gyakran mesterkéltnek érzem. Isten nem csupán evangéliumával jön felénk, hanem a teremtés rendjében is és a törvény birodalmában is.

40. *A törvény területén, vagyis az egész történelem keretében, amelyben ez a világ mozog és dolgozik, valóban úgy találjuk, hogy becsületesen osztozhatunk mindenkivel egy egész sor dologban és ügyben, más hiten levő emberekkel, vagy éppen nem vallásos meggyőződésű emberekkel pl. a béke fenntartása érdekében, vagy az igazságosság és jólét elérése érdekében. Az emberiséggel való szolidaritásunkban az együttélés és együtt munkálkodás az emberiség legegységesebb jólétének létrehozása e világban a mi ügyünk is.*

41. Ha ugyanezt más módon akarom leírni, úgy is mondhatom, hogy minden ember bárhol és bármikor éljen is, földrajzi, népi és vallásos határokat átszelve ugyanaz alatt a törvény alatt áll és él, és ezt, a törvénynek ezt az egyetemes alapját a keresztyének úgy tekinthetik, mint alapot, kapcsolat tartásra, gondok és örömök megosztására (sharing), sőt még az együttmunkálkodásra is mindazokkal, akik tiszteletet tanúsítanak a törvény iránt. A törvény alatt és szempontjából nincs kategorikus különbség lelki és fizikai, keresztyén és nem keresztyén területek között; így a törvény által az Isten „eseményei egyetemesek, közvetlenek és közösségi természetűek. Ez segíthet bennünket az olyan hamis alternatívák legyőzésében, mint pl. a „vagy ígéhirdetés vagy fejlődés” alternatívája. A helyzet az, hogy Jézus együtt hirdette: „Meggyógyultál és bűneid meg vannak bocsátva!” Egyrészt nem szabad nekünk sem elspiritualizálni a beteggyógyítást, amely ténylegesen egy fizikai betegség meggyógyítását jelentette és nem csupán valamilyen lelki gyógyyszert adott, de ugyancsak nem szabad materializálni a bűnök bocsánatát, mely az emberi egzisztencia legmélyének felszabadítását jelentette és nem csupán bizonyos problémáktól való megszabadulást.

42. Továbbá, biblikusnak mondható, hogy Isten üzenete — a törvény és az evangélium is — a Szentírásban valamilyen eseményben beágyazva jelenik meg, egy-egy történésemben realizálódik. Amikor törvényről beszélünk, pl. rendszerint arra a törvényre, vagy szabályzatra gondolunk, amely különösen is a Mózesnek adott 10 parancsolat (átadása) volt. Lehet azonban szélesebben is megfogni és definiálni mi is a törvény, eszerint a „rend és működés elve ebben a világban”. Ez az a keret, amelyben a világ él és működik. Ezért, amikor törvényről beszélünk, arról a rendről szólunk, amely szerint Isten teremtett világában a dolgok, események történnek; ez az pontosan, ahogyan a Szentírás beszél a törvényről. Érdeemes megjegyezni, hogy a Tízparancsolat Izrael exodusának eseménye alkalmával adatott, más törvények meg akkor jöttek létre, amikor Isten szövetséget kötött Izrael népével. Mindenképpen, a probléma itt az, hogy amikor törvényről beszélünk, nem egyszerűen arról szólunk, ami le van írva, hanem ami szerint az események végbemennek. A törvény olyan csatorna, amelyen keresztül Isten működik.

43. Hasonló módon van egy másik csatorna is, ez az evangélium, ez is esemény, sokkal inkább, mint jó tanítások és megállapítások készlete. Jelentős megfigyelni a teológiában azt a mozgást, amely tapasztalható abban az irányban, hogy mind többen értik így az evangéliumot: „Isten üdvösséget munkáló cselekvésének eseménye”. Úgy kell tekintenünk az evangéliumra, mint Isten üdvözítő cselekedetére; így az evangéliumot aligha lehet úgy közölni, vagy elfogadni, mint valami tételt. Az igazság nem tények összessége, hanem az igazság üdvözítő hatalom, ahogy benne az élő és Jézus Krisztusban testet öltött Isten jelen van Szent Lelke által. Az természetes, hogy az üzenetet lehet és szabad tételekben is formulálni, de a tételek maguk, bármilyen precízek és meggyőzőek, még nem üdvözítik az embereket. Ebben az értelemben nem is beszélhetünk „tanításunk időtlen kincséről” (deposit of doctrine), amelytől függenénk.

44. Továbbá, Isten üzenete — törvényben és evangéliumban — noha a törvény és evangélium funkciójában különbözik egymástól, abban megegyezik, hogy sohasem desztillálható bármilyen filozófiába, hanem mindig megmarad „esemény” jellegűnek. Ezt az evangéliumban és törvényben megjelenő isteni üzenetet sohasem lehet egyszerűen mechanikusan továbbadni, mint valami tárgyat egyik helyről a másikra; az üzenetet közvetíteni, kommunikálni kell. A *communicatio* eredetileg latin szó, igei alakja a *communico*, amelynek sok jelentésárnyalata van: „részesít, juttat, közöl, tanácsot ad, egyesít, megoszt valamit valakivel, közössé válik, valamiben közösködik”. Így a *communicatio* kétségtelenül a részesedés és részesítés aktusa. Csak úgy tudjuk továbbadni az üzenetet, mint akik maguk is osztoznak benne és nem mint akik adományozók. Ezen a háttéren fogjuk fel, miért jobb a *bizonyoságtétel*, a *jelenlét*, vagy éppen a *dialogus* kifejezés, mint az ellenkező előjelű *proclamatio* terminusa.

45. Még tovább menve, meg kell azonnal jegyeznünk, részvételünk Isten eseményeiben különbözik aszerint, hogy a törvényről vagy az evangéliumról van szó, mint ahogyan a törvény és az evangélium is különböznek egymástól, noha mindkettő Isten cselekedete, de funkciójában más és más. Az isteni események közül az egyik, a törvény közlése (*communication*) univerzális, közvetlen, társadalmi természetű, ahogyan azt az imént megállapítottuk, részesedünk másokkal együtt a béke fenntartásának törekvésében, az igazságért és jólétért vívott küzdelemben éppen úgy, mint ahogy átéljük közösen minden emberrel, hogy nemcsak feleleteink vannak, hanem kérdéseink is. Az Isten törvény által közvetített cselekedete mindig vezető jellegű, de hogy úgy mondjam, nem üdvös-

séges esemény, nem ilyen jellegű. Isten vezető cselekedeteivel szembe-sülve osztozunk a kérdésekben, mi is felvetjük a kérdést, hol a megoldás. Ugyanakkor, ha Isten törvényét komolyan vesszük, arra is kényszerítve vagyunk, hogy felvesszük azt a végső kérdést, hol találhatunk végső megoldást.

46. Ezen a kritikus ponton és ekkor találkozhatunk Isten *választadó cselekedetével*. Isten az, aki elküldte Fiát Jézus Krisztust, hogy végrehajtsa a megbékéltetés és megszentelés munkáját: ekkor történhet az evangéliumon keresztül, hogy az isteni esemény részese leszünk, Isten communicatioja elér. Ez az, amit tradicionálisan evangélizációnak nevezünk (evangélism).

47. Ezen a ponton válik világossá, hogy az evangélium eseménye nem mehet végbe általában, univerzálisan, közvetlenül és társadalmi keretben, mint ahogyan erről a törvény vonatkozásában beszélhettünk. Az evangélium természeténél fogva olyan, hogy szüksége van eszközre, a keresztyének életének realitására, akik csak személyesen tudnak bizony-ságot tenni az evangélium üdvösséget szerző eseményéről. Csak a „bo-csánatot nyert bűnösök”, a keresztyének vehetnek részt az evangélium kommunikálásában mások felé.

48. A törvény és evangélium ez élő realitásából kiindulva azt állít-hatjuk, mint akik együtt vagyunk mindazokkal, akik a humanitárius ügyekért és társadalmi fejlődésért küzdenek, hogy örömmel ismerjük fel Isten tevékenységének jeleit a népek e törekvésében, elfogadjuk az isteni gondviselés konkrét megnyilvánulásaiaként mindazokat a mozgalmakat szerte a világon, amelyek az emberi jogokért szállnak síkra. Mivel a hu-manitárius mozgalmakkal egyek vagyunk, még azt is merjük állítani, hogy Jézus maga áll az ilyen mozgalmak közepén, hiszen Ő a Megváltó, aki által megszabadultunk a bűntől és kiengesztelődünk Istennel és emberekkel.

49. A megváltás dimenziója a keresztyén hívek közösségét szükség-szerűen megkülönbözteti minden más humanitárius közösségtől és való-ságtól. Ez nem a keresztyének exkluzivitásából fakad, hanem annak fel-ismerése, hogy az emberek vonakodnak ma is elfogadni Krisztus ura-ságát. Ez maga is demonstrálja azt a tényt, hogy az üdvösség pontosan ott történik, ahol a törvény és az evangélium között kapcsolat (interac-tion) jön létre. Továbbá ez megmutatja az evangélizáció páratlan szere-pét és központi voltát Isten missziójában, ez teszi a keresztyén híveket a Krisztusban új közösség részeseivé.

5. *Együtt = együtt Krisztussal, aki nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy Ő szolgáljon*

50. Mindez, amit eddig mondtunk, hozzátartozik a keresztyén misszió és evangélizáció folytatásához és a lutheránus hozzájárulás alapjait alkotja az egyetemes egyház egész életéhez és munkájához.

51. Elszánásunk csak abból a felismerésből fakadhat, hogy minket csak a Szentlélek tesz alkalmassá, a reá való hagyatkozásban és Krisztus követésében tudunk élni és dolgozni. Csak ha elszánjuk magunkat, hogy ily módon éljünk, akkor mondhatjuk el, amit Pál írt: „Többé tehát nem én élek, hanem Krisztus él én bennem; azt az életet pedig, amit most testben élek, az Isten Fiában való hitben élem, aki szeretett engem, és önmagát adta értem.” Gal. 2, 20.

52. Ez az, ami már hangot kapott: „a missziói *önállóság*” említésekor, ami a „moratorium” problémájánál is előkerült. Az „ön” szó az önálló-

ságban Krisztus missziói új közösségének esetében, természeténél fogva, mindig azt jelenti, hogy ez a közösség is megújulni és erőre kapni csak a Szentlélek kiáradó jelenlétében tud és sohasem tekinthető úgy, mint, ami önmagában képes mindent rendbehozni. Ez az „ön” szó csak úgy érthető, hogy ez is pozitív eszköz lehet, amelyen Isten missziója tovább folytatódik, vagyis nem öncélú.

53. Az elszánásnak a felismerése Isten missziója ügyében mindig közösségi jellegű és ökumenikus természetű. Fel kell hívní a figyelmet arra, hogy a Biblia többesszámot használ, amikor Isten népéről beszél. Így mondja: szentek, Isten munkatársai (I.Kor. 3, 5—9).

54. Az alapvető megállapítás, hogy a Szentírás Isten munkásairól úgy beszél, mint *csapat*ról (team). A csapatmunka (teamwork) ezért nem csupán stratégia ügye, hanem ténylegesen Isten népének leírása a misszió munkájával kapcsolatban. A megbízatás közösségi jellege Isten missziójának felelősségteljes végzésében nem valami ideális cél, hanem alapvető előfeltétel, nem valami, amit majd el kell érünk, hanem valami, amivel indulunk (Jn. 17, 21 és kk.).

55. A misszióban való részesedésünknel egymással kölcsönösen összeköttetésbe kerülünk (interdependently) helyi szinten csakúgy, mint nemzetközi, sőt ökumenikus vonatkozásban. Részesedésünk a misszióban a misszió lényegéhez tartozik. Ezért egyszerűen nincs is megengedve, hogy a „szólista” szerepében tetszelegjünk, ha már Isten missziójában részt veszünk. Bármilyen nemes érzés lenne egyéniségünket ilyen módon kiélni.

56. Elvileg mi lutheránusok nem nézhetünk bármely szélesebb értelemben vett ökumenikus közösségre úgy, mint ami a lutheránus közösségnek riválisa (counterpart). Tekintet nélkül arra, hogy hivatalosan és intézményesen kapcsolatban vagyunk-e azon a területen, amelyen élünk valamely ökumenikus testülettel vagy sem, a valóságban mindig benne vagyunk az ökumenikus, „katolikus” egyházban. Csak pozitív állásfoglalásunk lehet abban az irányban, amely az egyre inkább látható *una sancta* megvalósulása felé tör. Következésképpen úgy tekintjük magunkat, még intézményesített egyházunkat is, mint ami evangéliumi, missziói mozgalom és közösség Jézus Krisztus egy egyházán belül, a Krisztus új közösségén belül.

57. Végigtekintve néhány komoly problémát, amely missziói egység ügyével kapcsolatos, ismételten emlékeznünk kellett az önvizsgálat szükségességére: vajon részesei vagyunk-e Isten missziójának oly módon, hogy mindig azzal a Krisztussal cselekszünk együtt, aki nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy Ő szolgáljon (Márk 10, 45.). Vajon nem úgy végezzük feladatainkat, mint akik szívesen szolgáltatják ki magukat, ahelyett, hogy maguk szolgálnának és ilyen módon Jézus Krisztus kereszthaláláról megfélemedeznek? A misszió célja, akárhogy formulázzuk is, nevezzük bár felszabadításnak vagy humanizációnak, végeredményben semmi más, mint Jézus Krisztus keresztségének és feltámadásának alkalmazása életünkben. Ez működik hathatósan e világban, ahogy az apostol írja: „Krisztussal együtt én is keresztre vagyok feszítve”, „van értelme a Krisztus halálának”. Gal. 2, 21. — ilyen fajta fordítási verzióját hozza Ishida professzor. Csak erről tudva vagyunk képesek legyőzni az optimista triumfalizmus kísértését éppenúgy, mint a szentimentális univerzalizmusét és az üres szócseplést és elvontságot missziói munkánkban.

58. „Azt a magatartást sajátítsátok el magatokban, ami Krisztus Jézusban is megvolt; mert Ő Isten formájában lévén, nem tekintette zsák-

mánynak, hogy egyenlő Istennel, hanem dicsőségéről lemondott, szolgálai formát vett fel, emberekhez lett hasonlónak, magatartásában is embernek bizonyult; megalázta magát és engedelmessé lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig. Ezért fel is magasztalta Őt az Isten mindenek fölé és azt a nevet adományozta neki, amely minden névnél nagyobb, hogy Jézus nevére minden térd meghajoljon, mennyieiké, földieké és föld alattiaké és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr, az Atya Isten dicsőségére" (Fil. 2, 5—11.).

59. Amikor ma az „Együtt a misszióban” témáról gondolkodunk, fel kell ismerni, hogy minden eddiginél több van előttünk, előttünk, akik Isten munkatársaiként hívtunk el, hogy részt vegyünk missziójában. Az írás szavai még érvényesek: „távol vagyok attól, hogy azt gondoljam, már mindent megnyertem. Minden, amit mondani tudok, ez: a múltat elfelejtem és egyenesen megyek előre a felé, amely még rám vár” — „az, aki elkezdte bennetek a jó dolgot, teljességre is juttatja a Jézus Krisztus napjára”. Benne van új Közösségünk.

Ford.: dr. Hafenschner Károly

Manas Buthelezi:

Krisztusban — egy közösség a Szentlélek által

1. Ezekben a próbás időkben, amikor az *evangélium hitelt és szava-hihetőségét, hogy egységet képes létrehozni, megrendítette az a nyilvánvaló széttöredezettség*, amely társadalmi, politikai, sőt egyházi szinten is tapasztalható, ez a kifejezés: „egyek a Krisztusban” már szinte értelmét veszítette. Még a fanatikus, keresztyén fajludözök, akik veszélyt látnak népük identitására és fizikai létére a más fajú népekhez való bármely közeledésben, egészen addig, hogy hajlandók bezárni templomaik kapuját, hogy ezzel is kifejezésre juttassák, vannak fajilag nem kívánatos elemek, még ezek is csak nagyon mérsékelten tudják már mondani a hitvallásnak azt a részét, amikor a hívők egységéről van szó, a Krisztusban való közösségről, ahogy a harmadik hitágazatban ez megfogalmazódik. Mindegyikünk tud olyan élményére hivatkozni, amely az „egyház babiloni fogságát” tükrözi, egészen addig, amikor már a rasszizmusról, mint egyféle hamis istenimádatról, sőt istenről beszélhetünk.

2. Most már ideje, hogy egyszer kibontsuk történelmi, felekezeti és hitvallásos régiségeink zsákját, ahhoz, hogy létrehozzunk egy olyanfajta egyházi valóságot, amelyben azok, akik ténylegesen együvé akarnak tartozni (segíthetjük, hogy), összetartozhassanak. Bizonyos esetekben már a múlt vallásos kötelekeinek nem sikerül összekötni az embereket emberi szinten. Ez kérdésessé teszi egységről alkotott egész felfogásunkat.

3. Talán nem is kell túlságosan messzire mennem, hogy mondandómból előre bocsássak néhány dolgot, mielőtt részletezném dolgozatomat. Amit e dolgozat törzsszövegében mondani akarok, az leírása annak a közösségnek, amely a Krisztusban egy, legalább fő vonásaiban, ugyan-

akkor előadásom tartalmaz néhány konkrét javaslatot is. Kora ifjúságomban, középiskolás lehettem, olvastam úgynevezett áhítatos irodalmat is. Az egyik könyv, amit meg is vásároltam, ezt a címet viselte: „Élet, küzdelem és győzelem”. Tartalmától eltekintve, ami jórészt lelki, építő, áhítatos jellegű volt, a könyv címe szorosan összefügg azzal, ami szükséges a Krisztusban való egységhez, vagy mit von maga után, hogy egyek vagyunk a Krisztusban. Itt az egyház benső életének alapjára gondolok: a hitre; azután arra a közös küzdelemre, amit a közösségnek folytatnia kell, hogyha meg akarja mutatni kifelé is, milyen jellegű a benső élete; és végül a győzelemre, amely a küzdelemmel jár. Dolgozatom felosztása:

1. Közös hit, részesedés a hitben.
2. Közös küzdelem, részesedés a harcban.
(2.2. Közös győzelem. Ford.)

1. Közös hit — részesedés a hitben

4. Az egyház az apostolok hitének alapjára épült, és Jézus maga az alapkö. „Benne az egész épület egybeilleszkedik és szent templommá nővekszik az Úrban”. (Ef. 2, 20—21.) Egy olyan hívő közösség, amely ugyanakkor nem istentiszteleti közösség is, teológiai szörnyszülött. Isten imádása alapvetően függ össze az Isten-hittel. Akár arra a hitre gondolunk, amely hisz, akár arra, amit hisz (fides qua creditur, fides quae creditur, ford.), igaz az a megállapítás, hogy a hit jelensége az Istennel való élő kapcsolat kivetítődése, amely alapvető módon az Isten imádásának, tiszteletének élményében történik.

5. Van a hitnek két másik aspektusa is. A keresztyén tradícióban, amely visszanyúlik az ősegyház idejébe, a hitet előbb-utóbb szavakba foglalták és hitvallások formulákban mondták el; azután hivatkoztak rá és ennek eredménye lett a teológia. Hasonló módon, az élő hitet hirdetik is és ezáltal megosztják másokkal a prédikáció folyamán.

6. A keresztyén közösség egysége kérdésének megvitatásában, ahogyan az a hitben való részesedésen át látszik — két aspektussal akarok foglalkozni: az istentisztelettel és a hitvallással, mint az egyház egységének dimenzióival.

1.1. Az istentisztelet folyamán

7. Az istentiszteletnek, mivel egy emberi közösséghez tartozik, természetesen földrajzi dimenziója is van. Azok, akik egyek, azzal demonstrálják egységüket, hogy összegyűlnek ugyanarra a helyre és ugyanabban az időben, hogy együtt imádkozzanak és énekszóval dicsérik az Istent. Az ősegyház életéről írva, Lukács megjegyzi: „Napról napra állhatatosan, egy szívvel, egy lélekkel voltak együtt a templomban és amikor házanként megtörték a kenyeret, ujjongással és tiszta szívvel részesültek az ételben. Dicsérték az Istent és kedvelte őket az egész nép. Az Úr pedig napról napra növelte a gyülekezetet az üdvözülőkkel”. (Ap. Csel. 2, 46—47.)

8. Túl a zsidó templom befolyásán, a templomépület, mint az istentisztelet helye, fizikai menedék, abból az egyszerű szükségből származott, hogy Istent ugyanazon a helyen és ugyanazon időben akarták imádni. Az egyház alapegysége az istentiszteleten részt vevők közössége. Eb-

ből következik, hogy az egyház egysége társadalmi jelenség egy adott helyen vagy országban, természetes módon nő ki abból az egységből, amit az istentiszteleten tapasztalnak meg az emberek. Azok, akik önkényesen távollattartják magukat az istentisztelettől, faji vagy más politikai indoklással, jogosan nem is igényelhetik, hogy ugyanahhoz az egyházhoz tartoznak. Ez olyan, mintha valaki azt mondaná: „gyűlöljük ugyan az együttlét élményét, de azért megmaradunk továbbra is jó barátok.” Itt a barátságot nyilván hamisan értékelik, mint olyan kapcsolatot, amely nem függ a konkrét emberi helyzettől. A barátság eszerint megvan, pedig az csak akkor marad meg, ha ténylegesen kifejezésre jut. Ami két fél baráti kapcsolatát illeti, ezt megítélni csak abból tudjuk, hogy sikerül-e kifejezésre juttatni a fennálló barátságot. Különben hamis barátságról van szó.

9. Az egyház egységével kapcsolatban néha azt halljuk, hogy ez olyan értelemben ajándék, aminek a létéről vagy nemlétéről mi semmit sem dönthetünk vagy érdekében semmit sem tehetünk. Az egyetlen, amit tehetünk, hogy elmulasztjuk kifejezni. Ha az istentiszteletben megnyilvánuló egységet vesszük, például, az ilyenfajta gondolkodás szerint, amikor az emberek, különböző fajú és háttérű emberek összejönnek, kifejezik az egyház egységét, amely megvan akkor is, ha ők nem akarnának összejönni, hanem szegregált istentiszteleti helyeken jönnének össze, hogy istentiszteletet tartsanak. A szegregáció azonban nem csupán elmulasztása az egység kifejezésének, hanem az egyház megosztottságának valósága.

10. Ami az égető kérdés itt, az az, hogy az istentisztelet más elvi alapon tartatik meg elkülönülve, mint földrajzi távolság, gyakorlati nehézségek vagy leküzdhetetlen akadályok alapján. A döntés olyan faji vagy politikai ideológiai elven alapulhat, amely akaratlanul is a keresztyén hit helyébe kerül, motivációs elvként, hogy hol tarthassák az istentiszteletet. A végeredmény bálványimádás.

11. A bálványimádás is az istentisztelet egy formája. Ami megkülönbözteti az igaz Isten istentiszteletétől, akit Jézus Krisztusban ismerünk meg, az az, hogy megengedi az istentiszteletet végzőnek, hogy önmagát és érdekeit belevetítse istentisztelete tárgyába, így végső analízis szerint az ilyen tárgy egy hamis isten, az istentiszteletet végző képzeletében született. Innen van az, hogy olyan tényezők, mint a faj, a bőr színe és politikai hitvallás, meghatározhatják a kultusz természetét. Bizonyos országokban például fehér emberek fehér templomba járnak, fekete emberek feketékbe és az áthágókra megfelelő következmények várnak. Még mindig valami szörnyű látványnak tartják, ha egy fekete bőrű ember egy fehér gyülekezetet lekipásztora. Ez azért van, mert ez a látvány valami új elemet hoz az egész eddigi bálványkultusz rendszerébe. A kultusz hívői megbotránkoznak.

12. Ha úgy jellemezzük az ilyen fajta istentiszteletet, mint ami csupán eltorzult kifejezése az egyház meglévő egységének, úgy nem szolgáltatunk igazságot a dolgok valódi állásának. Ez az ügy sokkal inkább magához a keresztyén hit lényegéhez tartozik. Ami egy istentiszteleten történik, az sokat mond el az Isten népéről, amely tartja az istentiszteletet. Az olyan istentisztelet, amely önkényesen kizár embereket fajuk, vagy politikai meggyőződésük alapján, hamis isten kultusza csupán és teljesen idegen attól az Istentől, aki a Jézus Krisztus Atyja. Hiszen Krisztusról ez íratott meg: „Most pedig Krisztus Jézusban Ti, akik egykor távol voltatok, közel kerültetek a Krisztus vére által, mert Ő a mi békességünk, aki a két nemzetiséget egyé tette és az Ő testében lebontotta a választófalat, az ellenségeskedést, miután a törvényt tételes parancsolataival

együt érvénytelenné tette, hogy békeséget szerezve a kettőt (pogányt és zsidót) egy új emberré teremtse önmagában. Megbékéltette mindkettőt egy testben az Istennel, miután a kereszttel megölte az ellenségeskedést önmagában.” (Ef. 2, 13—16.)

13. Mivel az istenhit csak az istentisztelet eseményében realizálódhat — akár egyéni, akár közösségi ez az istentisztelet — az imádság, az Isten dicsérete, az igében és szentségekben való részesülés oly mértékben a keresztyén vallás alapjához tartoznak, hogy ha ebben megosztottság mutatkozik, az embernek komolyan fel kell tenni a kérdést, vajon azok, akik a faji és politikai ideológia alapján külön istentiszteletet tartanak, még ugyanazt a hitet vallják-e vagy sem. Itt már a hit lényegéről van szó és nem csupán ún. semleges kérdésekről, egyházi strukturális kérdésekről.

14. Amikor ez a kérdés nem csupán az istentiszteleten való együttes részvételtől jelent bizonyodást, hanem egy szegregált társadalom szisztematikus berendezkedését is, akkor ez ugyan egybecseng a liturgikus élet viszonyával, de már nem visel keresztyén álarcot. A megosztottság kritikus pontja nem csupán a közös úrvacsoravétel vagy az attól való tartózkodás, hanem az étteremben egy csésze kávé melletti közösség lehetetlenné válása. Meggyőződéssel kell mondanom, hogy az egyház olyan hitvallásos helyzetbe érkezett, amely emlékeztet a reformációéra, amikor egy új egyházi valóságot kellett létrehívni teológiai és etikai irányzatokkal, mert a hit lényegének eltorzításáról, hitbéli paráznságról volt szó. Új hitvallásra van szükségünk, legalábbis az egyház néhány területén, amely világosan felsorolja majd az egyház egységének követelményeit korunk égető kérdéseivel kapcsolatban, egészen addig a mértékig, amely megrendítheti azt a hamis egységet alapjaiban, amely jelenleg áll fenn. Az istentiszteleti élet kiindulási pont lehet. Ez vezet következő témámhoz.

1.2. Közös hitvallás által

15. A történelmi hitvallásokat úgy határozhatjuk meg, hogy ezek a keresztyén hit elméleti megszövegezésének modelljei egy olyan korban, amikor az egyház átélte, hogy a hit kihívások elé került, mind az egyházon belül hiedelmek és hamis gyakorlatok veszélyeztették, mind az egyházon kívül, a környezetben. Nem új hit formulázásai ezek, hanem egy elhagyott hit visszaállításai. Ez tulajdonképpen időről időre szükséges, mert a szavak, még a vallásos szavak is nyelvi szimbólumok csupán és addig a mértékig megfelelőek, ameddig képesek a mögöttük levő valóságot kifejezni. Az új hitvallások ezért nem egyszerűen a régi hitvallások helyettesítői, hanem azok kiegészítői. Olyan csomósodási pontok ezek, amelyeken az egyház gazdagsága felhalmozódhatott és amelyeken keresztül bepillantathatunk az egyház hitébe. Ezek az egyház jelei, az egyházé, amely sohasem fárad el, hogy az új kihívásokra válaszoljon.

16. Amikor ez a meghatározás „egyek vagyunk a Krisztusban” már többé nem hordozza azt a valóságot, amelyet közvetíteni akar, akkor keresnünk kell a hit azonos valóságának megfelelő új formulákat.

17. Az egyház egyé lehet, még akkor is, ha küzdelmesen keresi hite alapvető elemeinek közös újrafogalmazását, hogy egysége gyarapodjék. Új hitvallás fogalmazása azoknak a határoknak újravázolása, amelyeken belül az egyház egysége még lehetséges. Célja nem az, hogy bárkit is erőszakosan kizárjon, hanem, hogy meghatározza, mennyire mehet az ember a hitben és gyakorlatban, mielőtt az egyház egységének kerítésén túljutna. Csak ha így értjük, a hitvallás elengedhetetlen feltétel, hogy az ember meg tudja határozni helyét az egyház egységével kapcsolatban.

18. Illusztráció kedvéért egy ilyen hitvallásnak többek között a következő kérdéseket kellene tartalmaznia:

Vallási kérdés: Az Isten-hit értelme a jelenkori ideológiák viszonylatában (olyan ideológiákról van szó, amelyek hitbeli elkötelezést is jelentenek), pl. a rasszizmus a maga nagyon bőséges megnyilatkozásaival.

Politikai kérdés: Az Isten képére teremtett ember, aki a teremtett világon uralmat kapott s akit meg kell értenünk olyan problémák összefüggésében, mint embernek ember által történő politikai elnyomása, gyarmatosítás, új rabszolgaság stb.

Gazdasági kérdések: Isten, mind aki minden ajándék forrása, hogy az életet fenntarthatassuk, Isten javainak egyenlőtlen szétosztása, miképpen érthető ez olyan gazdasági rendszerekben, amelyekben robbanásig feszült a helyzet és szinte lövészárcok húzódnak.

19. Ha nincs közös megegyezés az egyházban az alapvető kérdéseket illetően, ez azt jelenti, hogy az egyház új definíciót kell, hogy keressen az egység alapjára vonatkozóan, olyan terminus technicus-okat, amelyek segítik, hogy együvé tartozzanak azok, akik együvé akarnak tartozni.

20. Ami igaz a hitvallásokról, az igaz a teológiáról is általában. Nagyon kisértő felületesen „ökumenikus teológiáról” beszélni vagy ún. „klasszikus teológiáról” szólni. Ezekre a kifejezésekre igen gyakran túlságosan tág teológiai koncepciókat értenek, amelyek minimális egyezési pontokon jutottak csak túl azokon a történelmi vitákon, amelyek a teológiai iskolák között dúltak és a történelem görög—római kulturális hagyományából származtak. Ezek a tág teológiai koncepciók mint szent tehenek jelentkeztek és kiindulási pontként szolgáltak a modern ökumenikus dialógusban. Az embernek néha az a benyomása, hogy az afrikai és ázsiai egyházaktól elvárják, áldozzák fel teológiai alapvető elgondolásait csak azért, hogy a teológia klasszikus tradícióinak megfeleljenek. Ökumenikus teológián én az egész egyház teológiai gondolatait értem. Emlékeznünk kell arra, hogy ami Luther idejében egykor ökumenikus teológia volt, az többé már nem felel meg az egyház tanítása egészének, ami azóta kiterjedt Ázsiára, Afrikára és Latin-Amerikára. A 20. században élő egyháznak szüksége van arra, hogy újra fogalmazza az ökumenikus teológia kifejezését. Néha az ökumenikus vagy klasszikus teológiához való ragaszkodás kérdése arról árulkodik, hogy az egyház fél szembenézni bátran a jövővel és ezért megpróbál kényelmesen és lelkiismeretét megnyugtatta a múltba menekülni. Az élő egyháznak azonban nyitottnak kell bizonyulnia a jövő felé és vállalnia kell minden kockázatot is. Az az egyház, amely meg akarja menteni a maga életét, fel lehet rá készülve, hogy elveszíti azt. Az egyház nem él önmagáért, hanem Urának él, aki elvesztette életét e világért.

2. Osztozás a harcban. Részvétel a küzdelemben

21. A klasszikus különbségtétel a harcoló egyház és győzelmes egyház között (ecclesia militans és ecclesia triumphans) korunkban újra jelentős lett, méghozzá olyan módon, hogy túl a megszokott értelmezésen, vagyis a földi és mennyei egyház különbségén. Amikor emberek elnyomott csoportjai szerte a világon felszabadító küzdelemben vesznek részt, ilyen vagy olyan módon értelmessé vált az élő egyházzal úgy beszélni, mint, ami küzdő egyház. A küzdelemben zúttal aktív elszármást értünk, elkötelezettséget, amely annak a célnak elérésére használja fel eszközeit, hogy Isten népe e világi jólétét meggazdagítsa és ezt Isten szolgálata kifejezésének tekinti. Harcoló egyházzal beszélni azt jelenti, hogy olyan

egyházról szólunk, amely elszánta magát, elkötelezte magát egy ügynek és ha kell, harcol is érte.

22. Az apostol szavaival ez a küzdelem nem csupán emberi hatalmak ellen irányul, így olvassuk: „mert a mi harcunk nem test és vér ellen folyik, hanem erők és hatalmak ellen, a sötétség világának urai és a gonoszság lelkei ellen, amelyek a mennyei magasságban vannak. Éppen ezért vegyék fel az Isten fegyverzetét, hogy ellenállhassatok a gonosz napon és mindent leküzdve megállhassatok” Ef. 6, 12—13.

23. Ez a szakasz telve van olyan kifejezésekkel, amelyek egy csatát képzeltek keltik. Ha mi jogosan gyűlöljük is az erőszakot, a harcoló egyház képzele botránkozást jelent értelmünk számára, de azért mégsem szabad felednünk, hogy a harcoló Krisztus képzele nem teljesen idegen a keresztyén teológia tradíciójától. Igaz, hogy az általánosan elfogadott Krisztus kép Krisztust passzív Isten Bárányának mutatja. Mégis ugyanez a passzív bárány az, aki Atyja háza iránti buzgó szeretettel megtisztítja a templomot, kötélből ostort fon és kiűzi azokat, akik megszentés-tele-nítik azt Jn. 2, 13—16 szerint. János apostol apokaliptikus látomásában úgy látja, hogy mindenki reszket, amikor az Isten Báránya ítéletet tart.

24. Gustaf Aulén *Christus Victor* című könyvében a harcoló Krisztus teológiai tradícióját a kiengesztelődés tanítás fejezetébe helyezi el. Isten odaalogatja a gonosz erőit, hogy vereséget mérjen rájuk az által, hogy odaáldozza az isteni Krisztust, aki fölölte az emberiség ruháját és ez lesz a váltságdíj azokért, akik eddig fogságban voltak. Ezután Krisztus szabadon engedi azokat az erőket, amelyeket istenségében örökölt és megveri a gonosz erőit, így szabadítja fel azokat, akik fogságban voltak eddig.

25. Így a győztes Krisztus csupán kiegészítő oldala a küzdő vagy harcoló Krisztusnak. Itt a földön az egyház vezeti (mint a támadó ékként vonuló lándzsások Afrikában. Ford.), azt a kozmikus mozgalmat, hadjáratot, amit Krisztus elkezdett s amit folytatnia és véghezvinnie kell. Az egyházban és az egyház által Krisztus harca folytatódik. Az egyház osztozik Krisztus harcában, amely a kozmoszért folyik, amely várja felszabadítását, a kozmoszért, amelyről így ír Pál apostol: „a teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését. A teremtett világ ugyanis a hiábavalóságnak vetetett alá, nem önszántából, hanem azáltal, aki alávetette, mégpedig azzal a reménységgel, hogy a teremtett világ maga is meg fog szabadulni a romlandóság szolgaságából arra a szabadságra és dicsőségre, amelyben Isten gyermekei részesülnek. Tudjuk, hogy az egész teremtett világ együtt sóhajtozik és vajúdik mind ez ideig.” Róm. 8, 19—22.

26. Az egyház küzdelme, éppenúgy, mint Krisztus küzdelme nem az ember ellen irányul, hanem az emberért. Az Isten dicsőségére keresi mindazt, ami az ember jólétét előmozdítja és lerombolja mindazt, ami elnyomja vagy béklyóban tartja az embert.

27. Illő, hogy ezek után most figyelmünket az egyház küzdelmeinek speciális modelljeire fordítsuk. Az egyház küzdelme mindaz ellen irányul, ami elnyomja az embert. Korlátozzuk magunkat azokra a modellekre, amelyek kapcsolatban vannak az elnyomó egyházi struktúrákkal. Ez azért van így, mert nem lehetséges egyházi egység ott, ahol az egyházi struktúrák nem szabadítják fel az egyházat arra, hogy Isten népe szabadságának eszköze legyen. Az olyan egyházi struktúrák, amelyek gátló hatásúak, csak az egyház megosztottságát és nem egységét szolgálják.

28. Annak pusztá feltételezése, hogy az egyház elnyomhatja az embert valamilyen struktúráján keresztül, különösen hangzik. Mégis, akik

politikai és gazdasági szinten átéltek elnyomó struktúrák létezését, s azok legyőzőttjei, azoknak az egyházzal kapcsolatban vegyes érzelmeik vannak. Elismerik az egyház pozitív szerepét és szolgálatát egészségügyi, nevelési és más diakóniai intézményein keresztül. Ezekkel az intézményekkel kapcsolatban az az igazán pozitív eredmény, hogy ezek segítik életben tartani az elnyomottakat. Olyanok mint az oxigén-kamra a különben kábult páciensnek. A kérdés ott van, hogy a gyökér-problémákkal kapcsolatban az egyház hozzájárulása miért hagy maga után egy sor kívánivalót. Másként úgy is lehet mondani ezt, hogy az egyház jelenlegi diakóniai struktúrái, hogy legyenhébben mondjuk, nem felelnek meg azoknak a követelményeknek, amelyeket az elnyomott népek harca támaszt. Ez az a pont, amint látni fogjuk, ami szorosan hozzátartozik az egyház egységének kérdéséhez.

29. Kutató értelmünknek gyakorlására hadd világítsak meg néhány dolgot illusztrációként e pontnál.

30. (2.1.) Válsághelyzetekben a kérdés, ami gyakran vetődik fel ez: „Mit fog tenni az egyház a legyőzöttekért?” Már az a mód, ahogyan ezt a kérdést felteszik, árulkodik az egyház identitásának és önrétegzésének megkérdőjelezhető voltáról. Az egyház ugyanis ilyen felfogással úgy látja magát, mint aki kívülhelyezkedhetik valamiféle semleges pontra a válság helyzetben. Szinte így tartja egyensúlyban magát és óvakodik beleavatkozni. Semleges hely azonban tulajdonképpen nem létezik! Mert az egyház vagy a harcoló néppel van, vagy pedig sikerült neki egy fülkét kivájni, ahol immunitásban élhet az elnyomó struktúrákon belül. Ez aztán nagyon kényelmetlen kapcsolatot eredményez az egyház és a harcoló nép között.

31. Az egyház így még mindig biztonságban beszélhet tiszteletövezet glóriái feje körül, míg a nép méltatlanul csöndre van kárhóztatva. Még az is lehetséges, hogy az egyház használhatja relatív szólásszabadságát az elnémítottak érdekében is. Az egyház egységének a kérdése még mindig megmarad. Ha az egyház Krisztus teste valóban, hogy jöhet létre olyan helyzet, hogy ami a néppel történik, az nem történik meg az egyházzal is?

32. Vannak példák arra is, hogy az egyház folytathatja szervező munkáját, mint intézmény, végezheti mindazt, ami az egyház ún. „lényeges munkája”. Mindez megtörténhet és közben a népnek megtiltják, hogy szabadon szervezkedjék, máshogyan, mint ahogyan az elnyomó struktúrák csatlósaként lehetne. Ha az egyház egy és az egyház az Isten népe, hogyan lehetséges az, hogy az egyház szabad, míg a nép nem szabad? Az egyháznak ez a relatív immunitása nem abból származik-e talán, hogy az egyházat kiárusították és olyan intézménynek tekintik, mint ami elhagyta a népet, ilyen módon az elnyomó struktúrák úgy tekintik az egyházat, mint, ami valami más, mint a nép.

33. Ugyanilyen jellegű dolgok mutatkoznak meg abban, hogy válság helyzetben miként működnek a segélyező szervek, vagy hogyan történik a segélyek elosztása. Az egyház tradicionális vélemény szerint csak úgy tudja megőrizni hitelét, ha láthatóan egyházként viselkedik és mint egyház cselekszik. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az egyház, amely a válsághelyzetben kívülvalónak tudja magát, a segély anyagi forrásait egy elszigetelt fülkéből irányítja és ezt a fülkét egy elnyomási struktúrán belül képes fenntartani. Ez az egyház így az anyagi segélyek szétosztási központjává lesz, ahelyett, hogy megmaradna központnak az a hely, ahol a válság kialakult. Ennek következtében a keresztyén szeretetszolgálat oly módon kerül függőhelyzetbe, hogy nem a népnek a támogatása

és tényleges szükséglete kerül centrumba, hanem az egyházi munka, mint valami mutató, mint vonzó cselekmény (attraction). Ez aztán ismét csak arra jó, hogy aláhúzza az egyház elidegenedését a néptől.

34. Talán egy teológiai paradigma tudja illusztrálni azt, amit ezen a ponton mondani akarok. Az incarnatio által az üdvösemény emberek bűnös voltán és körén belül ment végbe. Ily módon az üdvösség a beszélő Isten és a bűnös ember egységében jött létre. Az azonosítás oly bonyolult is volt, hogy Krisztus maga is a bűnösök közé számláltatott és úgy kellett meghalnia a kereszten, mint egy bűnösnek.

35. Ebből is az következik, hogy az egyház igazi egysége egy adott helyzetben csak akkor áll fenn, ha az egyház nem élvez semmiféle privilégiumot, nincs olyanban része, amelyben az egész nép nem osztozhat. Más szavakkal, amikor az egyház éppoly gyöngye és sebezhetővé válik, mint ahogyan Krisztus is éppen olyan gyöngye és elesett volt, mint azok a bűnösök, akiért jött, hogy megmentse őket. Ez érvényes a mai küzdelemben való részvétellel is.

36. (2.2.) A misszió jelenleg is fennálló strukturái alkalmatlanokká váltak és tovább már nem szolgálják az egyház integrálódását a nép küzdelmébe — ha egyáltalán valaha is szolgáltak ilyen célt. Teológiailag szólva az incarnációzimenziója hiányzik itt. Hadd legyen még konkrétabb. Az északi egyházak még mindig küldenek misszionáriusokat a Harmadik Világba, olyanokat is, akiknek nem sikerül azonosulniuk azokkal az elnyomott emberekkel, akik között dolgoznak. Az életszínvonal kérdésében nem veszik tekintetbe azok igényeit, különösen azokban az országokban, ahol a discriminatio megmutatkozik faji alapon vagy bőrszín alapján a fizetésekben is, akik között szolgálnak és akiknél ez nagyon érzékeny pont. Ha valahová egy misszionáriust küldenek, aki a bennszülött dolgozók életszínvonala fölött él, ez még csak tovább bonyolítja azt a problémát, ami már eddig is megvan, sőt új frontot képez azáltal, hogy egyházi színre hozza a gazdasági és faji discriminatio jelenségét. Az ilyen ügy azon túl, hogy súlyosbítja egy-egy országon belül a már meglévő politikai problémákat, még példája is az egység hiányának az egyházban az emberi munkaerő vonatkozásában. Más szavakkal, az egyház egységének hiánya (disunity) az egyházon belül ilyen gazdasági gyakorlat révén egyre fokozódik.

37. A kétféle erkölcsiség jele, ha az északi egyházak, amelyek részt vesznek a rasszizmus elleni kampányban, pl. a dél-afrikai rasszizmus ellen, viszont missziói Tanácsuk azt a benyomást kelti a dél-afrikai feketék között, hogy azok a misszionáriusok, akiket közbük küldenek, éppen olyan faji előjogokat élveznek, mint általában a fehérek Afrikában. A „jó” és „ésszerű” magyarázatok, amelyeket arra használnak, hogy megértessék ezt a rossz gyakorlatot, nem segítenek abban, hogy a fekete agyvelőkben kialakult benyomásokat, negatív impressziókat megváltoztassák. Ha ez az ügy nem volna olyan komoly, mint amilyen a valóságban, úgy talán a pálapostoli erkölcsi formulát lehetne alkalmazni, ahogyan azt R 14, 14—16-ban olvassuk: „ha valamit tisztátalannak tart, annak tisztátalan az. Ha pedig valamelyik testvéred egy étel miatt megszorodik, akkor nem jársz el szeretetben. Ne tedd tönkre ételled azt, akiért a Krisztus meghalt. Vigyázzatok, ne káromolják azt a jót, amelyben részesültetek”.

38. Ezért azok, akik vállalkoznak arra, hogy elmennek és dolgoznak külföldi egyházakban, kell, hogy értsék, mit jelent az incarnatio és kell, hogy motiválja őket. Az a férfi vagy nő, aki képtelen azonosítani magát azokkal az emberekkel, akik között végeznie kell a missziói munkát, in-

kább botránkozást okoz, mintsem, hogy szolgálná az egyház egységének ügyét. Olyan emberekre van szükségünk, akik segíteni akarnak nekünk és nem olyanokra, akik megkeverik őket, mégha ez pszichológiai szinten történik csupán. A misszionáriusok vagy részt vesznek a nép harcában, vagy inkább felejtsek el az egész ügyet. Az egyház tönkre tehet mindent, ha megengedi magának azt a luxust, hogy az elnyomás struktúrái közé sorolja.

39. Azzal szeretném előadásomnak ezt a szakaszát zárni, hogy egy olyan gondolatot fejtek ki, ami bátorítás lehet azoknak, akik harcukban magányosnak érzik magukat, noha azt hiszik, hogy ez az igazi élethivatásuk ezen a földön. Sok magányos keresztyén van, aki nem éli át a hívők közösségének támogatását az Isten akaratával ellenkező eseményekkel szemben folytatott harcukban. Ez az eset különösen is azoknál, akik az igazságtalanság és a discrimináció ellen küzdenek akár az egyházon belül, akár az egyházon kívül.

40. A Biblia tele van olyan szakaszokkal, amelyek arra tanítanak minket, hogy Isten soha sincsen híjával eszközöknek és munkásoknak, akikkel céljait végrehajthatja. Ahol lehetetlenné válik a megszokott, normális eszközök igénybevétele és használata, ott Isten felhasznál szokatlan és a normálistól eltérő eszközöket is. Ézsaiás próféta szerint Isten még pogány királyokat is felhasznált, hogy alakítsa a történelmet akaratának megfelelően.

41. Ahol a szentek túlságosan is el vannak foglalva más dolgokkal, mint amit Istennek kellene végezniük, ott akár méltatlan bűnösöket is kiválaszt, hogy formálják a történelmet az ő terveinek megfelelően. Isten munkája nem szünetel, mindig folyamatban van (vö. És. 45, 1—7).

42. Ami még megbotránkoztatóbb és szinte sokkot jelentő volt a zsidóknak, az volt, amikor emlékeztette őket, hogy ők sem nélkülözhetetlenek Mt 3, 9 szerint: „né gondoljátok, hogy azt mondhatjátok magatokban: a mi atyánk Ábrahám! Mert mondom néktek, hogy az Isten ezekből a kövekből is tud fiakat támasztani Ábrahámnak”. Ford. (Ezt Mt szerint Keresztelő János mondta, a párhuzamos helyen Jn szerint Jézus szava hasonló ehhez!) Amikor Isten választott népe és eszközei úgy döntenek, hogy apró ügyekkel foglalkoznak, bagatell ügyekkel Isten nagy tetteiből és összefüggéseiből kiemelve (with petty things=pitiáner ügyekkel, ford), akkor Isten teremt új nemzedéket, a választott nép új generációját. Azt gondolni például, hogy bármit teszünk, vagy bármit gondolunk csak azért, mert Isten népe vagyunk, Istennél is elsőbbséget élvez, mérő ábránd és öncsalás (delusion).

43. Amikor Istennek szüksége van arra, hogy valamit mondjon, mindig talál szöszölőt. Amikor Isten prófétái túlságosan el vannak foglalva saját dolgaikkal és megmagyarázzák, hogy Isten mire akarja felhasználni az időt, akkor tud támasztani prófétákat néma és éretlen emberek közül is. Amikor az öregek már félnek és nem merik Isten szavát mondani, Isten üzenetét tolmácsolni, akkor Isten tud bátorságot adni a fiataloknak csak azért, hogy elmondassék, ami szükséges.

44. A győzelem a küzdelem végén bizonyos, még akkor is, ha a pillanatnyi vagy tényleges jelenlegi helyzet meghatározhatatlan. Manapság az egyház szolgálatában sok a vereség, nem a megfelelő források hiánya miatt van ez, hanem a keresztyénekből megtalálható gyávaság és féltékenység miatt. Meg kell mondanom, hogy amikor győzelemről beszéljek itt, nem gondolok sekélyes vagy hiábavaló triumfalizmusra, mert ez a múlt keresztyén missziójának védjegye, amely megkísérelte, hogy az egyház helyét a történelemben és a kultúrában vezetőnek és hódító szerepnek

tüntesse fel. Nem az egyház uraságára, az egyház szolgálai szerepére gondolok.

45. Húsvét üzenetének lényege ez: *az élet diadalmaskodott a halálon.* Az, aki bátran kiáll az elnyomottakért, aki szolidaritást vállal, mint egykor a bűnösökkel Krisztus tette, a küzdelem végén győztes lesz. A feltámadás többet jelent, mint a reménység, hogy amikor meghalunk feltámadunk. Azt is jelenti, hogy a szenvedés, amit a halál jelképez nem veendő végzetként, sorsként, az elnyomottak megváltozhatatlan soraként, hanem csak egy állomás ez a felszabadítás felé vezető úton. A kálvária keresztje csak egy fázis abban a küzdelemben, amelyet a feltámadás végül megkoronáz. Nincs ígéletünk arra, hogy minden harcot megnyerünk, de arra igen, hogy a végső küzdelem győzelemmel végződik. Azok, akik nem vesznek részt a harcban, nem lehetnek a győzelem megünneplésénél sem jelen a küzdelem végén. Pl. az az egyház, amely nem áll az elnyomottak oldalán a küzdelem idején az elnyomás erőivel szemben, nem remélheti, hogy örömmel, „istenhozottal” fogadják azok, akik a végén küzdelmük győzelmét ünneplik. A győzelem az út végén valóság, bizonyosság, hitben megragadható, beárad az idő folyásába, amikor még folyik a küzdelem. „Ez az, ami legyőzi a világot: a mi hitünk. Ki az, aki legyőzi a világot, ha nem az, aki hiszi, hogy Jézus az Isten Fia”. 1Jn 5, 4—5.

Ford.: dr. Hafenscher Károly

A négyszáz éves Formula Concordiae

„Az egyház valódi egységére nézve elegendő, hogy *egyetértés legyen az evangélium tanítására és a szentségek kiszolgáltatására nézve*. Ellenben nem szükséges, hogy mindenütt hasonló emberi hagyományok vagy szokások vagy emberektől rendelt szertartások legyenek...” — olvassuk az Ágostai Hitvallás sokat idézett cikkében. Amikor ez a néhány sor megszületett és hangsúlyozta, hogy az egység nem a tradíciók, szokások, rítusok közös megtartásában rejlik, ki gondolta volna, hogy néhány éve, vagy évtized múlva ezen a táboron belül is felvetődik a *tanítás és a szentségek értelmezésének és kiszolgáltatásának egysége is? Pontosabban szólva, ki látta volna előre, hogy az igazi egység kérdése is probléma lesz a reformáció taborán belül is?*

Mert az Ágostai Hitvallás (későbbiekben: CA) és a Formula Concordiae (későbbiekben: FC) születése közötti időben éppen erről volt szó. A CA ünnepélyes szavakkal kezdődik: „A részünkön levő gyülekezetek *nagy egyértelműséggel* („magno consensu”) tanítják...” (1530). 1573-ban pedig — 43 év múlva! — Jakob *Andrae*, a tübingeni egyetem kancellárja ilyen címmel írta egyik könyvét: „Hat keresztyén prédikáció az *Ágostai Hitvallást valló teológusok közötti szakadásokról* 1548-tól 1573-ig, amelyek újra és újra megmutatkoznak.”

Kereteink között szó sem lehet arról, hogy a „teológusok harminc éves háborúját”, a szakadások történetét most rögzíteni próbáljuk. Még azt sem kíséreljük meg, hogy az FC keletkezésének történetét próbáljuk leírni. Túl hosszú és komplikált lenne. Fogalmazásában kiemelkedő szerepet játszottak az említett Jakob Andraen túl Martin *Chemnitz* és Nikolaus *Selnecker* is. A könyv létrejöttének útját talán a következő állomásokkal lehet jelezni: „sváb Concordia” — „sváb-szász Concordia” — „Maulbronni Formula” — „Torgaui könyv” — „Bergeni könyv”. Mindenesetre az FC létrejötte hosszú és küzdelmes harc következménye volt. De nemcsak a szakadások és viták következményeként született meg. Ugyanakkor ez a harc és küzdelem a „concordiáért”, egységért való küzdelem is volt, a fel nem adott harc gyümölcsének is tekinthetjük a könyvet. S a 400 éves könyv nem mai értelemben vett „formula”, „formaság” volt, még akkor sem, ha az adott történelmi viszonyok, politikai szükség-szerűségek és ráhatások következménye is volt létrejötte. Sorából nemcsak a hosszú küzdelem, hanem a kiküzdött egységért való öröm és hála is kicsendül. Amikor a katolikus egyházban az egység biztosítéka sok esetben az „intézmény” lett és a „hivatal”, amikor a reformáció másik nagy ágában is fontos helyet kapott a hitvallás mellett az „egyházi rend” („Kirchenordnung”) és a „praxis”, ugyanakkor az evangélikus egyház a „pura doctrinára” koncentrálva és alapozva küzdötte ki egységét. Így kell néznünk a hitvallási iratainkat lezáró könyvet ma is.

1. *Létrejöttének okáról.* „Ami azonban hamarosan a nagytiszteletű és istenfélő férfi, doktor Luther Márton keresztyén eltávozása után szeretett hazánkban és német nemzetünkben történt... hamis tanítás és egyenetlenség támadt, a gyülekezetekben és iskolákban szégyenteljes és botránkoztató szakadást idézett, ezzel az Isten igéjének tiszta tanítását meghamisította, a keresztyén szeretet és egység kötelekét elszakította, sőt az evangélium terjedését is akadályozta, feltartotta...”

Hogy ez milyen zavart, bizonyos értelemben bizonytalanságot is támasztott, arról így ír: „mintha mi hitünkben és hitvallásunkban annyira bizonytalanok lennénk és azt annyiszor és oly gyakran változtattuk volna, hogy sem mi, sem teológusaink nem tudják már, melyik az igazi és egyszer átnyújtott Ágostai Hitvallás...”

De még ezen túlmenően: „A sokszor átgondolt Ágostai Hitvallás neve alatt” egyesek nem annak megfelelő úrvacsorai, és egyéb tanítást is terjesztenek.

Az előszó a viták gyökerére is rámutat: „ami az Ágostai Hitvallás másik kiadását illeti” — abban olyan tévelygő tanítás van, „amit az Ágostában átadott Hitvallás kifejezetten elítél.” Tudjuk, hogy ezek a mondatok Melancthon és tanítványai, a kompromisszumokra kész „fílipisták” és a „CA variata” ellen fogalmazódtak. De a könyv sorra veszi a „kriptokávinistákat”, „zwingliánusokat” és „egyéb csoportokat és szektákat” is, minden felmerült kérdést.

A legvitatottabb úrvacsorakérdésben például így ír: „Vajon az úrvacsorában a mi Urunk Jézus Krisztus valóságos teste és vére valóságosan és lényegileg jelen van, a kenyérrel és borral kiosztatik, a szájjal befogdatatik, mindazok által, akik ezzel a szentséggel élnek tudva vagy tudatlanul, kegyesek vagy nem kegyesek, hívők vagy nem hívők, a hívőknek vigasztalására és üdvösségére, a hitetleneknek ítéletére? A szakramentáriusok ezt mondják: nem, mi azt mondjuk: igen.” — Érdekes és érdemes volna a tizenkét cikket így átnézni, fontos teológiatörténeti, talán időnként ma is aktuális kérdések merülnének fel. Így lenne világos, hogy csakugyan milyen okokból született meg az FC. Érdemes volna a 400 éves könyvet ilyen szemmel is többet forgatni.

2. *Születésének céljáról.* „Semmit se látnánk szívesebben és a Mindehatótól nem kívánunk és nem kérünk mást, mint hogy gyülekezeteink és iskoláink, Isten igéjének tanításában és szerető, keresztyén *egységben* éljenek...”

Ehhez rögtön hozzátesszi, hogy ugyanakkor a gyülekezetek végre ismét „az egyszerű felismert és megvallott isteni *igazság* útján járjanak”. Röviden tehát az FC célja: egység és igazság együtt. „Végül is a keresztyén concordiának említett Formulája” ezért jött létre. A könyv végső célja tehát nem a harc folytatása, hanem annak megfelelő lezárása: „nyugalom és békesség” és „vigasztalás és tanítás”. Ezért a könyv is különbséget tesz a „haszontalan vita” és a „szükséges harc” között, vagyis nem „disputálni” kell, hanem „egyszerű hittel Krisztus egyszerű szavai mellett kitartani”. Úgy gondolom, hogy ez döntő mondat evangélikus egyházunk tanításában. Nem „magyarázkodni”, logikai érveket keresni, ha valami nem „logikus”, azt elvetni, hanem az úrvacsorában és minden dologban *egyszerű* hittel Krisztus *egyszerű* szavához ragaszkodni!

3. *Az FC önmaga hivatásáról.* „Ismét nyilvánosan Isten és mindenki előtt megvalljuk, hogy a vitatott cikkek sokszor átgondolt és mostani magyarzata *nem új vagy más hitvallás* („confession”) ... nem úgy van,

mintha szinte minden évben, vagy hónapban új hitvallást kellene készíteni” — „nincs más tanítás, csak egyedül az, ami a Szentírásban van megalapozva és az Ágostai Hitvallásban és Apológiában, azoknak helyes értelmében összefoglalva.” — „A Concordiakönyv az Ágostai Hitvallás igazi, keresztyén értelmezése.” — Az FC „nichts neues” — „hunc Concordiae Librum ut piam et genuinam sententiam Augustanae Confessionem exprimentem...” S ha már a kifejezéseknél tartunk, akkor az FC „testis”, „Zeugnis”, de nem új „Bekenttnis”.

Egyébként hitvallási iratainknak éppen ez a könyve magyarázza meg részletesen a „sola scriptura” tanítását is: „hisszük és valljuk, hogy az egyetlen szabály és mérték és irány, amelyek szerint minden tanításnak és tanítónak ítéltetnie kell, az Ó- és Újszövetség apostolai iratai... más régi és újabb írásokat nem szabad ezek mellé helyezni, hanem azoknak alávetni...” Ezután sorolja fel mint „tanúkat” az Apostolicumot, Nicaenumot és Athanasiumot, valamint a CA-t, Apológiát, Schmalkaldeni cikkeket, Luther Kis- és Nagykátéját, mint a „Laikusok Bibliáját”. A Szentírás „bíró”, a hitvallások „tanúk”, de önmagát nem sorolja ezek közé!

Amit mi a Formula Concordiaeról mondhatunk

Mindenesetre ezt a terjedelmében és tartalmában is óriási művet evangélikus egyházunk hitvallási iratai közé soroljuk, akár úgy tekintjük, hogy — mint lényegében az összes többi evangélikus írások is — a CA értelmét magyarázza, alapvető hitvallásunk „genuin” tartalmát fejtí ki, akár önálló hitvallási iratként kezeljük.

„A Concordia létrejötté szinte teológiatörténeti csoda” — ahogyan írja valaki. A reformáció voltaképpen megszüntette, de legalábbis kérdéssé tette az „intézményesített tanító hivatalt”, azt, amit a katolikus egyházban a püspökök kollégiuma, a zsinat, végső fokon a pápaság testesít meg, mondván, hogy az igazi egyháznak nem ezek a biztosítékai, hanem az evangélium, vagyis a tiszta tanítás és a szentségek helyes kiszolgáltatása, ezt „magno consensu” vallani az egyház lényege. És amikor ez a consensus nincs meg? Ki állapítja meg az igazat? Ki hivatott a döntésre? És amikor többen is ugyanarra a Szentírásra vagy hitvallásra hivatkozva mást, ellenkezőt tanítanak? Amikor tanítók, teológusok szembekeverülnek egymással? Amikor nincs intézmény, emberi erő, ami összetartson? Nem mondhatták-e teljes joggal ekkoriban katolikus részről, hogy milyen hamar széthullott az evangélikus tábor? Alig halt meg Luther, az egyetlen összetartó „tekintély”, akire még hallgattak, vége, nincs tovább! És mégis. Hosszú küzdelem után, de létrejött a „concordia” hivatalos tekintély nélkül is — még akkor is, ha politikai hatalmak is közrejátszottak létrejöttében. És itt nem csak arról van szó, hogy „sikerült a kísérlet”, az eredmény pedig az FC. Sokkal inkább arról, hogy az igazán nagyra tartott Szentírás egységet tud teremteni. Méginkább a „solus Krisztus”, akiről az Írások szólnak és aki az Írásokon keresztül munkálkodik. Az FC így nézve az egyház csodája, a Krisztus valló, Írásokra támaszkodó egyház egységének, megújulásának, megmaradásának ma is hitünkét erősítő csodája.

Ugyanakkor az FC korszakzáró és -nyitó könyv is. Nemcsak formailag, vagyis olyan értelemben, hogy hitvallási iratainkat lezárja, mint az utolsó könyv. Egy hosszú, súlyos, nehéz korszak lezárása is. Nemcsak tanításokkal kellett megküzdeni és különböző teológiai és politikai nézetekkel is. Evangélikus egyházunk igazán „vajúdot”. Sok-sok kérdéssel szem-

benézve, önmagát is mindig megkérdőjelezve, éppen az FC létrejöttének története bizonyítja, hogy bűnökkel és tévedésekkel is küszködve, hogyan rajzolódott ki egyre világosabban, amit ma így nevezünk: evangélikus egyház. Az FC valójában a megszületés, kialakulás korszakának lezárása. Mindehhez hozzátehetjük, hogy ezzel a könyvvel a nagy viták kora is lezárult.

De azt is el kell mondanunk, hogy a könyv megszületésével új korszakot is nyitott. Végeredményben az FC „választó” lett, „határ” a reformáció ágai között. Gyakorlatilag ezzel a hitvallási iratunkkal — annak aláírásával, vagy alá nem írásával — kapcsolatosan szerveződött külön a református és evangélikus egyház. De úgy is fogalmazhatunk, hogy pontosabban megfogalmazáshoz jutottak a különböző tanítások. Még élesebben: kialakultak a frontok. Ezen a ponton talán szabad, de úgy érzem, hogy a Szentíráshoz és hitvallásainkhoz kötött lelkiismerettel kell is két kritikai megjegyzést is tennem.

Az egyik: voltaképpen az FC nyitotta meg az orthodoxia korszakát is. Akaratlanul tette ezt, hiszen a könyv — amint erről már volt szó — a Szentírást mindenek fölé helyezi. Mégis, a következőkben a „tisza tanítás” kora kezdődött el, amikor ez már-már a Szentírás mellé került. Olyan kor kezdődött el, amelyiknek egyik jellemzője a fundamentalizmus lett, s „gyümölcse” nemcsak a Szentírás „verbális inspirációja”, hanem a hitvallások „ihletettsége” is volt. Vallom, hogy az FC szerkesztői nem ezt akarták. Valójában mégis ez következett. Nem véletlenül használtam előbb a „frontok” kifejezést: beásott frontjaikból lövöldöztek egymásra a különböző tanítások képviselői, azt lehet mondani, hogy ebből állt legtöbb esetben az igehirdetés is. Ha így nézzük a következő kort, akkor természetesnek látjuk és jobban megértjük a „pietisták” célját később: életet vinni a „tisza tanítás” elmeredett egyházába.

A másik megjegyzés is ezzel kapcsolatos. Az FC szerzői szívük meggyőződését magyarazzák, amikor leírják, hogy Isten ítélőszékére tekint és az előtti felelősségből született meg ajkukon a „damnamus”. Mi azonban azt is láthatjuk, hogy ez a „damnamus”, valamint a „más csoportulások (szinte „bandák”!) és eretnokségek” ilyen éles elítélése a korhoz tartozó vonás is volt. Luther harcából, vagy a magyar reformáció küzdelmeiből sem az éles szavakat szoktuk idézni ma. Ezzel nem azt mondjuk, hogy a hitvallást „le kell kerekíteni”, élet kell venni, hogy hitünket nem szabad világosan és élesen kifejezni. De elítélni másokat nem a mi dolgunk. Az FC-nek ezt a korhoz kötött, kortörténeti vonását nem szabad korunkba „átemelni”. Még a hadakozást, a „frontokból való lövöldözést” sem. Nem csak azért, mert korunk „ökuménikus” kor, amikor nem „divat” a harc. Ennek megértése sem árt. Itt van a különbség például a világ lutheranizmusának nagy része és az amerikai Missouri Zsinat között. Sokkal inkább arról van szó, hogy ezt tanultuk attól, aki Úr és Szolga, aki úgy uralkodik, hogy szolgál ma is mindenkinek, s aki semmiféle vonatkozásban nem a „frontokban való megmerevedést” várja tőlünk, hanem azt, hogy igaz hitünk egyetemes felelősségre és szolgálatra indítsa minket.

Keveházi László

A kazuális prédikáció mai kérdései¹

I.

Elvi megfontolások

Köztudott, hogy a kazuálék jelentősége az egyházakban újabban megnőtt. Még azok az egyháztalagok is, akik már alig-alig tartanak kapcsolatot a szervezett egyház életével, a kazuális szolgálatoakat rendszeresen igénybe veszik. Amíg az istentiszteleten részt vevők száma néha alig haladja meg a gyülekezeti tagok 5—30 százalékát — a számok a szélsőséges nagyvárosi és falusi viszonyokat tükrözik — a kazuális szolgálatoakat igénybe vevők száma ennek többszöröse.

E fonáknak tűnő helyzet persze nem új. Friedrich Niebergall már 1905-ben így ír: „Légió azoknak a száma, akiket ma már a prédikáció nem ér el... a kazuális szertartásokról azonban nem akarnak lemondani. Így azután a lelkész a nagyob s még inkább a nagyvárosokban sok olyan hallgatót kaphat puskavégre, aki egyébként az egyházi befolyásolás számára hozzáférhetetlen lenne. Minő nagyszerű alkalmá ez az evangéliumhirdetésnek. Így a kazuális prédikációk az egyház előretolt órállásai a közöny és ellenállás meghódítandó földjén...”²

E tétel megfogalmazásának képtelenségeivel e helyütt nem kívánok vitába bocsátkozni. Ma is tény azonban annyi, hogy — legalábbis ebben az összefüggésben — az egyház „keresett portéka”. S e kétségtelen kereslet minket — a prédikátorokat — szorít sarokba: Mi mondanivalónk van? Van-e egyáltalában valami mondanivalónk? Ez a mindig újra feladott lecke, amit azzal, az egyébként korrek felelettel, miszerint az evangéliumot kell hirdetnünk mindenkor, aligha oldottunk meg kielégítően.

Fel kell vetnünk a kérdést: ki cselekszik voltaképpen a kazuálékban, az egyházi cselekményekben? A kérdést nem teszi egyszerűbbé, hogy az egyik, a keresztesés, az egyház Urától elrendelt szentség, a másik kettő — most egyelőre csak ezekkel kívánunk foglalkozni —, az esketés és a temetés csupán egyházi hagyományon alapul. A kereszteségben tehát maga az egyház Ura cselekszik, bárha gyülekezetén keresztül is. Az „egyházi cselekmény” kifejezés viszont jelzi, hogy itt gyülekezeti aktusról van szó.

Az „egyházi cselekmény” kifejezés még arra is figyelmeztet, hogy az egyházban a szolgálat hordozója nem csupán a lelkész, hanem az egész gyülekezet. Manfred Seitznak igaza van, amikor úgy véli, hogy: „A gyakorlati teológiának ki kell bontakoznia abból a klerikális szemléletből, mintha tárgya csupán a lelkészi tevékenység volna”.³ Abban a deklariálkizálódási folyamatban, amelyben — remélhetőleg — a protestáns egyházak szinte világszerte részt vesznek s amelynek jelei már a katolikus egyházban is mutatkoznak, csakugyan „elö kellene már hozni a reformáció múzeumából az egyetemes papság elvének zászlaját s mögéje felzárkózni”.⁴ Abban azonban nem tudok Bohrennel egyetérteni, amit idézett iratában javasol, hogy ti. a kazuális cselekmények végzését egészen át kellene adni a laikus keresztyéneknek. Mert valóban igaz az, hogy „A rendkívül változatos helyzetekben elmondandó kazuális prédikáció igen magas teológiai és pszichológiai követelményeket támaszt. Ezért e szolgálat kiváltképpen is a lelkészekre vár, anélkül, hogy azt monopolizálni akarnák.”⁵

„A rendkívül változatos helyzetekben elmondandó kazuális prédikáció igen magas teológiai és pszichológiai követelményeket támaszt. Ezért e szolgálat kiváltképpen is a lelkészekre vár, anélkül, hogy azt monopoli-

A gyülekezet a maga egészében úgy válhat e szolgálat hordozójává, hogy felelősséget vállal érte, s ezzel segíti a lelkész szolgálatát. Ennek sokféle módja lehetséges: a szolgálattelvőkért való könyörgés — és ilyenek nemcsak a lelkész, hanem a kántor, orgonás, énekkar s általában a valamiképpen közreműködő gyülekezeti tagok —, s éppen e közreműködés által is, amivel a gyülekezet nemcsak érdeklődését tanúsítja az „eset” iránt, hanem út-i értelemben vett diakóniai kojnónia voltáról is tanúskodik. Ennek gyakorlati kivitelezése sokféle lehet, részletezésétől most el kell tekintenünk. Csak annyit jegyeznénk meg, hogy néha a „világi” közösségek az egyházat megszégyenítő módon vállalnak felelősséget anyagi tekintetben is pl. ifjú házaspárokért, sokgyermekes családokért, magányos öregekért, stb. — Csak a gyülekezet minden tekintetben felelősségvállalásával lehet a kazuálékát a tisztán privát érdekkörből kiemelni s azokat valóban gyülekezeti alkalmakká, istentiszteletté tenni. Ennek persze megvannak a katechetikai előfeltételei. Állandóan tanítanunk kellene az egész gyülekezetet a gyülekezeti katechumenátus értelmében e cselekmények értelméről, lényegéről. E mellett törekednünk kell a gyülekezet diakóniai strukturálására.

Mi az a gyülekezeti szituáció, amelyben ma a kazuális prédikációk elhangzanak?

Az „esetek” — casus, eset — az *emberi élet fordulópontjai*. Az emberi lét nagy titkaival, a születéssel, a nemiséggel és a halállal függenek össze s éppen ezért kezdettől fogva s minden emberi társadalomban valamiképpen tabunak tekintettek, s többé-kevésbé vallásos rítusokkal öveztek. E valóság józan szemmel tartása segíthet szolgálatunkban.

Amikor azután közelebről a gyülekezet helyzetét, ahol szolgálunk, kívánjuk felderíteni, nem szabad felednünk, hogy — főként városokban — alig lehet ezekben az esetekben gyülekezetéről beszélni. A keresztlőre, esketésre vagy a koporsó körül összegyülekezőket inkább lehetne hallgatóságnak nevezni. Családi, baráti, kartársi kötelekék hozták őket ez alkalomból össze, vagy egyszerűen kíváncsiságból jöttek el; köztudottan akadnak néhol professzionátus esketésre-temetésre járók, ráérős emberek, nyugdíjasok, vagy mások, akik lehetőleg mindenütt ott akarnak lenni, ahol valami „történik”.

Azonban a közvetlenül érdekelteket, tehát rokonokat, barátokat is sokszor hamis és tisztázatlan várakozások töltik el. Sokszor csak azt várják, hogy életüknek ezt az örvendetes, vagy szomorú alkalmát az egyház, pontosabban annak funkcionáriusa, ünnepi fényvel övezze. Legyen tehát a lelkész „ceremóniamester” — Hopmester —, ahogy Bohren megjegyzi, hiszen nem az evangéliumot várják tőle, hanem hogy ünnepi beszédével megkoronázza a virágokkal, zenével, bordó szőnyeggel egyébként is felékesített ünnepi alkalmat. Bármily építhetőek legyenek is egyébként emberileg az efféle várakozások, prédikációs feladatunkat rendkívül megnehezítik. Nagy körültekintéssel, tapintattal, de határozottan kell, esetleg éppen magában a prédikációban, e helytelen várakozásokat helyreigazítanunk s e cselekmények igazi értelmére és drága ajándéokra rámutatnunk. Sohasem válhatunk tehát emberi szükségleteket kielégítő „papokká”, hanem az ige hűséges és határozott szolgálóinak kell maradnunk.

Mondanivalónkat a bibliai textus és az emberi eset kontextusában kell megtalálnunk. Az evangéliumot mint konkrét üzenetet kell hirdet-

nünk a konkrét emberi, családi, egyéni esetre való tekintettel. Nem szabad tehát vallásos színezetű pohárköszöntőt, vagy megindító búcsúztatót mondanunk, ne az ünnep fényét akarjuk jelenlétünkkel emelni — e szerepet bizvást átengedhetjük másoknak —, hanem az érintett *emberek mellé kell állnunk Jézus Krisztus evangéliumával*. Szóljunk egyszerűen és világosan s ne keressük a feltűnést, mert ezzel legfeljebb lapossá válnunk.

Szóljunk *ad hominem, de ne de homine*, az embert szólítsuk meg, de az legyen beszédünk tárgya. Másfelől az is hiba volna, ha az esettől eltekintve adnánk dogmatikai-etikai tanítást a keresztségről, a házasságról s a végső dolgokról. E tanítást a gyülekezet tanítási alkalmain kell elvégeznünk s nem a kazuális beszédben. Prédikációs feladatunk megoldását persze nagyon megkönnyíti, ha a fenti témákról a gyülekezetet állandóan és rendszeresen informáljuk.

Szokták hangoztatni, hogy az „esetek” hallgatóságának fent már említett sajátos lelki diszpozíciója, megindultsága, meghatottsága, fogékonnyá teszi őket a prédikáció számára. E nézetet azonban fenntartással kell fogadnunk. Semmiképpen nem szabad túlzott reménységet táplálnunk e tekintetben; okainkat később soroljuk fel.

Vajon *missziói alkalmak*-e a kazuálék? E kérdést az utóbbi időben gyakran felvetették.⁶ Sőt, amint láttuk, a probléma már jóval korábban, századunk elején is felbukkant, amint ezt Niebergall idézett műve is tanúsítja. A kérdés az: *mit értünk misszión?* Tudvalevően a kifejezés és még inkább maga az ügy napjainkban éles viták tűzébe került. A misszió értelmezése a világkeresztyénség egyik legégetőbb teológiai kérdésévé vált. Ezért e kérdésnek: missziói prédikáció-e a kazuális beszéd, nagy figyelmet kell szentelnünk. Joggal tiltakozik Bohren — különös tekintettel Niebergall rendkívül szerencsétlen fogalmazására — a kazuális beszéddel, mint missziói alkalmammal való *viSSzaélés* ellen. Ha a misszió agressziót jelent, a más hitű vagy más világnézetű emberek prozelitálását, akkor el kell utasítanunk. Nemcsak a kazuális prédikációban, hanem egyáltalában is. Helyes értelmezése szerint *a misszió diakóniai aktus*: az evangélium felajánlása, Isten megsegítő szeretetének meghirdetése, aki az ember időbeni javát és örökkévaló üdvösségét egyképpen kívánja munkálni. Ezt a segítséget, mely az ember teljes testi-lelki valóságát magábaöleli, kínáljuk fel a kazuális prédikációban a kázustól érintett embernek.

Ezért, nézetünk szerint, *a misszió locus classisus-a*, kazuális prédikációnak számára is iránymutatón, nem Mt 28, 19—20, hanem Lk 4,18—19.⁷ Amit ott Jézus küldetéséről mond az — *mutatis mutandis* — tanítványaira is érvényes. Az örömmüzenet kiváltképpen a szegényeknek szól, az elnyomottaknak és kizsákmányoltaknak hirdetik szabadulást, mert az Úr kegyelmének ideje elérkezett. Az az újabban felbukkant szempont, hogy a prédikációnak gyógyító — terápiás — funkciója is kell legyen, a kazuális prédikációban kiváltképpen is érvényesítendő. Éppen korunkban, amikor a kazuális prédikációk hallgatósága oly sokféle vallású, világnézetű emberből kerülközik, fontos, hogy ezek az emberek valamit megtapasztaljanak abból, hogy ebben a prédikációban valami hasznos, értékes dologról van szó, amit — teljes szerénységgel és a diakónia gesztusával — felajánlunk minden embernek.

Néhány gyakorlati következmény

A kereszteleési prédikációra — a legtöbb esetben — egy gyermek születése ad alkalmat. A születés, az élet keletkezése a modern, felvilágosult ember számára is, végső soron titok marad. A *hogyan*-ját ez új élet létrejöttének már kikutattuk és ennek megfelelően mitológiátlanítottuk. Hogy *mi* azonban az élet lényege egyáltalában, az továbbra is titokzatos marad. A kereszteleés mindenestre nem a születés tényéhez kapcsolódik, tehát az nem iniciatoritus, hanem benne az újjászületés ajándékát nyerhetjük el. A felnőttkeresztség esetében ez nyilvánvaló. A gyermekkeresztség ma még általános gyakorlatánál ezért tartsuk szem előtt a szülők s részben az egész család lelki helyzetét. Lehet, hogy a gyermek a régen várt drága csemete, szülők és nagyszülők öröme — lehet, hogy nemkívánt teher, újabb gond a máris sokgyermekes családban. A helyzetek e két szélsőség között igen sok változatban előfordulhatnak. A körülményeket a kereszteleést megelőző pásztori beszélgetésben lehetőleg fel kell deríteni. Sajnos ilyen beszélgetésre, főként nagyvárosi gyülekezetekben, elég ritkán kerül sor; a kereszteleést esetleg csak telefonon jelentik be. Ez ellen az áldatlan helyzet ellen küzdenünk kell. Igehirdetés és pásztorkodás szoros kapcsolata és kölcsönhatása talán sehol sem oly kézenfekvő, mint éppen a kazuális szolgálatoknál. A kereszteleéssel kapcsolatos pásztori beszélgetések nagy hasznát H. J. Thilo, beszélgetési jegyzőkönyvek alapján, meggyőzően kimutatta.⁸

A kereszteleési beszédben ezért Isten életet teremtő és megőrző szeretetéről kell szólnunk, aki most ezt a gyermeket felveszi egyházába, beleplántálja a Krisztustestbe s ezzel az örök élet örökösévé teszi. Ilyen módon érvényesíthetjük a kereszteleési beszédben is a trinitárius szempontot, amint azt Jenssen nagyon helyesen kívánja.⁹ A teremtő Isten mikor az újszülöttet az emberség méltóságával ajándékozza meg, testvérévé teszi minden embertársának. Krisztusban szeretett gyermekévé fogadja s beleöleli a hívők közösségébe. A Szentlélek pedig hitet teremthet benne s abban meg is tarthatja, hogy a felkínált üdvösséget elfogadhasssa.

Így a kereszteleési beszéd alaptónusa az öröm és a hálaadás. Tanító mozzanat, a keresztség ajándékaról, mértékkal, helyet kaphat. E mellett fáradhatatlanul hangsúlyozni kell, hogy a keresztség nem névadás, hiszen nevüket a szülőktől kapják a gyermekek. Sajnos a „keresztelni” szó a köztudatban már régóta egyértelmű a névadással (pl. utcát „elkeresztelni”, hajókat, állatokat stb.).

Szólnunk kell a szülők, keresztszülők *felelőségéről* is a megkeresztelt gyermekért. Néha ebbe a nagyszülőket is bele kell foglalnunk, mert olykor gyakorlatilag ők nevelik a gyereket.

Ha, mint nálunk általában, a kereszteleés gyülekezeti istentisztelet keretében történik, a prédikációban erről az eseményről is megemlékezhetünk. Erre a legtöbb prédikációs textus — az előírt perikópák — lehetőséget nyújt, erőltetés nélkül, amit viszont kerülni kell. Ez a megoldás csak akkor alkalmazható, ha a kereszteleésben érdekelt, család az istentisztelet kezdetétől jelen van. Ez azonban gyakorlati okokból, néha nem lehetséges. Ilyenkor csak az istentisztelet végén jönnek be s ekkor külön kereszteleési beszédet kell mondani. — Ha viszont nem gyülekezeti istentiszteletben keresztelünk, akkor *kereszteleési istentiszteletet* tartunk s ez

zel is jelezzük, hogy nem magánügyről, hanem az egész gyülekezetet érintő örvendetes eseményről van szó.

Az esketési prédikáció helyzetére a fentebb említettek fokozott mértékben érvényesek. Hiszen az egy-egy esketésre összegyülekezett hallgatóság talán még tarkább összetételű mint a keresztesnél. A keresztes, ha nem gyülekezeti istentiszteletben történik, intim családi ügy. Keresztesésre a legritkább esetben küldenek ki meghívókat. Ezzel szemben az esküvőre, a házasságkötést megáldó egyházi szertartásra, a legkülönbözőbb indítékkal jönnek az emberek. Sokszor csak azért, mert meghívót kaptak, jóllehet a családdal nincsenek szorosabb kapcsolatban. Jönnek az érintettek munkatársai, akik úgy vélik, illik jelen lenniök. S mint már említettük, jönnek szép számmal kíváncsiak, főként, ha ún. „fényes esküvőről” van szó, ahol fő attrakció a menyasszony ruhája.

Az igehirdetőnek ismernie kell ezt a szituációt, ezt az eléggé „világias” légkört, amihez hozzátartozik a kíváncskodók suttogása és a fényképezés téblábolása is.

A házasságkötés, akár a születés és halál, az élet nagy fordulópontjaihoz tartozik. Arról az egyszerű tényről van szó, hogy az ember vagy férfiúnak vagy nőnek teremtett s egyszersmind e kettő egymáshoz viszonyulásáról és egymásnakrendeltségéről is. E létvalóság és e rend egyúttal probléma is, sőt problémák gombolyaga, amit nem lehet gordiusi csomóként egy kardcsapással elvágni. Igen goromba leegyszerűsítése volna a kérdéseknek, ha az egészet az ún. szexuális kérdés skatulyájába akarnók begyömöszölni. Hiszen nem kevesebbről van itt szó, mint emberségünk valóságáról és megvalósításáról (Gen. 1, 27; 2, 18—24), természetesen tekintetbe véve az egész idetartozó családi és társadalmi problematikát is. Végső fokon pedig a férfi és nő koexistenciája és proexistenciája nagy titok marad (Ef. 5,32).

Itt is érvényes a megállapítás, hogy a közvetlenül érintettek, a házaspár s a családtagok elérzékenyülését, megindultságát nem szabad prédikációs feladatunk számára feltétlenül pozitívan értékelni. Hiszen néha csak olyan banalitások a kiváltói, mint, hogy a menyasszony új cipője szorít s az egyik házassági tanú késik stb. Hogy mennyire emberi, nagyon is emberi körülmények befolyásolhatják a mennyegzői hangulatot, arra klasszikus példa — a kánai mennyegző elbeszélése. Elfogódottság még nem jelent fogékonyságot is az ige számára.

Mit tartalmazzon prédikációnk? Ha csak közhelyeket tudunk mondani a házaselet örömeiről és gondjairól, a házastársak kötelességeiről, a szeretetről, hűségről, kölcsönös megbecsülésről s végül lehető élnék színekkel ecseteljük a reájuk váró boldogságot, akkor prédikációnk legfeljebb megisméltése annak a beszédnek, amit a násznép már egyszer végighallgatott néhány órával elébb — az anyakönyvi hivatalban, de nem Isten igéjének, az evangéliumnak a felelős hirdetése.

A házasságkötési igehirdetésben először is Isten teremtő akaratát kell hirdetnünk, aki a házasság jó rendjével az emberiséget — nemcsak a hívőket! — megajándékozni akarja. Gondviselő kegyelme továbbra is fenn kívánja tartani ezt a jó rendet, a munka mellett az egyetlen igazi teremtési rendet, amely bennünket minden emberrel összefűz. Amikor Luther a házasságot „külső, világi ügynek” minősítette, ezzel nem lebecsülni kívánta, hanem csak a klerikális hatalmi igény köréből kiszabadítani!

Szólnunk kell ezután Istennek ehhez a renchez fűzött *ígéretéről* is. Aki Isten nevében, vagyis igéjében, segítségében bizakodva kezdi házassá-

ságát, az bízhat az Ő hűségében. Isten *parancsa* így nem válik teherre számunkra, hanem inkább támaszunk az életúton és lábaink világossága.

Végül utalnunk lehet arra is, hogy a házasságban — itt is! — szüntelenül szükségünk van a *bűnök bocsánatára*. Ebből a bűnbocsánatból élhetünk mindig újra, vagyis a Jézus Krisztussal való közösségből, amit oly gyakran elvesztegetünk, amivel azonban mindegyre megajándékoztatunk. Szolgálatunknak ez a *propriuma*, a drága evangélium. Hogy ezt az örömhírt esetről esetre miként kell meghirdetnünk, azt az egyes esetek minél alaposabb ismeretében kell pásztori prudenciával megtalálnunk, megfogalmaznunk.

Fontos feladat a gyülekezetet annak tudatára ébreszteni, hogy minden egyes házasság megáldása egyúttal *gyülekezeti esemény is*, s ezért az ifjú házасokért a gyülekezet, mint diakóniai kojnónia, egyetemlegesen is felelős. Erre már a prédikációban is utaltunk, emlékeztetve arra, hogy ha a test egy tagjának öröme van, vele örül az egész test is. És a lelkipásztor közbenjáró imádságába bekapcsolódhat a jelenlevő gyülekezet is.

Az esketési prédikációnál különösen is erős a *kisértése* annak, hogy az igehirdető ünnepi szónokká válik. Ennek elvárása néha szinte sürgető kényszerrel jelentkezik a jelenlevők részéről. Pedig sokszor csak arról van szó: sejtelmük sincsen arról, hogy a palástos-taláros ember egyebet is nyújthat nekik, mint ünnepi szónoklat színes üveggyöngyeit — tudniillik a drága evangéliumot. E tudatlanság mielőbbi eloszlátása halaszt-hatatlan feladatunk.

A *vegyesházasságok* nem kevés problémát okoznak a kazuális szolgálatban. Nagy hangsúly esik itt a házasságkötést megelőző pásztori beszélgetésekre. Ezeket sok türelemmel, szeretettel, emberséggel kell végezni. Itt a helye annak, hogy a jövődő közös élet egyházi-vallási kérdéseit, a gyermekek nevelését, stb. megbeszéljük. Az esketési prédikációba mindez már nem tartozik bele, ennek itt is és még csak itt igazán evangéliumhirdetésnek kell lennie. Polémiának, apológiának, nézetünk szerint, nincs helye a kazuális igehirdetésben. Evangéliumi hitünket nem bizonygatni vagy védelmezni, hanem élni kell. Ehhez az élethez kíván az esketési prédikáció is útravalót adni.

Az ún. *vegyesházasságok* új, sajátos esete, amikor az egyik házасfél *nem tartozik egy felekezethez* sem, nem hívő. Mégis kéri a házasság egyházi megáldását. Ezzel a mai problémával foglalkozik E. R. Kiesow egyik tanulmányában.¹⁰ Fejtegetéseivel egyet tudunk érteni. Alaptétele: „Az egyház legyen na nyitott mindenki számára, aki szolgálatát igényli, vagyis az igehirdetést, az imádságot és a keresztyén közösséget”. Ez a magatartás felel meg kazuális gyakorlatunk *diakóniai* struktúrájának, amit feltétlenül megvalósítandónak tartunk. — A szertartás liturgiáját, házасulókhoz intézendő kérdéseket s a válaszokat a helyzetnek megfelelően kellene kellő tapintattal kialakítani s — természetesen a prédikációt is. Mindenképpen el kell kerülni azt a látszatot, mintha az egyházi szertartás a világinak megisméltése, dublettje lenne. Amivel szolgálhatunk, az ebben az esetben is az egyház egyetlen kincse, az evangélium, persze ad hominem alkalmazva, tehát diakóniailag.

Elváltak új házasságkötése esetén az egyházi szertartásnak, nézetünk szerint, nem szabadna bántó megkülönböztetést tartalmazni. A liturgia kérdés-felelet részeit megfelelően kellene alkalmazni. A prédikációban Isten irgalmasságát kell hirdetni, amire mindannyian rászorulunk s aki

lehetővé teszi a zátonyrafutott életeknek is — és *melyik* élet ne lenne valamiképpen zátonyrafutott?! — az újrakezdést.

A *temetési igehirdetés* szituációját jellemzi a halál nagy titkának minden idők emberét megremegtető valósága. A haláleset és a temetés ezér mindig is olyan rítusokkal öveztetett, amelyek hivatás voltak a fénygető rémet a még élőkől távol tartani, a holtak visszatérését meggátolni s útjokat a holtak birodalmába egyengetni. E képzetekből, sokszor tudat alatt, sok minden hat még ma is, a keresztyénségtől meghatározott emberek között is.

A keresztyén temetés viszont nem mágikus halottkultusz, hanem az irgalmasság és szeretet aktusa: vigasztalni akarja a gyászolókat, végtisz-tességet tenni az elhunyttal s megvallani feltámadáshitünket. Ez az „utolsó szolgálat” az evangélium hirdetőjének legnehezebb szolgálata, több okból is.

Előrendben is azért, mert e szolgálatban valóban *frontszolgálatot* teljesítünk s ott is az első vonalban. Az „ős ellenség”, az „utolsó ellenség” (1Kor. 15, 26) áll szinte kézzelfoghatóan előttünk. Itt hiába akarnánk üres szólamok vaktöltényeit elpufogatni, mert mi magunk kerülünk az ellenség tüzebe (Ef. 6, 16). Most kell hitünknek helyt állania! Mert most lesz nyilvánvalóvá minden emberi szónak és vigasztalás tehetetlensége. Egész teológiánk, de emberi, keresztyéni magatartásunk is mérlegre kerül — s vajh mi gyakran találhatik könnyűnek. Jaj azonban az igehirdetőnek, aki ez elől a tisztító tűz elől ügyeskedésekkel akarna kitérni; mert egyedül saját tehetetlenségünk megtapasztalása adhatja ajkunkra a mélységből kiáltó szót, a de profundis-t (130. Zsolt. 1.), hogy azután a feltámadás és örök élet ígéje is, mint idegen, hozzánk felülről érkező szó, nekünk ajándékozassék.

Persze nemcsak a koporsónál, hanem *mindig* így kellene prédikálnunk: egzisztenciánk teljes odavetésével s egyúttal magunkat egészen az ige erejére bízva. A régi ének igazsága: „Media vita in morte sumus”, mindenkor jelenvaló kellene legyen számunkra, akkor is, amikor valóban az élet közepében járunk. Emberi gyöngeségünk, hogy az életnek ezt a halálközelségét kiszorítjuk tudatunkból. Amikor azután szinte fizikai közelségbe kerülünk a halál valóságával, nem térhetünk ki többé előle. Ezért minden haláleset személyes hitünknek és teológiai egzisztenciánk is próbatétele. Éppen ez a próbatétel teszi temetési szolgálatunkat oly nehézé.

Nehéz ez azonban *más okból* is. A temetési szertartás csak kivételes esetekben történik templomépületben. S csak kevés gyülekezetnek van saját ravatalozója, vagy kápolnája a temetőben. Legtöbbször a falusi-városi ravatalozókból temetünk, meglehetősen rideg és kopár környezetben, vagy éppenséggel a szabadban. Nem vesz körül tehát — jelképes értelemben is — a templomunka jól ismert, meghitt, védő fala. Csakugyan *kint* vagyunk a „világban”, néha még fizikai értelemben is, kiteve az időjárás viszontagságainak, hőségnek, vagy jeges szélnek, esőnek, hózatarnak. A nagyvárosi temetőkben ismét más természetűek a viszontagságok; áthangzik a szomszédos helyiségekből az egyidejűleg végzett temetések zaja, a csarnok előtt begyújtott motorral vár már a halottas kócsi, a gyászhuszárok nézik az órát, a lelkésznek másodpercre kell végézní szolgálatát, mert ebben a szörnyű nagyvárosi „üzemben” futószalagon „intézik el” a halottakat.

Olykor bénítóan nehezedik a *magányosság* tudata a szolgálattévőre. Hazai diaszpórahelyzetünkben megeshet, hogy alig néhány lélek gyüle-

kezik össze a temetésen, s még ha többen vannak is, a lelkész tudja, ezek nem az ő gyülekezetének a tagjai, hiszen a faluban csak egyetlen család a híve, éppen az, amelyikhez az elhunyt is tartozott. Nincsen hát gyülekezeti éneklés, senki sem mondja együtt a hitvallást és az imádságot.

E próbatételek azonban üdvösek is lehetnek számunkra, ha őket 1Kor. 4, 19. világhosságában éljük át.

Mily nagy segítség lehet ezért szolgálatunkban, ha — bár kicsiny — de valódi *gyülekezet* állja körül a koporsót, gyülekezet, együttimádkozók és hitvallók, éneklők diakóniai közössége. Falun ez könnyebben megvalósítható, mindent el kellene azonban követnünk azért, hogy városi gyülekezetekben is megvalósuljon.

Egyéb kísértések is várnak a temetési szolgálatot végző igehirdetőre. Itt is számolnunk kell a hamis várakozások dandárjával: faluhelyen megható, rikató prédikációt várnak s a halott dicséretét. Az érzékenyebb, a gyásztól valóban porig sújtott lelkek viszont minél rövidebb beszédet kérnek, mert — érthetően — szeretnének mielőbb túllenni e kínos procedurán, legintimebb érzelmeik nyilvánosságra tételén. Ezzel kapcsolatban megjegyezzük: kellene-e *egész* egyházi temetési gyakorlatunkat éppen e szempontból is alaposan átgondolni?

Hallgatóink egy részét így néha a szinte elviselhetetlen fájdalom bénítja meg s teszi majdnem képtelenné a hallottak megértésére — más részüket fásult közöny, vagy érdektelenség, üres konvencionális jellemzi. E két véglét között még sok variációja lehetséges a lelki beállítottságnak. Mindez igen megnehezíti prédikációs szolgálatunkat.

Mindezt tudva és megfontolva kell tehát a *feltámadás és örök élet evangéliumát* hirdetnünk. Az élőkhoz szólunk s nem a halotthoz s nem is a halottról. Ez utóbbi követelmény természetesen nem azt jelenti, hogy dogmatikai fejtegetést tartunk a végső dolgokról. A feltámadott *élő Úrról* kell tanúskodnunk, aki győzött a halál felett, tehát hatalma van e konkrét halál felett is. J. Ch. Blumhardt szavát kell megzendítenünk: „Jézus győzedelmes!” Mindig Krisztust kell prédikálnunk, a sírnál azonban kiváltképpen is.

Apológiának és polémiának a temetési beszédben sincsen helye. Feltámadáshitünk igazságát bizonyítani nem, csak tanúsítani lehet. Argumentálással senkit sem vezethetünk hitre, ezt csak a Szentlélek végezheti el.

Senkinek sem ígérhetünk *üdvösséget* — még kevésbé fenyegethetjük örök *kárhozattal*. A titkok az Úréi, ő egyedül bírása élőknek és holtaknak. Mi csak a bűnök bocsánatát hirdethetjük, ami mindenkinek felkínáltatik s amire mindannyiunknak szükségünk van. Az elhunytat is csak Isten irgalmasságába ajánlhatjuk.

Hirdethetünk *törvényt* is a temetési beszédben? Néha erre egyenesen kötelezve vagyunk. Ha például a gyülekezetben köztudott a hozzátartozók ridegsége, szívtelensége, vétkes mulasztása az elhunyt iránt. Ilyen s hasonló esetekben nem szabad erről hallgatnunk. Úgy kell azonban szólunk, hogy *minden* jelenlevő megérezze a figyelmeztetést: cselekedjünk jót, amíg időnk van! A halál színe előtt megnő az élők felelőssége — az élőkért.

Nehéz és sokat vitatott kérdés, mennyiben lehet a temetési beszéd *emlékbeszéd* is a halott felett? Nem a halottról szólunk, mondottuk, hanem az evangéliumot hirdetjük. Ezt azonban nem ettől az esettől eltekintve végezzük, hanem éppen erre az esetre tekintve. Szeretlenség volna úgy tenni végtisztességet, hogy éppen a halottról nem szólunk. Csak az a kérdés, hogyan tegyük ezt?

Van olyan vélemény¹¹, amely szerint csak a hátramaradottakhoz szólunk. Ezekben az így megfogalmazott prédikációkban szó sincsen a halottról, azokat el lehetne mondani bárki felett, bármely alkalommal. — Más javaslat szerint a halott életrajzát a prédikációtól függetlenül kellene felolvasni, esetleg valaki másnak, nem a lelkésznek. — Nyilvánvaló, hogy ezek a megoldási kísérletek szélsőséges álláspontokat képviselnek.

A helyes, bár bizonyára legnehezebb megoldás, ha az elhunyt életét magában a prédikációban említjük. *Róla* is szólunk tehát, mint kortársunkról és útitársunkról, immár hazament testvérünkéről, nem felmárgasztalva, sem elmarasztalva, mert ez Isten dolga, hanem szólunk életéről emberi belátásunk mértéke szerint, szeretettel és irgalmassággal. Textusunkat is úgy választjuk, hogy az evangéliumot éppen e felett az immár bevégzett emberi élet felett szólaltathassuk meg.

Az utóbbi években felbukkant probléma: eltemethetünk-e keresztyén szertartással olyan embereket, akik *nem tartoztak egyházunkhoz*, sőt egyáltalában nem voltak hívők?

W. D. Talkenberger alapos idevonatkozó tanulmányában¹², a lehetséges helyzetek elemzése után arra a véleményre jut, hogy ezt az utolsó szeretetszolgálatot, ha az elhunyt hozzátartozói azt kifejezetten kérik, nem tagadhatjuk meg egy embertársunktól sem. Hiszen itt irgalmasságról, *diakóniáról* van szó. Az általa javasolt temetési rend is elfogadhatónak látszik. Nyilvánvaló, hogy abból ki kell tűnni: az elhunyt nem volt hívő, de embertársunk volt, akitől nem tagadhatjuk meg szeretetünket. Ebben az értelemben kell prédikálnunk is.

A kazuális prédikáció korunkban valóban nagy felelősséggel járó s igen értékes szolgálati alkalmá Jézus Krisztus gyülekezetének, amelyben megbizonyíthatja diakóniai egzisztenciáját a világban s gyakorolhatja ennek konkrét segítő cselekedeteit.

Dr. Groó Gyula

JEGYZETEK:

1. A greifswaldi és rostocki egyetemek teológiai fakultásain 1976. novemberében elhangzott vendégelőadás rövidített szövege.
2. Friedrich Niebergall, *Die Kasualrede*, 1905., 27. o.
3. Manfred Seitz, *Die Aufgabe der Praktischen Theologie*, 1968.
4. Rudolf Bohren, *Unsere Kasualpraxis — eine missionarische Gelegenheit?*, 1960.
5. Hans Hinrich Jenssen: *Die kirchlichen Handlungen*, *Handbuch der Praktischen Theologie*, 1974.
6. Rudolf Bohren, i. m.
7. Gerhardt Kehnscherper: *Von Jeremia zu Jesus von Nazareth*, 1973.
8. Hans Joachim Thilo, *Beratende Seelsorge*, 1971.
9. Hans Hinrich Jenssen, i. m.
10. Ernst Rüdiger Kiesow, *Gottesdienst zur Eheschliessung*, *Zeichen der Zeit*, 1973/10.
11. Ernst Saxer, *Zu Hinterbliebenen reden*, 1973.
12. Wolf—Dietrich Talkenberger, *Kirchliches Geleit bei der Beerdigung von Nichtchristen*, *Zeichen der Zeit*, 1976(1).

Halottunk

Lágler Béla

1906—1977

Koporsója felett dr. Káldy Zoltán püspök hirdette az igét. A búcsúzás óráján ott volt a somogy—zalai egyházmegye minden lelkésze, de többen eljöttek más egyházmegyéből is. A Porrogszentkirályról és környékéről összesereglett hatalmas gyülekezetben férfiak szemében is könny csillogott. A tiszteletnek és szeretetnek spontán kitörő megnyilatkozása egy hűséges lelkipásztornak szólt.

Lágler Béla Komáromban született. A családban, melybe született, a lelkészi pálya hagyománya élt: nagyapja és dédapja Kölesden (Tolna m.) volt lelkész, irodalmi és közegyházi munkájukkal mindketten egyházmegyénk neves lelkészei voltak. Pécssett érettségizett a ciszterci rend gimnáziumában. A teológiát Sopronban végezte, utána egy évig a bázeli egyetem hallgatója. Hazatérése után 1929-ben Kapi Béla püspök lelkész-szé avatta.

Körmenten, majd Nemeskoltán segédlelkész. 1930 októberétől fogva — egy közbeiktatott rövid kölesdi káplánkodástól eltekintve — egész élete szolgálata a porrogszentkirályi gyülekezethez köti. Előbb mint segédlelkész, ill. helyetteslelkész, 1933 márciusától pedig egyhangú meghívás alapján a gyülekezet lelkésze. Itt szolgált élete végéig, 1977. ápr. 6-án bekövetkezett haláláig, a s. lelkészi éveket is számítva 46 éven keresztül. Házasságot kötött Varsányi Évával, Varsányi Mátyás budavári lelkész leányával. Házasságukat Isten négy gyermekkel áldotta meg.

A somogy—zalai egyházmegyének 1957-től két cikluson át esperese volt.

Ha egészen röviden kellene jellemeznem, azt mondanám: Lágler Béla melegszívű ember s lelkipásztor volt.

Gyülekezete pályája kezdetétől a szívébe zárta, kettőjük kapcsolatát a hosszú idő alatt soha sem zavarta. Pedig tisztének betöltésében, a követelményekben nem ismert megalkuvást. Tudott nyugtalanítani, hogy az ige életté legyen. Az egyház szeretetszolgálatát mindig szem előtt tartotta, gyülekezetét e tekintetben elismerten áldozatkészségre nevelte. A Lelkésznevelő Intézet és a szeretetintézmények részére szívesen mentek szupplikálni Porrogszentkirályra. S ebből a lelkületből fakadóan a gyülekezetben belül is a szívében viselte híveinek a sorsát. A legutolsó beszélgetése, melynek váratlan betegségének a kirobbanása előtt tanúja voltam, az volt, hogy valakit elaggott, magára maradt nagyanyja iránti gondoskodásra figyelmeztetett, komoly szavakkal, szeretettel.

Esperesi tisztét is bölcsességgel, a kérdések világos meglátásával, de talán még jellemzőbben meleg szívvel töltötte be. Állandóan visszatérő, kedves szava volt a „fraternitás”. Ennek megvalósítására törekedett az egyházmegyében a lelkészek között. Mint ahogyan ő is ezt kereste kivé-

tel nélkül minden lelkéssel való kapcsolatában, s feledhetetlenül — már a közelségből adódva is — a szomszéd lelkészekkel.

Mert Läger Béla szerette és kereste az embert, köztük érezte jól magát — enélkül lelkipásztori szolgálatot betölteni nem is lehet. Ami őt áldott emlékezetű, szívből megsiratott, és bizonyosan hosszú évtizedeken át a hálás szívekben élő lelkipásztorra tette, az nemcsak családi hagyományokból, nemcsak tevékeny, építő munkájából — a csurgói filiában szinte minden anyagi alap nélkül szép templom építéséhez kezd, visszaválóra és egy gyülekezetet ment meg a más egyházakba való felszívódástól —, nemcsak teológiai felkészültségéből, elmélyült és mindvégig mindig szívesen hallgatott igehirdetői szolgálatából fakadt, hanem mindezekelőtt meleg lelkipásztori szívéből, melyet mindenki érezhetett. Gyülekezetének tagjai úgy gondolnak reá, mint aki velük volt örömeikben és bánatunkban. S e kettő közül a második a nehezebb. De éppen a temetésre egy távolból hazajött híve mondta könnyek között: „Mi is lett volna, ha nem lett volna velünk azokban a nehéz napokban!” — Egy hűséges élet teljes elismerése szólalt meg ezekben a szavakban. Mert mindig jó volt ennek az életnek a közelében lenni. Pásztori meleg szívet mégis akkor éreztük a legjobban, amikor vigasztalt.

Hisszük, hazatérve a Jó Pásztor zárta őt örök szeretetébe.

Szekeres Elemér

Ádventi igehirdetés-sorozat

a 130. Zsoltár alapján

„VÁROM AZ URAT...”

1. A mélységből 1—2. v.

Lehet a mélységnek szépsége, titka, amelyet az ember meg akar ismerni, fel akar tárni. Leszáll a tenger mélyére és feltárul előtte a mélység csodálatosan gazdag növény- és állatvilága. El tudunk gyönyörködni egy-egy cseppkőbarlang mélyén azokon a különböző formájú képződményeken, amelyeket a természet évezredek óta alakított ki. Vagy gondolkunk a bányászokra, akik leereszkednek egy-egy bánya mélyére és felszínre hozzák a föld mélyének értékes kincseit.

De most nem azokról a mélységekről kell szólnunk, amelyeknek szépsége, gazdagsága kellemes élményt, látványt jelentenek. Vagy, amelyeknek kincse életünket segítik, gazdagítják.

A mélységről most úgy kell elgondolkodnunk, mint amelyik gyötrelmet, fájdalmat, nyugtalanságot, kínt, veszedelmet jelent. Ilyen mélységet élt át a zsoltárró is. És ebből keresett kiutat. Várt segítségre.

Nem igaz, hogy az élet csak csupa mélységekből áll. Hogy soha és sehol semmi nincs, vagy nem lehet rendben. Bőséggel vannak rendezett, boldog, kiegyensúlyozott emberi életek. Értelmes tartalommal telítettek, amelyekből „élő, víznek folyamai” áradnak ki. Az élet kisebb-nagyobb mélységeit látva, nem lehet általánosítani. Ahogyan azért, mert az egészségügyi intézményekben sok a beteg, nem lehet azt mondani, hogy mindenki beteg. De ugyanakkor nagyon felületesek lennénk, ha úgy ítélnénk meg az emberi életet, hogy az életben mindenki csúcsokon jár, ahol mindig süt a nap és minden csendes és rendben van.

Az életben vannak mélységek, amelyek különböző változatokban jelentkeznek. Mélységek, amelyek kirívók, szembeszökőek. Amelyekről újságok és más hírközlő eszközök is szólnak. Sokszor megdöbbenünk azon, micsoda szörnyű mélységei vannak a bűnöknek. Szerelmi, családi tragédiáknak. Az alkoholizmus és egyéb okok miatt szétzilált, tönkrement családi életeknek. A kábítószeres megkötözöttségének. Háborúk okozta pusztításoknak. Az emberi alapvető jogok lábbaltiprásának.

De az élet mélységeit nemcsak a kirívó, szembeszökő esetek mutatják. Mennyi „apróbb” valóság van, ami idegességet, feszültséget, nyugtalanságot, gyötrelmet jelent. A szeretetlenség légköre, az önzés, összeférhetetlenség, igazságtalanság, megoldatlan problémák lélekölő ereje. Családtagok elhidegülése, elhagyott gyermekek, vagy szülők, hűtlenség miatt szenvedő házastársak nyomasztó helyzete. Ezek is mélységek, amelyek pusztítanak, mérgeznek. Amelyek éppenúgy jelentkeznek a modern összkomfortos lakásokban, mint az egyszerű falusi házakban. A rendezett

külső körülmények sokszor belső mélységet takarnak, ahol hiányzik az élet jó ize.

A zoltáríró átélte a mélység minden gyötrelmét, félelmét. Azt a mélységet, ahová a bűnei juttatták el. Amelyek miatt az Istennel való kapcsolata megromlott. Mert a bűnnek nemcsak vízszintes síkban vannak következményei. Nemcsak embertársainkkal való kapcsolatunkat, közösségünket rontja meg. A bűnnek függőleges síkban is vannak következményei. A bűn az „éig” ér. „Vétkeztem az ég ellen és teellened” — tört fel a tékozló fiúból a bűnvallomás. „Testvéred kiontott vére kiált hozzám a földről” — hangzott az Úr szava a testvérgyilkos Kainhoz. A bűn ítéletté lesz Isten előtt. Kárhozatató ítéletté. Ebből a kárhozatos mélységből akar kiszabadulni a zoltáríró. Ezért keresi a kapcsolatot Istennel. Kiált Hozzá! Segítséget vár. Mint egykor Péter a viharos tengeren, amikor súlylyedni kezdett és felkiáltott: „Uram,ments meg!”

Az az igazi gyógyulás, ha Istennel megtaláljuk a kapcsolatot. És megtalálhatjuk. Mert Isten is ezt akarja. Ezen az ádventi igehirdetés-sorozaton keresztül is. Az ádventi időszakban különös nyomatékkal hangzik az örömhír: „Meglátogatott minket a felkelő fény a magasságból” (Lk 1, 78). Ott, ahol vagyunk. Ahol mint segítségre szoruló bűnösök vagyunk. Isten bűneink legmélyebb mélységébe szállt alá — Jézus Krisztusban. Őbenne nyújtotta ki mentő kezét, hogy kiemeljen a mélységből és magához emeljen. Akik vágyódunk életünk rendezettsége után. Isten vár kiáltásunkra.

Ezt az Istenhez kiáltó, reá tekintő, mentő szeretetébe belekapaszkodó hitet adja meg nekünk, erősítse meg bennünk a Szentlélek Isten. Hogy életünket Ő töltsé be és életünk Istentől vezetett, rendezett élet legyen.

Jól ismert énekünk néhány sora legyen most mindannyiunk hangos kiáltása:

Bűnösök hozzád kiáltunk
A mélységből nagy Isten,
Ó, hallgass meg, kérünk, ne hagyj
Elveszni bűneinkben.

2. Nálad van a bocsánat 3—4. v.

Ha a bűnökről beszélünk, mire szoktunk gondolni. Egy csomó megnevezhető bűnre. A test cselekedeteire, mint amilyenek a házasságtörés, paráznaság, ellenségeskedés, viszálykodás, féltékenység, harag, önzés, irigység, gyilkosság, részesegeskedés és ezekhez hasonlók. (Gal 5, 19—21.) Így igaz: a bűnt nevéen kell nevezni. Hiába próbáljuk átlakkozni, vagy emberi gyarlóságunkkal magyarázni, vagy mondogatni: „A lónak négy lába van, mégis megbotlik”. Gyarlóságunk lehet az, hogy nem vagyunk mindentudóak, mindenthatóak, de az a tény, hogy bűnösök vagyunk, nem egyszerűen emberi gyarlóság. Reménytelen próbálkozás emberi gyarlóságunkkal mentegetőzni. Ezt látta meg a zoltár írója is: „Ha a bűnököt számon tartod Uram, Uram, ki marad meg akkor?”

A bűn az emberi élet központi kérdése. A bűnnek súlya van. De elegendő-e dörgedelmes prédikációkat mondani a bűnökkel szemben, éles szavakkal ostromozni?

Ezen az estén próbáljunk elgondolkozni azon, hogy a bűn lényege valahol mélyebben van. Hogy a bűnök mind valaminek a következményei. Olyan ez, mint amikor valaki felkeresi az orvost és valamilyen nyugtatót kér, mert ideges. Külső tünet ez. De ennek az ideges állapotnak van valamilyen kiváltó oka. Talán a körülményekben, rendezetlen élethelyze-

tekben. A gyógyuláshoz ezeket kell feltárni és rendezni. A bűnök ilyen értelemben külső tünetek, valóságok, de gyökerük mélyebben van.

Amikor Jézus a Szentlélek munkájáról szól, elmondja, hogy a Szentlélek „meggyőzi a világot a bűn, az igazság és az ítélet tekintetében: a bűn az, hogy nem hisznek énbennem” (Jn 16, 8—9). Jézus ezt látja a bűnök bűnének. A bűn igazi lényege az, hogy nem vesszük komolyan Istent, nem figyelünk, nem hangolódunk Őreá, belső ösztönzéseire, indításaira. Amikor igéjében életerőt ad, engedelmességre ösztönöz, mert javunkat akarja, igazi életünket. Meg kell látnunk, hogy az élet sok nyomorúsága, gyötrelme, kínlódása, zűrzavara nem erkölcsi kisiklásokkal kezdődik, nem a kézzelfogható bűnökkel indul, hanem azzal az elszakadással mozdulattal, amellyel függetleníteni akarjuk magunkat Istentől és a magunk útját járni. Ennek nyomán jön a mélybezuhanás. És mindegy, hogy milyen mélyre. Ahogyan az egyik édesanya számára nem vigasztaló az, hogy az ő gyermeke a parttól tíz méterre fulladt a vízbe, a másiké már öt méterre.

A zsolotáríróra nagyon ránehezedett Istentől való elszakadása, annak minden következménye, félelme, ítélete. De nem egyszerűen az ítélettől való félelem szorongatta őt, vezette hitre. Komolyan számolt vele, de Isten bocsánatába kapaszkodott. „Nálad van a bocsánat, ezért félnék téged”.

Az Apostoli Hitvallás 3. hitágazatában vasárnapról vasárnapra mondjuk: „Hiszem... a bűnök bocsánatát”. Csakugyan: hisszük-e? Tudatában vagyunk-e annak, hogy Isten nem azért bocsát meg, mintha valamiféle jelentéktelen ügy lenne a bűn más ügyekhez képest, vagy egyszerűen, mert nincs más dolga, csak hogy megbocsásson, ahogyan a nagy francia gondolkodó, Voltaire kissé gúnyolódva mondotta. Isten bocsánatának mély „oka” van. És ez az ok nem bennünk van. Nem bűnvallásunkban, megrettent lelkiismeretünkben, gyónásunkban, hanem Jézus Krisztusban. Gondoljuk végig, hogy Isten nem abban gyönyörködik, hogy ítéletet mondhat felettünk, hogy kárhozzat. Isten érti küszködéseinket, kísértéseinket, bukásainkat, erőtlenségeinket, életünk mélységeit. Érti dolgainkat, hol hibáztuk el életünket. Csak mi is értsük. És értsük meg a gyógyító, életünk mélységeiből kivezető evangéliumot, amelyben Jézus Krisztus érkezik, lép mellénk. Ő a magyarázata Isten bűnbocsátó szeretetének. Aki „bűnt nem ismert, bűnné lett értünk”. Az ő goltogai áldozatára, elégtételére nézve hirdeti bűneinek bocsánatát. Egyedül Ő törölte el bűneinket, bűneink büntetését. Ő békéltetett meg minket Istennel. Az Ő élete árán beszélhetünk Isten szeretetéről, hogy nem haragszik reánk, hanem csakugyan szeret. Szeretete éleszt életre, engedelmességre, hogy abahagyjuk a régit és Vele újat kezdünk. Mert „nála bocsánat vár és élet”, lázadó szívünket újra cseréli (782. ének, 2. v.).

Meglátszik-e Isten bocsánata életünkben, életünk vitelében? Örömkben, megbocsátásunkban, szolgálatunkban. Mert „boldog, akinek hűtlensége megbocsátott, vétké eltöröltetett. Boldog az az ember, akinek az Úr nem rója fel bűnét...” (Zsolt 32, 1—2).

Legyen hitvallásunk, bizodaljunk énekünk egyik verse:

„Azért az Úrra építék,
Nem saját érdememre,
Szívem erős bizodalma
Az Istennek kegyelme.
Igéjében hirdetteti,
Hogy a bűnöst el nem veti,
Benne bízom mindenkor”. (349, 3.)

3. Várom az Urat 5—6. v.

Advent a várakozás ideje is. Mi mindenre várunk egy életen át. Beteg a gyógyulásra, síró vigasztalásra. A társtalan társra. Várunk a mindennapi kenyérre, munkánk, fáradozásunk eredményeire. Rendezett élet-körülményekre. Az idős kor felé haladók szép, nyugodt öregségre. Mindenki vár valakire, valamire.

Ma esti igénk is várakozásról beszél. Máskor szinte riaszt. Tettrekészségre, cselekvésre int, sürget. Most a várakozásra tanít. Az adventi magatartáshoz hozzátartozik a várakozás. Nemcsak a mindennapi élet nélkülözhetetlen, szükséges dolgaira, hanem valami másra, valami többre.

Milyen a keresztyén ember adventi várakozása? Nem tétlen, üres, terméketlen, vagy ábrándozó. Figyeljük csak meg a várakozó zoltáríróit. Szinte minden idegszála megfeszül a várakozásban. Háromszor is használja ezt a szót: várni. „Várom az Urat. Várja a lelkem... Lelkem az Urat várja”. Még egy hasonlattal is kifejezi, hogy mennyire nekifeszül a várakozásnak. Tudatosan, célratörően. Várja az Urat, jobban, mint az örök az örgött. Pedig milyen sóvárogva várják az örök, hogy hosszú éjszaka után jöjjön a reggel.

Istenre vár! Igéreteinek beteljesülésére. Isten az ígéretek gazdag Istene. Ha végigolvassuk a Bibliát, számtalan olyan ígét találunk, amely Istennek egy-egy ígérését hordozza. Micsoda hatalmas ígéretet tett Nőének, Ábrahámnak, Izsáknak, Jákóbnak. Milyen hatalmas volt az az ígér-et, amit Isten a bűneset után tett. Amikor Szabadítót, Megváltót ígért. Az „asszony magvát”, aki a kígyó fejére fog taposni. A próféták igehirdetésén keresztül is, hogy erősítette népét a reménységben, a várakozásban: eljön a Szabadító, a Megváltó.

Isten sohasem ígér felelőtlenül. Amit szeretetében megígért, azt mind be is teljesíti. Lehet Isten ígéreteire támaszkodni, ígéreteiben bízni, azokat komolyan venni.

A zoltáríró úgy várta az Urat, hogy kételkedés nélkül bízott ígérétében. Teljesen rátette életét Isten kijelentett ígérétére. Várta, hogy Isten minden jó ígérését az ő életében is valóra váltsa. Teljesen megnyitotta szívét, életét, hogy Isten erősítse, továbberősítse a vele való közösségben, akarata szerinti engedelmes, tette kész életformára.

Az adventi várakozás jellemző vonása az a mély bizodalom, amikor teljesen, egészen megnyílunk Isten előtt. Nyitottak leszünk feléje és készek vagyunk befogadni Őt. Nemcsak ajándékaiból valamit, hanem magát az Urat. Akinek valamennyi ígérete Jézus Krisztusban lett igénné és ámenné (2Kor 1, 20). Jézus Krisztusban, aki már egyszer eljött világunkba. Őbenne lett nyilvánvalóvá Isten szeretete, üdvözítő kegyelme, irgalma. Ő nem a múlt Krisztusa, aki élt egyszer, hanem a jelen és jövő Ura. Ő nemcsak az Eljövendő, aki visszajön, mert megígérte. Aki az üdvösség teljességét, az Istennel való teljes közösség örömét adja meg. Ő a jelenben is, most is közel van, köztünk van és adni akar egyre többet önmagából, gazdagságából, mindenkinek. Ad, megajándékoz, hogy mi is adhassunk másoknak, sokaknak. Advent nemcsak várakozás, hanem megérkezés is. A gazdag Krisztus érkezése most és a jövőben. Életünket betöltő erő. Életfolytatásunkat meghatározó mindennapi adventi magatartás, túl a naptári adventen.

Adventi várakozásunk újra és újra felkészülés, töltekezés a szolgálatra. Tevékeny várakozás. Olyan, amilyennek Jézus egyik példázatában mutatta meg. „Ki tehát az a hű és okos sáfár, akit az úr szolgálai fölé

rendelt, hogy idejében kiadja azoknak élelmüket? Boldog az a szolga, akit megérkezésekor az Úr ilyen munkában talál” (Lk 12, 42—43).

Jézus Krisztus visszajövetelére várunk. Új égre és új földre az ő ígérete szerint, amelyben igazság lakozik (2Pt 3, 13). De Ő ebben a világban való munkálkodását nem függesztette fel eljöveteleig, hanem tovább végzi az Őt váró embereken, a gyülekezeteken, az egyházon keresztül. Isten népe sohasem lehet közömbös, vagy éppen ellenséges viszonyban a világgal, hanem újra és újra megkeresi benne szolgálatát. Mégpedig nemcsak egy kis szűk területen, egymás között, hanem az egész embervilágot átfogóan. Jézus Krisztus nem azt mondta tanítványainak, hogy ti vagytok egy család, egy gyülekezet, egy szűk közösség sója, világossága, hanem azt, hogy „ti vagytok a föld sója”, „ti vagytok a világ világossága”. Ezért is várjuk az Urat, igéjét, erejét, hogy megerősödjünk a vele való közösségben, a hű és okos sáfár sokoldalú szolgálatára.

Szolgálatunk hűséges betöltéséhez kérjük az Úr erejét az ének szavaival is:

Készséget ébressz követni igédet.
Szent ügyért éljünk, szolgálatban égjünk!
És erő híján erőt tőled kérjünk.
Dicsérjük Istent! (710, 5. v.)

4. Az úrnál van szeretet, meg tud váltani 7—8. v.

Amikor most hallgattuk a 130. Zsoltár utolsó két versét és visszagondoltunk az előzőekre, az a gondolatunk támadt, hogy itt ért fel a zsoltáríró a csúcsra. És itt mondja el legmegragadóbb, leghatalmasabb hitvallását Istenről. Akit hit által megismert. Akinek igazi lényét, valóságát megtapasztalta. Akire rátette — bizodalmas hittel — egész életét.

Az ószövetség embere volt. De amit elmondott, hogy mások is eljussanak a csúcsra, annak mély újtestamentumi tartalma van. Nyugodtan mondhatjuk: tiszta, megragadó evangélium. Az Isten szeretetéről szóló örömhír.

A szeretet bibliai görög szava az „agapé” szó. Gazdag jelentéstartalmánál fogva az egész Biblia egyik legjelentősebb fogalma. Valaki megszámolta és eszerint az Újszövetségben főnévi alakja százhusz esetben, igei alakja pedig százharmincszor fordul elő. Ennek az agapé-szeretetnek az a lényege, hogy nincs kiváltó oka a másik ember részéről. Csak abban a valakiben van, aki szeret. Egészen leegyszerűsítve: Isten nem azért indul szeretetre irántunk, mert érdemesek vagyunk erre a szeretetre. Mert valami olyasmit tettünk, ami kiváltaná Istenben ezt a szeretetet. Isten egyszerűen azért szeret, mert Isten maga a szeretet (1Jn 4, 16). Ez az agapé-szeretet Isten igazi lényege, mivolta. Cselekvő, irgalmas, áldozathozó szeretet. Gondoljuk csak végig: mi indította Istent arra, hogy ezt a világot a maga szépségével, gazdagságával megteremtse. A bűnből Jézus Krisztusban megváltsa, megszabadítsa és egykor teljesen újjáteremtse. Egyedül az ő szeretete, amellyel szerette és szereti ezt a világot. Hogy mennyire nem bennünk, a világban van Isten szeretetének kiváltó oka, annak bizonyosságául gondoljunk János apostol 1. levelének 4. fejezetére, ahol ezt olvassuk: „Abban nyilvánul meg az Isten szeretete irántunk, hogy egyszülött Fiát küldte az Isten a világba, hogy éljünk őáltala. Ez a szeretet, és nem az, ahogy mi szeretjük az Istent, hanem az, ahogy ő szeretett minket és elküldte a Fiát engesztelő áldozatul bűneinkért”.

Istennek ezt a megelőző szeretetét milyen megragadó módon fejezi ki Gerhardt Pál karácsonyi énekének egyik verse: „Te megszületél énnekem, és én még nem is éltem. Kiválasztottál engemet, és földre jöttél értem. Még meg sem alkotott kezed, és Lelked már elvégezett az én üdvömré mindent” (729. 2. v.).

Van Istennél szeretet! Minden embert átölelő, átfogó szeretet. Minden emberért, az egész világért és javára hangzott el a kereszten Jézus szava: „Elvégeztetett”. Jézus Krisztus teljesen elvégezte mindazt, amiért küldte őt az Atya. Ő a világ Megváltója. Életével, halálával, feltámadásával. Megmentő, megtartó, megőrző, megszabadító. Aki megváltott bűntől, haláltól és örök életet ad.

Isten szeretete igéjén, kijelentésén alapuló hitünk szerint Jézus Krisztus megváltó cselekedetében lett igazán nyilvánvalóvá, felismerhetővé. Nem kétséges, hogy Isten szeretete azt megelőzően és azon kívül is árad a világban. Mert minden áldozatos, cselekvő, irgalmas emberi szeretetben testet ölt Isten agapé-szeretete. Tőle való, ő építi, „ömlesztzi” bele emberi életekbe, szívekbe. Így leszünk többre képesek, mint amennyit magunkból tudunk „kihozni”.

Isten agapé-szeretete Jézus Krisztusban megváltó szeretet. Boldogan mondhatjuk: van üdvösségünk, örök életünk. De Jézus Krisztus megváltása azt is jelenti, hogy már most új életre formál. Vagyis szeretetének hordozóivá tesz. Olyan „edényekké”, akikből kiárad ez az életető, segítő, gyógyító szeretet. Hogy szolgáljunk vele. Feltételek nélkül. Mert az igazi szeretetnek nincs feltétele, csak szolgáló élete.

Mindannyian nagyon jól tudjuk, hogy jó dolog szeretetet kapni. Ahogy an Ady Endre fejezi ki ezt egyik versében: „Szeretném, ha szeretnének”. Mert a szeretet — életszükséglet. Nélküle nem teljes az életünk. De akkor sem, ha csak elfogadjuk, de belőlünk nem sugárzik ki. Az agapé-szeretet mindig odafordít, odaállít a másik és mások mellé. Határtalanul, minden irányban. „A föld végsőhatáráig”. Mert „felelősséggel tartozunk nemcsak a saját életünkért és tetteinkért, hanem a mellettünk és körülöttünk élőkért is. Valamennyien sokszor öntudatlanul alakítjuk egymás sorsát. És rajtunk keresztül, velünk és általunk változik a közösség sorsa is” (Polgár Gábor: Gyerekjáték). Ezeken az ádventi estéken ezért is vont és von bele Isten az ő szeretetébe, forrósította át szívünket, hogy rajtunk keresztül, velünk és általunk kiáradjanak az „élő víznek folyamai”. Mindenütt, ahol vagyunk, élünk, dolgozunk. Ezért a kiáradó, termékenyítő szeretetért könyöröggünk egyik énekünk soraival:

Ó, szeretet, ontsd ránk meleged,
Hadd kóstoljuk édességedet,
Tiszta szívből mindenkit hadd szeressünk,
Egységben és békében éljünk.
Szánj meg Isten! (703, 3. v.)

Povázsay Mihály

Az alapige értelmezése

Jeremiás próféta, mint fogoly, a királyi palota börtönében van. Népével teljes sorsközösséget vállal. Mélyen érző szíve aggódik népe szomorú sorsáért és Jeruzsálem közeli teljes pusztulásáért. Ebben a rendkívül kilátástalan helyzetben ajándékozza meg őt Isten egy csodálatos, vigasztaló látással. Betekintést enged néki az elkövetkezendő boldog jövődőbe. Olyan ígéretet kap, hogy a történelem hatalmas Ura elhoz népe és Jeruzsálem számára egy olyan állapotot, melyben Isten bűnbocsátó szeretete újra boldogságot, békességet teremt hűtlen népe számára. Hallatlanul merész ez a prófécia, hiszen Jeruzsálem a káldeusok ádáz támadásaival szemben már alig tartja magát. Mindenütt pusztulás, romok, halál leselkedik. Az élet-halál harcát vívó város népének az elbukás utolsó pillanatában hirdeti meg a próféta Isten megbocsátó, kegyelmes szeretetét. Ebben a reménytelen situációban jelenti ki neki Isten, ha most minden elpusztul is, eljön az az idő, amikor lesz szabadulás, lesz újjáépítés. Bekötözi Isten népének sebeit, megbocsátja bűneit. Jeruzsálemben újra gyönyörködni fog az Úr és a pogány népek ámulni fognak Isten szabaddításán. Békét, biztonságot ajándékoz az Úr népének. Eles kontraszt ez a prófécia. Szemben áll ebben a jelen kilátástalansága és a nagyszerű jövő ígérete. A próféta maga sem érti Isten emberi értelemmel fel nem fogható bűnbocsátó szeretetét.

Az ige belső mondanivalója

Isten bűnbocsátó szeretete, mely számunkra Jézus Krisztus szolgálata által megfogható valóság, megtisztítja hűtlen népét és alkalmassá teszi Isten akaratának szolgálatára a világban.

A szószék felé

1. Bűnbocsánatból élünk. — Isten a szolgálatra alkalmatlan, tőle elpártoló népével is tud újat kezdeni. Ezt az újjáteremtő munkáját Jézus Krisztus szolgálata és a Szentlélek által végzi rajtunk. Jézus Krisztus meghirdeti a bűntől való szabadulás evangéliumát és a bűnbocsánat erejét és hatalmát, melyet életével, szenvedésével, halálával és feltámadása által szerzett, közli hűtlen népével. Ezzel új élet lehetőségét adja, meg nem érdemelt szeretetének a sodró erőterébe állítja életünket. Az egyház egyetlen lehetősége ennek a bűnbocsátó, újjáteremtő szeretetnek az elfogadása. Mai igénk arra tanít, hogy amikor a legkilátástalanabb a helyzet, minden reménytelennek tűnik, akkor tud Isten bűnbocsátó szeretete erősíteni, talpra állítani, újjáteremteni egyházat, gyülekezetet és egyéni életüket egyaránt.

Emlékezzünk csak vissza ennek illusztrálására a 20—30 évvel ezelőtti eseményekre. Az egyház és az akkori egyházi vezetés mennyire elbizonytalanodott. Elvesztette élő kapcsolatát a történelmet formáló Urával. Nem ismerte fel Isten ítéletét az egyház bűnei felett és nem találta meg az új történelmi szituációban az egyház egyetlen lehetséges útját. Egyé-

sek a halálharangot kezdték kongatni az egyház felett és azt tartották, hogy az egyháznak nincs jövője, útja a szocialista társadalomban. Görscösen ragaszkodtak az egyház „első helyéhez”, kiváltságai biztosításához. Az uralkodás útját védtek körömszakadtáig és nem ismerték fel, hogy Isten a szolgálat utolsó helyét szánja egyházának. Nem értették Isten akarátát. Ellenállás, vagy passzív befelefordulás alternatíváját mérlegeltek. El akartak menekülni a realitások elöl és csak a belső lelki körre leszorítani az egyház életét. „Semmi közünk a világhoz” — jelszóval. Csupa hamis hang volt. Nem a bűnbánat, Krisztus útjának engedelmes vállalása.

A bűnbánatra való felhívás az egyház bűnei és mulasztásai miatt, az Isten bűnbocsátó, újjáteremtő erejében való bizodalom és a szolgáló szeretet útján való járásra felhívás azoknak az ajkán hangzott fel, akik felismerték a realitásokat és Istenre figyelve, bűnbocsátó erejében bízva keresték az egyház Jézus Krisztus által megmutatott útját. Nem volt könnyű a helyzetük. Sok harc, tusakodás és sebek vezettek az új út felismerése felé. Isten bűnbocsátó szeretete és Isten Szentlelke vezette el őket arra a felismerésre, hogy a Jézus Krisztushoz hű egyház útja nem az uralkodás, megsértődött duzzogás, vagy a lelki életre leszűkülés útja, hanem a másokért önkéntesen vállalt szolgálat áldozatos útja. Sok belső harc és küzdelemben egyre jobban megvilágosodott ez az út. Komoly teológiai tusakodás eredményeként, az új utat felismerő vezéregyéniségek mögé felsorakoztak sokan mások is. Isten bűnbocsátó szeretete megnyitott egy eszmélődési és tisztánlátási teológiai folyamatot is egyházunkban. Az evangélium lényegét ismertük fel a nekünk szolgáló Jézus Krisztus személyében. Bűnbocsátó szeretete talpra állított. Felismertük újra Őt és az ő útját ebben a világban. A ma már megizmosodott dia-kónia teológiánk az egész Magyarországi Evang. Egyházunk munkáját irányítja, szolgálatát meghatározza; ma már nem vitatott, hogy az egyháznak széles dimenziójú, a világért vállalt szolgálata, ebbe beletartozik népünk, társadalmunk és az egész emberiség sorsáért való felelősség vállalása.

Isten bűnbocsátó szeretetére állandóan szükségünk van útközben is, minden napon. Szükségünk van Jézus Krisztus megtisztító erejére, melyet közöl az igében és szentségekben. Szeretetének csodálatos valósága, bűnbocsánatának hatalma őriz meg az úton. Állítja vissza az Istennel megromlott közösséget. Bűnbocsánatból él az egyház minden napon.

2. A bűneitől megtisztított egyház alkalmas Isten akarátának szolgálatára e világban. A jeremiási prófécia 70 év múlva beteljesedett. Isten népét megtisztította, bűneit megbocsátotta és elhozta számukra a fogságból való szabadulás idejét. Erőt adott nekik az újjáépítéshez, meggyógyította, bekötözte sebeit. Elhozta a várva várt békesség és biztosság idejét. Népét újra azzal a feladattal bízta meg, hogy hirdesse Isten nevének dicsőségét a népek között.

Isten bűnbocsánatot kapott egyházára, feladatot bíz e világban. Jézus Krisztus embermentő szeretetének a tovább vivője és reprezentánsa a bűnbocsánatból élő egyház. Hirdetnie kell Isten embermentő szeretetét. Isten akarata a teremtett világa számára a békesség, Isten békességét szerző akarátának hirdetéséhez hozzátartozik a gyakorlati életben való helytállás és a béke ügyének tevéleges szolgálata. Világos, hogy amikor a Biblia a békességről beszél, ez nem csupán a belső lelki élet szférájára tartozik, hanem beletartozik a külső emberi élet jósága, szépsége, az emberi életnek minden területe.

A bűneitől megtisztított egyház tud engedelmesen belesimulni Megváltónk kezébe és válik alkalmas eszközzé a mai életünk és világunk kínzó kérdéseinek megoldásában. Az emberiség fennmaradását veszélyeztetik a neutron bomba szószólói. Amikor a haladó erők az enyhülés kiszélesítésén fáradoznak, ugyanakkor az imperialista erők újabb szörnyű, az emberi nem elleni merényletet és Isten békességet szerző akaratát megvetését kívánják önző céljaik megvalósítására fenyegető eszközül felhasználni. Ez a lehetőség Krisztus embertmentő szeretetének a meggyalázása és kifícamodott gondolkodású, gyűlölködő legteljesebb embertelenség. A szolgálat útját járó egyház nem hagyhatja szó nélkül ezt az embertelenséget. Minden jóakarató emberrel összefogva tiltakozik az ilyen merénylet ellen és azon fáradozik, hogy lefogja az emberi nemünk ellenségeinek a kezét. A szolgálat útján járó egyház támogat minden olyan törekvést, amely a mai feszültségekkel teljes világunkban az enyhülést, a leszerelést és egy igazságosabb társadalmi rendszer megvalósítását tűzi feladatául.

Krisztus bűnbocsátó szeretetéből élő egyház önként és jó szívvel támogatja társadalmunk célkitűzéseit, amelyek az emberséges élet kiteljesedését és megvalósulását célozzák. Az ember java, holdogulása és szebb jövődjének kialakítása mindannyiunk közös feladata. Akkor vagyunk hűségesek Urunkhoz és az Ő általa kijelölt úthoz, ha önzetlenül tudunk fáradozni Krisztus bűnbocsánatának erejével megújítva minden napon e feladatok megvalósításában.

A mi Urunk akkor fog gyönyörködni bennünk és szolgálatunkban, ha bennünk is kiábrázolódik a krisztusi önfeláldozó, embert mentő szeretet és ez a szolgálatra kész szeretet önmagáért beszél a kívülállóknak arról a Krisztusról, aki minket így szeretett.

Garami Lajos

SENTHÁROMSÁG UTÁN 23. VASÁRNAP

Jer 20,7—13

Szolgalatba indulás előtt

„Uram, Istenem! Te tettél engem az egyházban lelkipásztorrá. Látnod, mennyire alkalmatlan vagyok erre a nagy és nehéz feladatra. Ha nem segítettél volna, már régen elrontottam volna mindent!”

Ez az első imádság a lelkész imádságai közül Ágendánkban. Itt ritkán látható a könyvjelző, pedig ilyen imádság nélkül nincs lelkézi szolgálat.

Készülés veszélye

Könnyebb Jeremiást megilletődve szemlélni, olvasni, vagy hallgatni, mint erről a szakaszról ige hirdetést készíteni. Mivel ismerjük életét és értékét, ezért lehet friss szemmel, modern értelemmel és diakóniai teológián felnövekedett és ezen a teológián álló hittel hallgatnunk, olvasnunk és hirdetnünk. Ha teológiánkból közelítünk Jeremiás mai igéjéhez, akkor első megállapításunk az kell hogy legyen, teológiai tartalmunk nem engedi meg azt, hogy érzékenykedjünk, ill. „biccentsünk”

Jeremiásra. Ezt sem Jeremiás egyénisége, sem teológiánk „nem engedi” meg.

Mit tud Jeremiás?

Végtelenül egyszerűt, de ugyanakkor pótolhatatlant. Nélküle lehet járni, de lehetetlen megállni. Megállni Isten szolgálatában, megállni a mai diakóniában, megállni hűségesen. Viszont megtanít járni, másképpen mint eddig, más úton, mint eddig, azaz az új úton.

Tudja, az élet minden fordulatában és forगतagában — az „Úr velem van!”

Az élet Jeremiásnak is egyetlen lehetőség volt. Mégpedig, óriási lehetőség, ugyanúgy, mint a mienk. Az élet egyetlen lehetőség, az egyetlen Isten tanújának lenni. Tanúskodni arról, aki és ami igaz. Ennek az igazságnak a teológiai megfogalmazása *diakónia*!

A mai ember képzettségét így határoznánk meg, sokat tud, holnap még ennél is többet tud majd. Ez a tudásban gyarapodás azonban nem felejtetheti el azt, amit Jeremiás tudott. De nem felejtetheti el azt sem, ami Jeremiás kortársainak hibája volt; nem Jeremiásra kellett volna „haragudniok”, hanem saját bűneikre. Nem arra, aki szóvá tette bűneiket, hanem bűneikre.

A mi korunkban is vannak gondok. Abban a szociológiai helyzetben, amikor a házastársak életében nem az eltartás, hanem a megtartás a gondok gondja.

Megtartani olyankor, amikor sokan válnak.

Megtartani a szülőket, amikor szociális- és szeretet otthonok vannak.

Megtartani a gyermekeket, amikor lehetőség az eldobás és az örökbeadás.

Megtartani az erkölcsöt, amikor a „bedőlés” divatosabb.

Legyen egy nép bensőjében olyan igényes, ahogy külsőségeiben már az.

Amikor Jeremiás így fogalmaz, ebben az egész monológban és gyötördésben benne van, hogy ő nem címében, hanem szívében „szakember”. Isten előtt áll és népe között él!

Nehéz nap

Ruffy Péter az „Egy napom” című, 1966-ban megjelent könyvéről így írt: „Hogyan élnek az emberek? mit csinálnak az emberek? és miről álmodnak az emberek? minden írás ezt kutatja. Ezt szerettem volna tudni én is. Hőseim élő emberek ugyan, de nem típusok. Az agysebész is csak egy agysebész”. Érdekes olvasókönyve volt ez az akkori olvasó közönségnek. Nemcsak a beleolvasni mások életébe kíváncsisága miatt, hanem titkokat és tippet kiolvasni abból „saját haszonra”. De elgondolkoztatás is volt e könyv, milyen is az én egyik napom?

Jeremiás magas feszültségű „monológja” is lehet egy nap drámája.

Mit mondjunk?

Ezt kérdezhetjük nemcsak öngyilkos temetésére készülve, hanem keresztelői, esketési, sőt vasárnapi „egyszerű” igehirdetésre készüléskor is. Hisz, könnyebb kritizálni, mint átélni, átérezni és átgondolni. Mindig könnyebb volt más gyermekét elmarasztalni, mint a sajátunkét megóvni.

Könnyebb Jeremiás környezetét bírálni, mint evangéliumot hirdetni. Nem sima dolog prófétának lenni.

Hozzá tartozik a gyötrődés. Úgy is mondhatnánk, csak így lehet. Nincs benne szenzáció, de soha nem juthat arra a gondolatra egy próféta, egy lelkész, egy keresztyén ember sem, hogy munkanélkülivé vált. A diakónia egyházában nincs munkanélküli.

Aki szeretettől és szenvedélytől átfűtött ember, annak mindig van munkája, szolgálati lehetősége.

Jeremiás nem tud úgy tenni és nem tud úgy élni, mintha nem is lenne Isten! Ezért nem is tud megszokottan a „kegyesek nyelvén szólni” (Bonhoeffer). Ha úgy szólt volna, nem lettek volna gúnyolói és ugratói. Az ígehirdetés nem „szakmai magyarázat”, vagy önmagunk magyarázgatása.

Emberek közé „hajtott” ember a próféta. Viszont, tény az, hogy „belső árvasággal” nem lehet prédikálni. De nemcsak ezt nem lehet, hanem betegét ápolni, tanítani és nevelni sem. De „belső árvaságban” hagy az a szeretet is, amely csak elhalmoz, amely agyondédelget és töm, de sohasem vezet, sohasem tart az úton és nem lát el mondanivalóval. Jeremiás életének nagy tanulsága, hogy nem tud gyáván elhallgatni, de nem is gátlástalanul fecsegni.

Helyzetünk

Tájékozottak vagyunk. Tanuljuk teológiánkat, megszólaltatjuk Isten szavát. Ezt kell tennünk e monológ alapján is. Döntő mozzanatokhoz kell eljutnunk. Viszont, nem a hangulati elemeket kell elhelyeznünk a mai gondolkodásban, hanem abból kiindulnunk, amit Pálffy Miklós: Jeremiás I. 215. oldalán írt: „Jeremiás nem élt hiába!” Ha ez végső értékelés, akkor innen visszafelé haladva eljutunk addig, hogy igénk Jeremiás életének fordulópontja.

Egész szolgálata nem magánvállalkozás. Ha az lett volna, akkor könnyebben „odébb állt volna”, leléphetett volna. A nem csinálom továbbot visszavonulás követhette volna. De erre lehetőséget nem kapott, nem környezetétől, mert az mindent megtett, hanem az önmagában rejlő tűz miatt. Kényelmetlenebbé vált számára a tétlenség, mint az ígehirdetéssel járó összes fáradság. Terhesebb volt a hallgatás, mint a szórványmunkával járó összes teher. Fárasztóbb a beteg csemetését hallgatni, mint őt arrébb tenni.

Van a prófétai szolgálatban egy *képtelenség*. Képtelen „átnyergelni”. Az, akinek sem mondanivalója, sem meggyőződése nem változik, annak az átnyergelés nem megy. A pályán maradni, tulajdonképpen csoda. Csoda sorozat és nem egyetlen csoda. Csoda az, ahogy lelkész lesz, ahogy lelkész lett, s lelkész marad. Nem külsőségekre gondolunk, hanem egyszerűen arra, hogy Isten alkalmasnak talál. Ez csoda, de erőforrás is.

Félreértés ne essék, amikor Jeremiást látjuk és őt halljuk az igében, mégsem ő a központ. A templomban sem a szószék, ill. az azon álló a központ. Nem a próféta, hanem az Isten az Alkotó. Istennek van célja vele és rajtunk keresztül. Még akkor is, ha mi bajokat látunk, gondokat észlelünk magunkban és magunk körül. Mi, emberek, amíg bajokban gondolkodunk, addig Isten megmentésben, felemelésben, szolgálatbaküldésben és megváltásban.

Jeremiás szenvedélyességének oka nem hiúságra, hanem népéért érzett felelősségére vezethető vissza. Csak úgy lehet próféta, ha környezetről sem felejtkezik meg. Ennek fordítottját így fogalmazhatjuk meg,

viszont bármilyen mélyek is a gyökerek és közös a történelmi háttér, a hagyományok és a kultúrkör, mindez együtt sem szüntethetik meg Isten akaratának továbbadását. Sem eredete, sem természete, de környezete sem gyengítheti meg küldetését.

Feladatunk

Furcsa, de gyászjelentésről idézem a hitvallást (Vujovich Irma festőművész gyászjelentéséről, aki Kecskeméten hunyt el 1977-ben):

„Fényességet küldeni
az emberi szívekbe
Ez a művész hivatása”

Nincs viszont ebben hitvallásban annak a megjelölése, „fényességet küldeni”, de honnan? El kell jutni a fényforráshoz, ahonnan küldhető ez a fény. Eljutni a világ Világosságáig. Ide, ill. Hozzá kell eljutnunk minden szolgálatba indulás előtt, hogy fényességet küldhessünk, juttassunk és hozzassunk az emberi szívekbe.

Káposzta Lajos

ÖRÖK ÉLET VASÁRNAPJA

Mk 13, 24—27

Mi lesz...?

Textusunkat először összefüggésében vizsgáljuk. Nem szakítható ki a „szünoptikus apokalipszisnek” nevezett fejezet keretéből.

Mk 13. tartalma

Jézus már Jeruzsálembé, a rá váró szenvedés küszöbéhez érkezett. Egyik tanítványa a templom mozdíthatatlan kötömbjeire mutat. Így érzékelteti a farizeusok és főpapok hatalmát. Mintha mondaná: ez van! Jézus arról kezd beszélni: mi lesz. Nem hisz a farizeusok és főpapok rendíthetetlen hatalmában, hiszen Isten megrendítően nagy szeretete vezérli (1—2. v.).

Később az Olajfák hegyén a tanítványok egy szűkebb köre (3. v.) kapcsolódik Jézus kérdéséhez: tényleg, mi lesz? Jézus kora apokaliptikus váradalmainak képei segítségével válaszol, de elvet minden jövő-spekulációt. Küldetésére irányítja figyelmüket. Az lesz, ami rövidesen elvégeztetik a Golgotán. Történhet bármi, az érvényben lesz és egyszer minden kétséget kizáróan, a nap és a hold fényét meghaladó erővel nyilvánvalóvá lesz (26. v.). Addig is közel van a világhoz. Az ajtó előtt áll (29. v.), mert az ördög nem alszik, meg akar tévesztetni (5. v.), pánikba akar ejteni (7. v.), el akar némítani (11. v.), ki akar hozni sodrotokból (13. v.), el akar kápráztatni (22. v.). Ezért: Vigyázzatok! Ti se aludjatok!

Perikópánk

a megérkezett Krisztust mutatja be, a viszontlátás megdöbbenő és mégis boldog nagy pillanatát. Figyeljük meg, hogy a nap és a hold nem tűnik el, csak a fényük nem szakaszolja már az időt. Új idő lépett érvénybe, az a bizonyos „ma”, amiről Jézus szólt az egyik latornak a kereszten (Lk 23, 43), amely eddig is körülfogta múltunkat, jelenünket, jövőnket a földön (Zsid 3, 7). Általában figyeljük meg a kereszthalál és a dicsőséges megjelenés kísérőjelenségeinek összecsengését. Szenvedésekor is az angyalok serege veszi körül (Mt 26, 53), de akkor nem veszi igénybe szolgálataikat. Kereszthalálakor meghomályosodik a nap (Lk 23, 45), megindul a föld, kősziklák repednek meg (Mt 27, 51). Isten szeretete a megrendítő, nem a bűn. „Mindezekből ó, mit értsünk, Sziveinkbe, vajj mit vessünk? Isten, Isten Végtelen kegyelmét, Hozzánk, Hozzánk, Csuda nagy szerelmét.” (180. ének, 4. v.)

Mk 13. homiletikuma

a) Jézus végső dolgokról szóló apokaliptikus tanításai a szünoptikusoknál (Márknál is) szenvedéstörténetének bevezetéséül szolgálnak. A világtörténelem eseményeire és színterére a keresztség árnyéka vetődik. Bármi történjék, a nagy fordulat bekövetkezett. Elvégeztetett! Az ember Istené. Nincs ami nagyobb lenne Isten szereteténél.

b) Jézus különbséget tesz a végső és az utolsó előtti dolgok között. A jelenlegi világrendnek ő vet véget és nem valami katasztrófa. Mindeneket újja tesz. Ez a vég. Ehhez képest minden más csak utolsóelőtti. Erről a végről szól textusunk. „Bűnök bocsánata, testnek feltámadása és az örök élet” — ez a vég. Mi az utolsóelőtti dolgok között élünk, de a végsőben hiszünk (Bonhoeffer).

c) Jézus apokaliptikus tanításával tanítványaihoz fordul. Koruk apokaliptikus nyelven szól. Hitre akarja vezetni őket, mert bennük is ott él az önámítás: a jövő valami félelmetesen szörnyű, vagy elragadóan nagy-szerű újdonságot hoz. Jézus biztosítja őket: annál újabb, amit ő hozott, nincs. A jövő nem egy dátum, hanem ő maga.

d) Jézus apokaliptikus tanításaival biztatja tanítványait, hogy hitük szeretetben, szolgálatban hűségesen tevékeny hit legyen. Bármi történjen, szeretettel szolgálni mindig lehet. Vigyázzatok! El ne aludjatok!

e) Jézus apokaliptikus tanításaival bátorítja tanítványait. Azt akarja, hogy hitük reménység is legyen, mert különben a világtörténelem eseményei, önnön sorsuk is, hol elkápráztatja, hol megbénítja őket. Vigyázzatok! Legyetek józanok!

Vázlat

„Legyen a ti hitetek reménység is” — ez a szándék vezeti Jézust, amikor tanítványaival beszél szenvedéstörténete küszöbén. Igehirdetésünkben engedjük Jézusnak ezt a szándékát érvényre jutni.

Örök élet vasárnapján azokra gondolunk, akik elmentek és arra, hogy egyszerű nekünk is el kell mennünk —, de arról beszélünk, aki jön. Isten országa jön. Jézus jön. Erre figyelmeztet textusunk is. „A hit a Krisztusra tekint, Ki örök érdeme szerint Közbenjáró lett értünk” — mondja Speratus Pál éneke (350). Ha Jézusra tekintünk, másképpen gondolunk

halottainkra: nem felejtjük el őket. Soká őrizzük emléküket. Szívesen gondolunk a velük együtt töltött időre. Gondozzuk sírjaikat, de mellőzük a hivalkodó halottkultuszt. Másképp nézünk halálunk napjára is. „Ít várja Jézusát...” — ezzel a mondattal kezdődnek a kalotaszegi kopjafák feliratai. Kirkegaard ezt íratta sírjára: Nem kell soká várni és itt a dia-dal. Véget ér a küzdés, a rémes viadal. Hófehérre mos majd az új élet vize; Jézussal beszélék közvetlen, örökre.” A Krisztusra tekintő hit mindig reménység: Túl lát a síron. A temető nem végállomás. Átszállóhely.

Miért reménység is a hit?

1. Azért, mert Jézus, aki jön, már eljött, ismerősünk. Az a Jézus, aki egyszer az ég felhőin, angyalai seregével, dicsőségben és hatalomban megjelenik újra a történelem végén, már eljött: szegény lett, hogy minket gazdagítson; elszenvetde halálunkat, hogy a halálfélelemtől megszabadítson; magára vette bűnünk büntetését, hogy most már az övéi legyünk „az ő országában óalatta éljünk...” (Kis Káté!). A hit azért reménység is, mert egyedül általa fogadjuk el bűneink bocsánatát. Egyedül a hit igazít meg. Helyünkre tesz minket és helyünkre teszi sírunkat is. És ez a hely — a sírunk — így nem az utolsó, csak az utolsó előtti. A hit azért reménység is, mert tudja, hogy egyszer majd az lesz nyilvánvalóvá, ami már most érvényes: Isten az életet választotta számunkra! Ez a keresz-ten egyszer és mindenkorra elvégeztetett. Az utolsó ítéletkor arra a bíróra emelhetjük fel tekintetünket, aki a kereszten magára vállalta büntetésünket. Az a Jézus jelenik meg angyalai seregével, aki elfogatásakor a Gecsemáné kertben nemcsak Péter kardjáról, hanem tizenkét sereg angyal segítségéről is lemondott, mert nem magát akarta megmenteni, hanem minket. Így lett megmentőnk, üdvözítőnk.

2. A hit azért reménység is, *hogy* bátran tekintsünk előre. „Bizton nézem síromnak éjjelét...” — mondja Berzsenyi. Halálunk napján első-tétedik számunkra a nap, a hold is fényét veszti, a csillagok is lehullanak és minden, ami erősségnek számított, megrendül. Jézus nem halványul el, nem tűnik el a csillagokkal, hűsége nem rendül meg. Jön! Jön, hogy, mint aratáskor a szétzört kalászokat összeszedjen, Isten halálnál erősebb, sírnál mélyebb szeretetében egyesítsen önmagával és egymással. Találkozunk! — ez az örök élet. Együtt leszünk vele! Nem e mostani életünk valamilyen végtelenbenyúló meghosszabbítása (az maga a pokol lenne!). Az örök élet ez a mi mostani életünk, csak másképpen: a két li-hegése és a kín hörgése (Ady) nélkül, szenny és gyász nélkül. Színére fordított szőnyeg (Reményik). A hit azért reménység is, hogy bármi jő-jön, meg ne félemlítsen, el ne kápráztasson és így a szeretet ki ne hül-jön szívünkben. A hit azért reménység, hogy mi is igent tudjunk mon-dani az életre. Isten drága ajándékának tartjuk és ne ragadománynak. Komolyan vegyük és ne játszunk a halál gondolatával. Ne képzeljük, hogy a halál utolsó ütköcartánk, amit — ha minden veszni látszik — még kijátszhatunk. A hit azért reménység is, hogy a másik ember életét is megbecsüljük: bátran, áldozatkészen, örömmel törődünk egymással — amíg időnk van. Az öregekkel is törődünk, hiszen az öregségtől ma sok-szor jobban félünk, mint a haláltól. A hit azért reménység is, hogy — noha se magunkat, se a világot nem tudjuk megváltani vele — végezzük hűségesen munkánkat és vigyázzunk. Vigyázzunk! — mert amíg Jézus újra el nem jön, az ördög nem alszik, noha „nincs ereje már”. Mindenért küzdenünk kell: a mindennapi kenyérért, ami nemcsak az enyém, hanem a mienk! — a békéért, jó rendért, egészségért, ami ismét nemcsak az én érdekemet szolgálja, hanem mindnyájunkét.

Benczúr László

ÁDVENT 1. VASÁRNAPJA

Ézs 55, 6—7

Alapigénk feldolgozásához lásd a Lelkipásztor 1952. novemberi (481. lap) és az 1962. október (625—627. lap) számát.

Rövid egzegézis

Ézsaiás könyvének 54—55. fejezete Deutero Ézsaiás legszebb szakasza. A fogságban vergődő Izraelhez intézett gyönyörű költemény a költői szépség mellett határozott és aktuális üzenetet is tartalmaz. Számos írásmagyarázó szerint ez a szakasz a költészet és igehirdetés mesteri ötvözete. Izrael népe olyan ígéretet kap, amelynek beteljesedése új korszak kezdetét jelenti. Ez a korszak azzal kezdődik, hogy Isten kegyelmesen lehajlik népéhez (54, 7). Izrael elhagyatottságából felemeltetik (54, 1—3), és dicsőség és béke lesz osztályrésze. Az 55. fejezetben folytatódik a költemény. Először a dávidi szövetségre utal (1—5. v.), majd ezzel a szövetséggel szembe állítja az új szövetséget.

Textusunk a költemény epilógusának egy részlete. Az epilógus felépítése nagyon egyszerű: A 6—7. v.-ben található imperativuszoknak két alapja van: 1. Izrael kételkedésével szemben a próféta utal arra, hogy Isten másképpen gondolkodik, mint az ember (8—9. v.). 2. Isten ígéretének bizonyossága, igéjének hatékonysága analóg a természetben végzett munkájával. (10—11. v.) Igénk tulajdonképpen liturgikus felhívás. Azonban ez a liturgikus felhívás már nemcsak a templomi kultusszal, hanem Izrael egész életével és jövőjével van kapcsolatban. Isten közel van népéhez, ami konkrétan azt jelenti, hogy Izrael számára nem várt módon — éppen a pogány Kürosz által — szabadulást készített. Ezért a felhívás: Keressétek az Urat! — többé már nem megszokott liturgikus szöveg, hanem személyes, konkrét megszólítás.

Ebben a Deutero Ézsaiás-i gondolatmenetben a 7. versnek az az értelme, hogy az ember hogyan gondolja elérni az üdvösséget: Bűnbánatot tart és megtér, s Isten azután kegyelmébe fogadja. Az igazság azonban az, hogy a megtérés nem feltétele, hanem következménye Isten hozzánk lehajló, bűnbocsátó szeretetének. Az evangéliumnak ezt az igazságát fejti ki Deutero Ézsaiás a 8—9. versben.

A textus belső iránya

Isten a megszokott liturgikus formulákat is fel tudja használni arra, hogy személyesen megszólítsa népét és az emberi gondolkodás számára szokatlan módon mutassa meg segítő közelségét. Isten közelségének, segítő szeretetének ez a konkrét megtapasztalása mindig bűnbánatra és megtérésre, majd felszabadult szorgos tevékenységre, örvendező új életre indítja a gyülekezetet. Ezért textusunk nem intelem, hanem evangélium.

Gondolatok az igehirdetéshez

1. Keresztyén életünk egyik legnagyobb nyomorúsága, hogy baj van istentiszteleteinkkel. Legtöbbször mi magunk, lelkészek is megszokottan, unottan mondjuk a liturgikus szövegeket, prédikációinknál pedig elővesz-

szük a beidegzett sablon-formuláinkat, és még csodálkozunk, hogy fogynak híveink, s akik részt is vesznek istentiszteleteinken, unottan, fásultan figyelnek és örömtelenül távoznak el a templomból. Egyszer már komolyan végig kellene gondolnunk azt is, hogy a legtöbb gyülekezetben miért idegenkednek a fiatalok a liturgikus istentiszteletektől. Még azok is, akik az ifjúsági bibliaóráknak aktív résztvevői. Nem azért van ez, mert a fiatalok érzékenyebben reagálnak sablon szövegeinkre, élet nélküli szokványos formuláinkra? Sokan úgy vélik, hogy sürgősen meg kell változtatni istentiszteleti liturgiánkat, ha nem akarjuk, hogy teljesen kiürüljenek templomaink. Persze tudom, hogy sok mindent másképpen, a mai kor embere számára érthetőbben, kicsit melegebben kellene csinálnunk liturgiánkban, de abban egyáltalán nem hiszek, hogy a liturgia megváltoztatása egycsapásra megoldja istentiszteleti válságunkat. Több külföldi egyházban is próbálkoznak azzal, hogy az igehirdetők levetik a talált, feloldják a liturgia merevségét, s a várt hatás mégis elmarad, minden marad a régiben. Mindez arról beszél, hogy sokkal nagyobb válságról van itt szó, mint a liturgia válságáról: Istenhez való személyes kapcsolatunk válságáról! Amíg e tekintetben nem lesz döntő változás, hiábavaló minden külső erőlködésünk.

2. Isten népének története — és textusunk is — arról beszél, hogy ez a változás nem reménytelen. Reménységünk alapja pedig az, hogy Isten nem nyugszik bele ebbe a válságba. Nem azért, mintha neki magának lenne szüksége a mi személyes kapcsolatunkra, hanem azért, mert jól tudja, hogy nélküle csak tévelyegve botladozunk, még akkor is, ha azt hisszük, hogy minden a legnagyobb rendben van. Hogy ez mennyire igaz, csak mérlegre kell tennünk egyéni és családi életünk válságait, közösségi, társadalmi életünk sok-sok fonákságát. Pedig Isten — mint egykor a fogságban vergődő Izraelnél — alig várja az alkalmat, hogy közel léphessen hozzánk és megszabadítson mindattól, ami gátol, hogy igaz emberségünket, kiegyensúlyozott, boldog életünket megtaláljuk. S ha Istennek ez a közelsége megérint bennünket, akkor megelevenednek számunkra a holt betűk és a megszokott szavak, akkor élni kezd számunkra a liturgia, az imádság, az ének, a hitvallás, az igehirdetés. Mindebben meghalljuk Istennek hozzánk szóló személyes üzenetét, amely tele van értünk való aggodalommal, szeretettel és segítő készséggel. A máskor szokványos liturgikus mozdulatokban meglátjuk Isten felénk mozduló kezét, amelylyel bekötözi seibeinket, letörli könnyeinket, hónunk alá nyúl, ha roskadozunk, támogat, ha botladozunk. Talán már magunk is átéljük mindezt, amikor egzisztenciálisan tudtuk végigkísérni és átélni az istentisztelet minden mondatát. Ez a talán rég homályba merült élményünk is biztat: Mindez ma is valóság lehet!

3. Isten cselekvéséről azonban azt is tudnunk kell, hogy sokszor azért nem vesszük észre, mert Isten nem a mi elképzelésünk szerint végzi munkáját. Amikor nagy lelki élményt várunk, akkor talán éppen azáltal cselekszik, hogy egy külső eseménnyel szól bele életünkbe. Amikor meg minduntalan a külső jeleket hajszoljuk, akkor meg éppen a bűnbocsánat élményével ad döntő fordulatot sorsunknak. Isten fölötte áll a mi sablonjainknak. Neki sokkal több fantáziája van, mint nekünk, legtöbbször csak egy síkban látó és gondolkodó embereknek. Isten közelségét éppen azáltal vesszük észre, ha próbáljuk levetni egy síkúlagunkat, és minden irányba kitárjuk szívünket, gondolatainkat. Ekkor látjuk meg, hogy neki sokkal több potenciája van — és általa nekünk is! —, mint mi azt kishíűen sokszor gondoljuk. Vegyük csak fontolóra, hogy minden válsága ellenére is él az egyház. Vannak gyülekezetek, ahol hangzik az ige, ahol

életek újulnak meg. Vagy ki hitte volna a hidegháborús években, hogy a 70-es években Európában ilyen kiegyensúlyozottan — és mondjuk meg azt is —, hogy ilyen jól fogunk élni? Vagy ki hitte a közös gazdálkodás kezdeti nehézségeiben, hogy ilyen virágzó közös gazdaságaink lesznek, mint vannak? Tudom, minderre sokféle magyarázatot lehet találni, s hogy mind ebben sok-sok jóakarató, becsületes ember fáradozása van benne. De ha csak egy kicsit is próbáljuk a hit szemével nézni ezeket az eseményeket, azt is észre vesszük, hogy mind e mögött ott van Isten cselekvő keze is, aki nem akarja az emberek szenvedését és nyomorúságát, hanem azt akarja, hogy mindenki békében és boldogságban éljen. S azt is meglátjuk, hogy Isten különböző eseményeket és személyeket — akik talán erről mit sem sejteneek — tud felhasználni az emberiség javának érdekében.

4. A hitnek ez a látása, illetve Isten segítő közelségének megtapasztalása visz bennünket közelebb a megtisztulás és a megújulás felé. Mert a szeretet az a hatalmas erő, amelynek a legmegátalkodottabb lélek és legkeményebb szív sem tud ellenállni. Még az emberi szeretetnek is — amely mögött egy kicsit mindig ott van az önzés — megvan ez a tisztító ereje. Mennyivel inkább érvényes ez Isten szeretetére, amely soha nem néz arra, hogy érdemes-e valakit szeretni, vagy sem. A megújulás titka éppen az, hogy utat, teret engedünk a mi életünkben is ennek az önzetlen, szolgáló szeretetnek. Így leszünk képesek mi is megbocsátani, önfeláldozóan szolgálni, s a szép és nemes ügyekért minden áldozatot meghozni. Így leszünk igaz emberekké, akik önként, örömmel vállalják, hogy mások szolgálatában hatékony eszközök legyenek Isten kezében.

Ádvent első vasárnapján így szólít meg bennünket Isten. Ilyen személyesen, ilyen konkrétan, hogy ne legyen számunkra sablon az ádventi liturgikus felhívás: Keressétek az Urat, amíg megtalálható! Hívjátok segítségül, amíg közel van!

Dr. Selmeczi János

ÁDVENT 2. VASÁRNAPJA

Mal 3, 1—7/a

Az Úr érkezése

1. *A prófétai igehirdetésben.* Az ismeretlen szerző Malakiás név alatt írja könyvét. Hat beszédet tartalmaz könyve. Ebből kettő Isten eszhatológikus cselekvéséről szól. Mal 2, 17—3, 5 és 3, 13—21. Isten váratlanul érkezik. Ítéletet tart és kegyelmet gyakorol.

Az ótestamentumi próféták Ézsaiástól Malakiásig tanúskodnak Istenről, aki népéhez érkezik. Isten ítéletének nagy napját hirdetik. Ugyanakkor világosan szólnak a Messiásról, aki megmenti és megváltja népet. A közelgő Messiás az új kezdet lehetőségét is adja.

Isten ígéréteinek beteljesedésére türelemmel kell várni. Izrael népének meg kellett tanulni, hogy az emberi váradalmak és reménységek Isten ítélete alatt állanak. A kijelentések beteljesedését nem lehet egyik percről a másikra várni. Malakiás próféta textusunkban éppen erről szól.

Isten maga határozza meg a világban azt a helyet és a történelemben azt az időt, amikor ígéreteit valóra váltja.

Az ádventi Jézusban érkező ÚR meghirdetésére nagyon kevesen figyelnék a gyülekezetben. Pedig ádvent nem egy dátum, hanem az időben meg nem határozható történés. Nem szabad azonban elhallgatni azt, hogy a próféták által megígért Messiásban az ÚR már elérkezett. Az ótestamentumi ígéret már beteljesedett. Így nyeri el értelmét és hitelét a prófétai szó.

A népek üdvössége és a földi boldogsága. A népek üdvössége szoros kapcsolatban van az emberiség általános jólétével, földi javaival, békéjével és boldogságával. A bibliai teológia realizmusa az embert testi valóságában is komolyan veszi. Aki találkozik Istennel, az új viszonyba kerül az Isten által teremtetett világgal és az embertársal. „Az ótestamentumi ádventi perikópák ígéretei nem teológiai ideák egy időtlen igazságról. Ezek a perikópák azt akarják, hogy Isten ígéreteit komolyan vegyük, s ezáltal nyerik el örök érvényességüket. Az ígéret időszerűségét azáltal lehet felismerni, hogy az nemcsak az örök üdvösségre vonatkozik, hanem az emberiség földi jólétére és boldogságára is. Ezért nem szabad a prófétai ígéreteket csupán a túlvilági életre vonatkoztatni.” (W. Lang).

A Jézusról szóló igehirdetés az ótestamentumi ígéket a keresztyén gyülekezetre vonatkoztatta. A názáreti Jézus történetét is csak Izrael történetének hátterével értjük meg. Így tudjuk elhárítani azt a vádat is, hogy hitünk csupán egy megálmódott, vagy elképzelt túlvilági illúzió.

A prófétai beszéd és a „ma”. Perikópánk abból a tényből indul ki: az ember és az emberiség békételen Istenével és az embertársal. Szociális igazságtalanság, önzés, önimádat tanyázik az emberek között. Emberei elképzelések vannak, mivel és hogyan lehetne boldoggá tenni az embert. Egyéni életünk boldogságát is mi magunk álmodjuk meg. Éppen azért az ember mindig csak félfüllel hallgat ádventben is arra, hogy Isten hogyan készítette el az ember üdvösségét, s hogyan munkálkodik azon, hogy itt a földön is minden ember boldog, emberhez méltó életet élhessen. Saját üdv- és boldogságprogramunk sokkal jobban igaztatásban tart minket, mint az, amit Isten készített Jézus Krisztusban. Ezért állnak Isten ítélete alatt saját váradalmaink és üdv-elképzeléseink. Isten maga jön, hogy hitetlenségéből hitre hívjon. Elesettségből felemel, felelőtlenégből felelősségre ébreszt a felebarát iránt, békétlenégből békeségre vezet. Ha saját elképzeléseinket és ádventi várakozásainkat feladjuk, találkozhatsz azzal az Úrral, aki Jézus Krisztusban szolgáló szeretettel érkezett el hozzánk.

2. Útegyengető várakozása és a történelmi valóság. Egyes számban áll Mal 3, 1-ben a Követről, az Útegyengetőről szóló prófécia. Az Útegyengető, Keresztelő várta a szórólapátos, ítéletet tartó Urat. S jött az, aki a megrepedt nádat nem törte el. Örömet és megváltást hozott. Az Útegyengetőnek át kellett értékelni egész várakozó hitét, hogy a szolgáló szeretettel érkezőben felismerhesse a Krisztust.

Az útegyengetés ma nem azt jelenti, hogy kortársainknak modern világunkban utat készítünk Istenhez, hanem Isten útját hozzánk, kell nekünk meghirdetni és elbeszélni. „Jézus maga készít magának utat a történelemben, amikor jön. Az eljövendő hatalmas Krisztus nem pusztítja el haragjában az embert, hanem találkozik a reá várakozókkal irgalmas szeretettel. Ezért hangzik a közeledtének előkészítésére való felhívás.” (D. Bonhoeffer).

A szeretettel közeleget minden embernek meg kell hirdetni. A szolgáló szeretettel közeledő URat az elhagyottnak, a nyomorgónak, kizsák-

mányoltnak, faji megkülönböztetés igáját hordozónak, a haláltól való félelem mélységében és az elbizakodottság magaslatain élőknek. Egészségesnek és betegnek, fiatalnak és öregnek. Aki a szolgáló szeretettel érkező ÚRra vár, annak az ádventi idő: örömidő.

3. *Az ÚR a názáreti Jézusban minden emberhez elérkezett* Jézus születése, halála és feltámadása által az egész történelem — annak magassága és mélysége, jelene és jövője — fölé ez van írva: Az Isten szeretet. Ez az isteni szeretet nem egyik, talán legnagyobb ajándéka az Istennek, hanem Isten minden más ajándéka — amivel gazdagon megajándékozta az embert —, semmit nem érne enélkül a szeretet nélkül.

Szeretlek benneteket

„Fenyegető jövendölés” — olvassuk a könyv elején. Azt váránk, hogy a következő mondat Isten ítéletének hangját harsogja hitében megfáradt népe felé. Azoknak, akiknek vallásos élete a megújult templomban újra megszokássá és unalmas kegyességgé lett. Igazi istenfélelem és felelős felebaráti szeretet nélkül. Fecsegő imádság, őszinte alázat és engedelmes szív nélkül. A fenyegető beszéd hangját túlharsogja Isten atyai szívéből tanúskodás:

Szeretlek benneteket. Ádvent ma is erről beszél. Isten szeretete ott jelenik meg, ahol a hitet felváltotta a vallásoskodás. Ahol bűn és istentisztelet jól megférnek egymással. Ahol ádventi ürességet egymás megajándékozásával igyekszünk pótolni. Ádvent Isten hozzánk érkezéséről tanúskodik. Ott és olyan állapotban keresi meg az embert, ahol van, s ahol segítségére, kegyelmére, bocsánatára és szeretetére szüksége van.

Szeretlek benneteket, ezért követeket küldök, akik egyengetik előttem az utat. Kezem felemelésével mindig köszöntöm azokat az úttörőket akikkel a mellékutakon még ma is találkozom. Valakinek utat készítenek. Utat készíteni úgy lehet Jézusnak: néki növekedni kell, nekem alább szállanom. Korunkban dómok és templomok, egyházi intézmények és vallásos öntudat fölé magasodjon Krisztus szolgáló szeretete. Ez a Krisztus nem maradt örök gyermek Mária karján. De nem túri a teológiai gettóba való bezárást sem. Az Ő útját egyengetik édesanyák és édesapák, egyszerű gyülekezeti tagok, akik emberek, szereteteik figyelmét Krisztusra irányítják. Azok is, akik a faji gyűlölet, embertelenség, háborúk akadályait rakják el az útból, hogy Krisztus szeretete mindenkihez eljusson. Utat egyengetni egy látogatással, egy bocsánatkéréssel, krisztusi szeretettel.

Szeretlek beneneteket, azért megtisztítlak titeket. Megtisztítja indulatainkat. „Haragszom rád”-ot játszunk Istennel, mert úgy gondoljuk, magunkra hagyott gondjainkkal. Ha felkeressük imádságunkkal, nem imádni akarjuk, hanem valamit kikunyerálni tőle. Kifelé szeretetet mímelő, belül haraggal és gyűlölettel tele szívünket megtisztítja.

Megtisztítja tetteinket. Tiszta kezű és szívű embereket formál belőlünk.

Vádat emel azok ellen, akik kizsákmányolják a napszámot. Itt nem Isten elleni bűnről van szó. A felebarátról és embertársról. A kiuzsorált négerrel és a kizsákmányolt munkásról. A kizsartott édesanyákról és nagymamákról, aiktól talán karácsonyi ajándékként húzzák ki az utolsó fillért. A kizsartott asszonyokról, akik mellé a második és harmadik műszakban csak pallérként áll oda férjürem.

Akik nem lesznek támaszává a támaszra szorulóknak. A békére áhítozóknak. A sorsukkal örökké elégedetleneknek. Az özvegyek és árvák mindig magukra hagyott emberek. Támaszaivá lenni a magukra maradtaitknak határainkon belül és kívül.

Szeretlek benneteket, ezért térjetelek meg hozzám és én is hozzátok térek. Az isteni szeretet hív haza. Az ótestamentumnak a bűnbánatra (metanoia) nincs külön szava. Csak megtérésről, visszafordulásról beszél. Ilyen értelemben szól Malakiás is. (A héber: sub). A megtérés az akarat és cselekvés megváltozását jelenti. (A tékozló fiú megtért és hazatért.) A megtérés: visszatérés ahhoz, akit elhagyott az ember. Nem megtérési élmény, hanem új életvitel.

A megtérés a hit következménye. A megtérésre hívást megelőzi annak meghirdetése, hogy Isten szeretettel érkezett hozzánk. Erre a végére-mehetetlen, lenyűgöző szeretetre nem lehet közömbös az ember.

Az Istenhez való megtérés mindig az embertárshoz vezet. A keresztyén élet rákbetegsége, amikor csak „egyedül Istenhez térésről” beszél.

Aki eljött, eljön. Hol van az Ő ígéretének beteljesedése? Vagy talán az amerikai karikaturista gúnyos rajza az igaz? Aki egy atombombát tartó kezét rajzolt a földgolyó fölé, s a feliratot így készítette el: „Isten úr, most már mi határozzuk meg az utolsó ítélet, s ezzel eljöveteled napját”.

A szolgáló szeretettel munkálkodó Krisztus nem szolgáltatta ki magát az embernek, de amíg el nem jön, szolgál minden embernek. S szolgálata nem a halált, hanem az életet munkálja.

Éz az ádventi öröm, ezért érkezett Krisztusban az ÚR.

Dr. Nagy István

Egyháztörténeti évfordulók

Németh Sámuel

1877–1975

1877. szeptember 25-én született a Győr megyei Kispécen (ma: Kájárpéc), ahol édesapja tanító volt. Korán özvegyen maradó édesanyja csak úgy tudta továbbtaníttatni, hogy a soproni Liceumban a tápintézet (ma menzának mondanák) vezetését vállalta el. A Liceumban letett gimnáziumi érettségi (1897) után teológiai hallgató lett Sopronban, majd egy esztendő Greifswaldban töltött (1900–1901) hazai tanulmányai kiegészítése céljából. Lelkészsé avatását követően beirakozott a kolozsvári tudományegyetemre és itt, valamint Pesten tanult 1901–1903 között. Közben pár hónapig (1902) segédlelkészként szolgált Horváth Sándor esperes mellett a paksi gyülekezetben. Tanári oklevelét 1904. április 23-án állították ki Kolozsváron. Felsőlvőre került előbb helyettes tanári, később rendes tanári minőségben, ahol igen rövid idő múlva már igazgatója is lett (1906) a gimnáziumnak. Kapcsolatai azonban nem szakadtak meg Sopronnal. A város egyik ősi családjából választott élettársat, Wallner Irént, és az ősi iskolába tért vissza tanítani 1921-ben, amikor a vesztes háború utáni békeszerződés értelmében Felsőlvő Ausztriához került. 1921–1931 között tanára, 1931-től az 1939-ben történt nyugalomba vonulásáig pedig igazgatója is volt a Liceumnak. Életének 99. esztendejében, 1975. október 16-án hunyt el Sopronban.

Életének nemcsak a hosszúsága volt rendkívüli, hanem a tartalma is. Diáknemzedékek sora tanúskodik arról, hogy pedagógusként pásztora is volt a rábízottaknak; valamint arról, hogy kiemelkedően jó tanítási módszereket alkalmazott. Kereken 25 éven át (1926–1951) a teológia görög lektoraként végzett sokunk számára maradandó élményeket jelentő munkát.

De nemcsak pedagógusnak volt kiváló, hanem kutató tudósak is. Hosszú évtizedek alatt — szinte halála napjáig — az irodalom és az egyháztörténet témakörében dolgozott fel és jelentetett meg különböző tanulmányokat. (Pröhlle Jenő ny. gimn. tanár-könyvtáros a Soproni Szele. 1976, 380 kk. lpk-on jelentős munkáinak bibliográfiáját is közli.) Különösen kedvelt kutatási területe volt a Liceum története, de írt elsörangú görög nyelvtant is, valamint felelevenítette — többek között — Hajnóczy Dániel, Fridelius János, Torkos József magister és Wietorisz Jonathán rektorok alakját azzal a korrall együtt, melyben az evangélium ügye mellett a magyar közművelődés javára is munkálkodtak. Közel egy évtizedig (1928–1936) szerkesztette a Luther Naptárt, evangélikus népünk kedvelt olvasmányát.

Magassy Sándor